

Big Data Management for Future Strategies of the Food and Beverage Businesses in Thailand การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคต ของธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทย

Jirachat Boonsuk and Kulthida Tuamsuk*

จิราชาติ บุญสุข และ กุลธิดา ท่วมสุข*

Department of Information Science, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University
สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*Corresponding author: kultua@kku.ac.th

Received August 11, 2021 ■ Revised September 17, 2021 ■ Accepted September 30, 2021 ■ Published November 10, 2021

Abstract

This research aimed to identify the situation of big data management for the future strategic plan of Thailand's food and beverage businesses. Mixed methods, which comprised qualitative and quantitative research, were used. The study covered 7 aspects of managing big data for future strategic formulation: data management policy and structure, analysis of data requirements, use of big data resources, data acquisition and collection, data analysis, data presentation and report, and data application. The unit of analysis was the food and beverage companies registered with the Ministry of Industry. The quantitative study was done by survey approach. Samples of the study were 120 staff, managers, and operators of 60 companies responsible for data management, and 108 questionnaires (90.00%) were returned. Data were analyzed by using percentages. The qualitative study was done by in-depth interviews with high-ranking managers of the 12 selected companies who had been involved in future strategic planning. The findings of the quantitative study revealed that most companies had done partly on the big data management for a future strategic plan in all 7 aspects, ranked in order as follows: data presentation and report (65.74%), data acquisition and collection (64.81%), use of big data resources, and data application (63.89, equally), big data analysis (62.04%), data management policy and structure (59.26%), and analysis of data requirements for strategic planning (57.41). The qualitative study findings have provided insight into the companies' policies on big data management, readiness, necessity, cautions and problems, needs of big data, and guidelines for development.

Keywords: Big data management, Food business, Beverage business, Future strategies, Foresight strategies

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทย ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสม ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ครอบคลุมประเด็นการนำข้อมูลขนาดใหญ่มาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคต 7 ด้านคือ การกำหนดนโยบายและโครงสร้างการจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ความต้องการข้อมูล การใช้แหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ การจัดหาและเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอและรายงานข้อมูล และการนำข้อมูลไปใช้ โดยมีหน่วยวิจัยคือ บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มที่จดทะเบียนกับกระทรวงอุตสาหกรรม การวิจัยเชิงปริมาณศึกษาโดยวิธีการสำรวจกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้รับผิดชอบการจัดการข้อมูลโดยตรงของบริษัท แบ่งเป็นผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงาน จำนวนรวม 120 คน ได้แบบสอบถามกลับคืนจำนวน 108 ชุด ร้อยละ 90.00 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารระดับสูงหรือที่ปรึกษาของบริษัท ที่มีบทบาทในการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของบริษัท รวม 12 คน ผลการวิจัยเชิงปริมาณสรุปได้ว่า บริษัทส่วนใหญ่มีการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตในบางส่วนทั้ง 7 ด้าน เรียงตามลำดับคือ การนำเสนอและรายงานข้อมูล ร้อยละ 65.74 การจัดหาและเก็บรวบรวมข้อมูล ร้อยละ 64.81 การใช้แหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ และการนำข้อมูลไปใช้ ร้อยละ 63.89 เท่ากัน การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ ร้อยละ 62.04 การกำหนดนโยบายและโครงสร้างการจัดการข้อมูล ร้อยละ 59.26 และการวิเคราะห์ความต้องการข้อมูลเพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ ร้อยละ 57.41 ส่วนผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในประเด็นเกี่ยวกับนโยบายการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ ความพร้อมและความจำเป็น ข้อพึงระวังและปัญหา ความต้องการใช้ข้อมูล และแนวทางการพัฒนา

คำสำคัญ: การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่, ธุรกิจอาหาร, ธุรกิจเครื่องดื่ม, กลยุทธ์เพื่ออนาคต, กลยุทธ์การคาดการณ์

■ บทนำ (Introduction)

ธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม เป็นธุรกิจที่มีบทบาทและความสำคัญอย่างมากต่อผู้บริโภคและระบบเศรษฐกิจของประเทศ และนับเป็นธุรกิจที่มีขนาดใหญ่และมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลรายงานภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมอาหารในไตรมาสที่ 2/2564 จากสำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม คาดว่าดัชนีผลผลิตในภาพรวมและมูลค่าการส่งออกอาหารจะขยายตัวเมื่อเทียบกับไตรมาสเดียวกันของปีก่อน เนื่องจากวัตถุดิบซึ่งเป็นผลผลิตทางการเกษตรที่ใช้แปรรูปในอุตสาหกรรมอาหาร เช่น มันสำปะหลัง สับปะรด ปาล์มน้ำมัน มีปริมาณเพิ่มขึ้น ประกอบกับการบริโภคในตลาดคู่ค้าหลัก ได้แก่ จีน สหรัฐอเมริกา และยุโรป มีแนวโน้มฟื้นตัวอย่างต่อเนื่องจากความสามารถในการควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 (COVID-19) โดยคาดว่าสินค้าอาหารที่ผลิตเพื่อการส่งออก เช่น สับปะรดกระป๋อง ข้าวโพดหวาน กระป๋อง แป้งมันสำปะหลัง ผักและผลไม้แช่แข็ง เครื่องปรุงรสอาหารสัตว์เลี้ยงสำเร็จรูป จะมีแนวโน้มขยายตัวดีขึ้น (The Office of Industrial Economics, 2021) ส่วนอุตสาหกรรมเครื่องดื่ม จากการรายงานข้อมูลของทิมวิจัยธนากรกรงศรีอยุธยา ระบุว่า ในปี 2560 ตลาดเครื่องดื่มในประเทศไทย มีปริมาณการบริโภค รวม 7,477 ล้านลิตร มูลค่าประมาณ 5.7 แสนล้านบาท แบ่งเป็น ตลาดเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สัดส่วน 72:28 ในเชิงปริมาณการบริโภค และคิดเป็นสัดส่วน 36:65 ในเชิงมูลค่า การส่งออกเครื่องดื่มส่วนใหญ่เป็นเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ คิดเป็นร้อยละ 86.00 ของมูลค่าการส่งออกเครื่องดื่มทั้งหมดของประเทศไทย (Yongpisanpop, 2019)

อย่างไรก็ตาม ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจและเศรษฐกิจฐานราก ธนาคารออมสิน คาดการณ์ว่า ปี 2562 อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มจะมีอัตราการเติบโตไม่สูงนักหรือชะลอตัวลงอยู่ที่ร้อยละ 3.14 เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2561 ซึ่งมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 4.43 ตามสภาพการเติบโตของเศรษฐกิจภายในประเทศ การขยายตัวของภาคการท่องเที่ยวและบริการ รวมทั้งประเทศคู่ค้าหลักที่มีความต้องการสินค้าอาหารของไทย (Government Savings Bank, 2018) นอกจากนี้ ยังเกี่ยวเนื่องกับผลกระทบจากมาตรการของภาครัฐ ได้แก่ การควบคุมการทำตลาดและโฆษณา การกำหนดโซนนิ่งห้ามดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การรณรงค์และการจัดกิจกรรมงดดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างต่อเนื่อง รายได้ภาคเกษตรที่ยังอยู่ในระดับต่ำ และการปรับขึ้นภาษีเครื่องดื่มประเภทต่างๆ ซึ่งเป็นภาระต้นทุนของผู้ผลิต จนเป็นข้อจำกัดในการขยายการเติบโตของอุตสาหกรรมเครื่องดื่ม (Yongpisanpop, 2019) นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยรวมถึงความเสี่ยงอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มด้วย เช่น การยืดเยื้อของสงครามการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน การเปลี่ยนแปลง

นโยบายและข้อกฎหมายต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ การมีแหล่งวัตถุดิบที่จำกัด ความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากเทคโนโลยี เป็นต้น (Government Savings Bank, 2018; Oishi Group, 2021)

ปัจจุบันธุรกิจอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มมีการแข่งขันอย่างรุนแรงและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้จากการลงทุน การขยายธุรกิจ และการจับมือร่วมทุนของบริษัทต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ การซื้อและควบรวมธุรกิจเป็นลูกโซ่และเครือข่าย การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการออกแบบ การผลิต รวมถึงการให้บริการรูปแบบใหม่ๆ การสร้างแบรนด์ การสื่อสารและเข้าถึงเพื่อสร้างความประทับใจให้แก่ผู้บริโภคผ่านสื่อและโซเชียลมีเดีย เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างรวดเร็วนี้ ส่งผลให้บริษัทต่างๆ ต้องพยายามหาหนทางปรับตัวและพัฒนาเพื่อแข่งขันโดยอาศัยการจัดการเชิงกลยุทธ์ ซึ่งต้องอาศัยการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ในการแข่งขันทางธุรกิจที่ชัดเจน อาทิ 1) คู่แข่งขันรายเดิมในอุตสาหกรรม 2) การเข้าสู่อุตสาหกรรมของคู่แข่งรายใหม่ 3) การเพิ่มขึ้นของสินค้าทดแทน 4) อำนาจการต่อรองของผู้ซื้อ และ 5) อำนาจการต่อรองของผู้จัดส่งวัตถุดิบ เป็นต้น โดยนำเครื่องมือในการจัดการเชิงกลยุทธ์ เช่น การคาดการณ์อนาคต (Foresight) การวาดภาพแห่งอนาคต (Scenario Planning) มาใช้ในการพัฒนากลยุทธ์เพื่อสร้างความมั่นใจในการอยู่รอดและการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์กรธุรกิจในระยะยาว (Promsri, 2015)

ในยุคดิจิทัลภายใต้นโยบาย ประเทศไทย 4.0 ที่มุ่งพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรมที่เน้นเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และภาคบริการ บณวิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ผู้บริโภคมีอำนาจต่อรองสูงขึ้นจากความสามารถในการติดต่อกันได้ตลอดเวลา หาข้อมูลได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และมีทางเลือกในการบริโภคสินค้าและบริการมากขึ้น ทำให้การตัดสินใจบริโภคมีความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ จากปัจจัยที่ส่งผลกระทบมากขึ้นไม่ใช่เพียงความมีเหตุผล แต่ยังขึ้นอยู่กับอิทธิพลของสังคม สภาพแวดล้อม และอารมณ์ ส่งผลให้องค์กรธุรกิจต้องศึกษาหาข้อมูล และหาเครื่องมือใหม่ๆ มาปรับปรุงพัฒนากลยุทธ์ด้านการขาย การตลาด การผลิตสินค้า และการให้บริการ รวมไปถึงการวิจัยและพัฒนา ซึ่งข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ได้เข้ามามีบทบาทในการช่วยให้องค์กรธุรกิจเข้าใจสาเหตุของพฤติกรรม คาดการณ์ความต้องการของผู้บริโภค ช่วยให้องค์กรธุรกิจสามารถตอบสนองต่อความคาดหวังและสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับผู้บริโภค ตั้งแต่ก่อนรู้จัก เลือกซื้อ ไปจนถึงการกลับมาซื้อใหม่อีกครั้ง (Zulkarnain & Anshari, 2016; Technopedia, 2021) หากธุรกิจสามารถพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ในรูปแบบดิจิทัล มีการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยเฉพาะข้อมูล

ภายในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลที่รวบรวมจากอุปกรณ์ส่งสัญญาณต่างๆ ในสายการผลิต ข้อมูลการทำงานและพฤติกรรมของพนักงาน จะช่วยให้ผู้ผลิตทราบและคาดการณ์ถึงจุดที่เป็นปัญหาและต้องการการแก้ไขหรือปรับปรุงอย่างเร่งด่วน ทำให้สามารถเข้าไปจัดการได้อย่างทันที่ ช่วยลดการสูญเสียและเพิ่มผลิตภาพในสายการผลิตได้ นอกจากนี้การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมและความสนใจของพนักงานยังสามารถช่วยหาคนที่มีความเหมาะสมกับงาน และสามารถรักษาพนักงานให้อยู่กับองค์กรได้มากขึ้นด้วย (Koochaiyasit, 2013; Amornvivat et al., 2017)

จากการศึกษาของ Amornvivat et al. (2017) พบว่าบริษัทในประเทศไทยจำนวนหนึ่งได้เริ่มนำการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่มาใช้แล้ว โดยบริษัทส่วนใหญ่ยังมุ่งใช้ประโยชน์ในด้านการพัฒนาการขายและการตลาด เช่น การตั้งราคาและจัดโปรโมชั่นให้เหมาะกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย เป็นต้น จะมีเฉพาะในส่วนธุรกิจที่มีการแข่งขันสูง ขายสินค้าแบบเดียวกันอย่างเช่นธุรกิจโทรคมนาคม ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ที่ใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ในด้านการปรับปรุงสินค้าและบริการให้มีมูลค่าเพิ่ม มีความแตกต่างจากคู่แข่ง ส่วนธุรกิจในการภาคการผลิตอย่างเช่นอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า ยานยนต์และชิ้นส่วน จะใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อเพิ่มผลิตภาพมุ่งสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยคาดว่าภายใน 3 ปีข้างหน้า ข้อมูลขนาดใหญ่จะถูกนำมาใช้ประโยชน์ในภาคธุรกิจไทยมากขึ้น เพื่อให้ก้าวทันพฤติกรรมของผู้บริโภค แต่องค์กรธุรกิจจำเป็นต้องหาทางปรับตัวและเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อก้าวข้ามข้อจำกัด 4 เรื่องที่สำคัญ (Zulkarnain & Anshari, 2016) ได้แก่ 1) การลงทุนวางรากฐานการเก็บข้อมูลและด้านเทคโนโลยี 2) นโยบายด้านการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล 3) ความพร้อมด้านบุคลากร 4) ความชัดเจนของวัตถุประสงค์คำถามและข้อมูลที่ต้องใช้ เนื่องจากปัญหาปัจจุบัน พบว่า บริษัทต่างๆ มีข้อมูลอยู่ในสถานะจัดเก็บและกระจาย ขาดการตรวจสอบคุณภาพข้อมูล จำแนก วิเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อนำไปต่อยอด บุคลากรส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลขนาดใหญ่ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลขนาดใหญ่ และการจัดการข้อมูลมีความสัมพันธ์กับกิจการจากการศึกษาของ Tansiri (2013) พบว่า หลายบริษัททางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศได้พัฒนาแนวทางการจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ให้เกิดประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการประกอบธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถลดความเสี่ยงในการทำงาน สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของข้อมูลที่มีหลากหลาย มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและตลอดเวลา

นอกจากนี้ Kitanuwat (2015) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ และการจัดการข้อมูลเพื่อความสำเร็จของกิจการในกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ พบว่า แหล่งข้อมูลขนาดใหญ่และการจัดการข้อมูลมีความสัมพันธ์กับกิจการ

อย่างมีนัยสำคัญ 4 ด้านคือ 1) ด้านสารสนเทศ (Information) ข้อมูลขนาดใหญ่มีความสำคัญต่อการกำหนดกลยุทธ์และแผนการดำเนินงาน 2) ด้านคุณภาพ (Quality) พบว่า ข้อมูลขนาดใหญ่มีความสำคัญต่อความสามารถในการผลิตสินค้าหรือบริการ 3) ด้านการตลาด (Marketing) พบว่า ข้อมูลขนาดใหญ่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและความสามารถในการขยายธุรกิจ และ 4) ด้านประสิทธิภาพ (Efficiency) พบว่า ข้อมูลขนาดใหญ่มีความสำคัญต่อการจัดการผลผลิตให้เป็นไปตามเป้าหมายของกิจการ Wicharat (2019) ทำการวิจัยวิเคราะห์แบบจำลองความสัมพันธ์ของแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่และการจัดการข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจ พบว่า แหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่สำคัญต่อการจัดการข้อมูล ประกอบด้วย สื่อสังคมออนไลน์ ข้อมูลบนเว็บ และอุปกรณ์สื่อสารไร้สาย การจัดการข้อมูลที่สำคัญต่อความสำเร็จของกิจการ ประกอบด้วย ระบบธุรกิจอัจฉริยะ (Business intelligence) ตลาดข้อมูล (Data mart) เหมืองข้อมูล (Data mining) และการเคลื่อนย้ายข้อมูล (Data movement)

ข้อมูลขนาดใหญ่ หมายถึง ข้อมูลที่มีปริมาณมากมายมหาศาลในรูปแบบต่างๆ ทั้งแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง โดยส่วนใหญ่แล้วข้อมูลขนาดใหญ่มักถูกนำมาใช้ในเชิงธุรกิจเป็นข้อมูลที่มาจากทั้งภายในและภายนอกองค์กรหรือบริษัท และมีการจัดการและวิเคราะห์เพื่อประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจและการกำหนดกลยุทธ์เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันและการสร้างโอกาสในการได้เปรียบในอนาคต (Galletto, 2016; Technopedia, 2021) การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ทำให้บริษัทเข้าใจลูกค้าได้มากขึ้น สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ และทำการตัดสินใจทางการเงินที่สำคัญได้อย่างแม่นยำโดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีปริมาณมากมายของบริษัท (Technopedia, 2021) ทั้งนี้ Harvey (2017) กล่าวว่า การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่เป็นแนวความคิดที่กว้าง ครอบคลุมถึงนโยบาย กระบวนการและเทคโนโลยีที่ใช้ในการรวบรวม จัดเก็บ ควบคุม จัดระบบ วิเคราะห์ จัดทำรายงาน และรวมถึงการบริหารแหล่งเก็บข้อมูลขนาดใหญ่ (Big data repository) ให้มีประสิทธิภาพ การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่มีกระบวนการใกล้เคียงกับวงจรชีวิตการจัดการข้อมูล (Data lifecycle management-DLM) ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การรวบรวม (Collect) การรับรองหรือประกัน (Assure) การอธิบาย (Describe) การจัดเก็บรักษา (Preserve) การค้นพบ (Discover) การบูรณาการ (Integrate) และการวิเคราะห์ (Analyze) โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นการจัดการที่ยึดนโยบายเป็นฐาน (Policy-based approach) จะให้ความสำคัญกับการจัดการข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งจะทำให้ข้อมูลมีความปลอดภัยและสามารถใช้ประโยชน์ได้ทันทีตามต้องการสำหรับการจัดการข้อมูลเพื่อกำหนดกลยุทธ์อนาคตหรือ

การมองการณ์ไกล (Foresight strategy) นั้น การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกมีความสำคัญอย่างมาก โดยองค์กรอาจให้ความสำคัญกับการดำเนินการหรือมีกระบวนการที่แตกต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบด้วยการกำหนดนโยบายและโครงสร้าง การวิเคราะห์ความต้องการข้อมูลเพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ แหล่งข้อมูลสำหรับการนำมากำหนดกลยุทธ์ การจัดหาและรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอและรายงานข้อมูล และการนำข้อมูลไปใช้ (Galletto, 2016; Harvey, 2017; Johnston, 2020; Markgraf, 2021) ซึ่งในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการข้างต้นเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาสภาพการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ของธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทย

เนื่องจากธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทยเป็นธุรกิจที่มีบทบาทและความสำคัญอย่างมากต่อผู้บริโภค เป็นธุรกิจที่มีขนาดใหญ่และมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แต่ในขณะเดียวกันมีการคาดการณ์ว่าในอนาคตจะมีอัตราการเติบโตไม่สูงนักตามสภาพการเติบโตของเศรษฐกิจภายในประเทศ ทั้งยังเกี่ยวเนื่องกับผลกระทบจากมาตรการของภาครัฐในการควบคุมการทำตลาดและโฆษณา การกำหนดโซนนิ่งห้ามดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการรณรงค์ให้งดดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เป็นต้น การกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตสำหรับธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม จึงเป็นเรื่องที่ผู้ประกอบการให้ความสำคัญและความสนใจเป็นอย่างมาก ประกอบกับในยุคดิจิทัลนี้ ข้อมูลขนาดใหญ่นับเป็นองค์ประกอบสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์การแข่งขันและพัฒนาธุรกิจทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อพัฒนาตัวแบบข้อมูลสำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทยโดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ โดยบทความนี้นำเสนอผลการศึกษาสภาพการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยดังกล่าว ผลจากการวิจัยจะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการพัฒนากลยุทธ์เพื่ออนาคต ซึ่งจะประโยชน์ต่อนักวิชาการและนักวิจัยสามารถนำไปกำหนดแนวทางและวิธีการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับองค์กรได้ และพัฒนาต่อยอดแนวคิดในการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตในธุรกิจประเภทอื่นๆ ได้

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives)

เพื่อศึกษาสภาพการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)

การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed method) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ออกแบบการวิจัยแบบบรรจบกัน (Convergent design) โดยใช้ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพไปพร้อมๆ กัน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์และอธิบายเชื่อมโยงกัน (Joungtrakul & Ferry, 2019) โดยมีหน่วยวิจัย คือ บริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มที่จดทะเบียนกับกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้แบ่งออกเป็น 12 กลุ่ม 1) กลุ่มอุตสาหกรรมเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์ 2) กลุ่มอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ประมง 3) กลุ่มอุตสาหกรรมผักผลไม้สดและแปรรูป 4) กลุ่มอุตสาหกรรมแป้งและผลิตภัณฑ์จากแป้ง 5) กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องเทศ เครื่องปรุงรส 6) กลุ่มอุตสาหกรรมนมและผลิตภัณฑ์นม 7) กลุ่มอุตสาหกรรมน้ำตาลและขนมหวาน 8) กลุ่มอุตสาหกรรมเครื่องดื่ม 9) กลุ่มอุตสาหกรรมชา กาแฟ โกโก้ 10) กลุ่มอุตสาหกรรมน้ำมันและไขมัน 11) กลุ่มอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ และ 12) กลุ่มอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์เสริมอาหารและอื่นๆ (Pornchalermping & Ratanapanond, 2021)

การวิจัยเชิงปริมาณ ศึกษาโดยวิธีการสำรวจ ผู้วิจัยคัดเลือกรายชื่อบริษัทในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม โดยมีหลักเกณฑ์ คือ ต้องเป็นบริษัทผู้นำในตลาดอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม โดยพิจารณาจากผลประกอบการและกำไรสูงสุดในปี 2562 จำนวน 5 อันดับแรกของแต่ละกลุ่ม รวมจำนวนบริษัทที่ทำการศึกษารวม 60 บริษัท กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ผู้รับผิดชอบการจัดการข้อมูลโดยตรงของบริษัท แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหาร ได้แก่ ผู้บริหารระดับฝ่ายหรือเทียบเท่า จำนวนบริษัทละ 1-2 คน รวมไม่น้อยกว่า 60 คน และกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการข้อมูลของบริษัท ซึ่งอาจเป็นพนักงานฝ่ายข้อมูลการตลาด หรือพนักงานฝ่ายวิจัยตามโครงสร้างของแต่ละบริษัท จำนวนบริษัทละ 1-2 คน รวมไม่น้อยกว่า 60 คน เก็บข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์ อีเมล และทางไปรษณีย์ รวมทั้งผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองเพื่อให้ได้ข้อมูลจากกลุ่มผู้บริหารที่ไม่ค่อยมีเวลาในการตอบแบบสอบถาม จัดเก็บข้อมูลในระหว่างเดือนกันยายน 2563 ถึงเดือนมีนาคม 2564 ได้แบบสอบถามเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลจำนวน 108 ชุด คิดเป็นร้อยละ 90.00 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ ครอบคลุมประเด็นในการศึกษาข้อมูลสภาพการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม 7 ด้าน โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามระบุคำตอบสภาพการจัดการข้อมูลเป็น 3 ทางเลือก คือ มีการดำเนินการครบถ้วน มีการดำเนินการบางส่วน และไม่มี การดำเนินการ ตามกรอบแนวคิดการวิจัย คือ 1) การกำหนดนโยบายและโครงสร้างการจัดการข้อมูล 2) การวิเคราะห์ความ

ต้องการข้อมูลเพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ 3) การใช้แหล่งข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์องค์กร 4) การจัดหาและเก็บรวบรวมข้อมูล 5) การวิเคราะห์ข้อมูล 6) การนำเสนอและรายงานข้อมูล และ 7) การนำข้อมูลไปใช้ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารระดับสูงหรือที่ปรึกษาของบริษัทที่มีบทบาทในการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของบริษัท ในกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม 12 กลุ่ม รวม 12 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของบริษัทที่มีผลประกอบการสูงสุดในลำดับต้นๆ ของแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม และขึ้นอยู่กับการยินยอมในการให้สัมภาษณ์ จึงไม่สามารถเลือกแบบเฉพาะเจาะจงได้ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ดำเนินการสัมภาษณ์ในช่วงเดือนกันยายน-ธันวาคม 2563

เครื่องมือวิจัยที่พัฒนาขึ้นทั้งแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกได้ดำเนินการตามขั้นตอนการหาความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงของเครื่องมือ โดยผ่านการพิจารณาและให้ความเห็นโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูงของบริษัทธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มที่ไม่ได้เป็นตัวอย่างของการวิจัยนี้ 1 คน นักวิชาการด้านการบริหารธุรกิจเชิงกลยุทธ์ 1 คน และนักวิชาการด้านการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ 1 คน สำหรับแบบสอบถามหลังจากปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ได้นำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ วิทยาการคอมพิวเตอร์ และระบบสารสนเทศ นักวิชาการด้าน

บริหารธุรกิจ และนักธุรกิจ/ผู้บริหารธุรกิจ จำนวน 30 คน วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามจากข้อมูลการ try out ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าคะแนนเท่ากับ 0.97 ส่วนแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

ผลการวิจัย (Results)

1. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 108 คน เป็นเพศชาย ร้อยละ 56.48 เพศหญิง ร้อยละ 43.52 ส่วนใหญ่มีระยะเวลาการทำงานในบริษัทมากกว่า 10 ปีขึ้นไป ร้อยละ 54.63 รองลงมาคือ 5-10 ปี ร้อยละ 29.63 สำหรับตำแหน่งงาน เป็นผู้บริหาร ร้อยละ 59.30 และเป็นผู้ปฏิบัติงาน ร้อยละ 40.70 เมื่อจำแนกตามกลุ่มอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย จำนวน 12 กลุ่ม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมาจาก ธุรกิจประมง จำนวนมากที่สุด ร้อยละ 12.97 รองลงมาตามลำดับ คือ ธุรกิจกาแฟ โกโก้ ร้อยละ 11.11 ธุรกิจเนื้อสัตว์ และผลิตภัณฑ์ ร้อยละ 10.19 ธุรกิจน้ำตาลและขนมหวาน และธุรกิจเครื่องดื่ม ร้อยละ 9.26 เท่ากัน ประเภทธุรกิจที่ตอบเข้ามาน้อยที่สุดคือ ธุรกิจน้ำมันและไขมัน และธุรกิจนม และผลิตภัณฑ์นม ร้อยละ 5.56 เท่ากัน (Table 1)

Table 1 Information of the respondents.

ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (N=108)	ร้อยละ (100.00)
1. เพศ		
1.1 ชาย	61	56.48
1.2 หญิง	47	43.52
2. ระยะเวลาการทำงานในหน่วยงาน		
2.1 ต่ำกว่า 5 ปี	17	15.74
2.2 5-10 ปี	32	29.63
2.3 มากกว่า 10 ปี	59	54.63
3. ตำแหน่งงานภายในบริษัท		
3.1 ผู้บริหาร	64	59.30
3.2 ผู้ปฏิบัติงาน	44	40.70

Table 1 Information of the respondents. (cont.)

ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (N=108)	ร้อยละ (100.00)
4. ประเภทธุรกิจ		
4.1 เนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์	11	10.19
4.2 ผลิตภัณฑ์ประมง	14	12.97
4.3 ผักผลไม้สดและแปรรูป	7	6.48
4.4 แป้งและผลิตภัณฑ์จากแป้ง	8	7.40
4.5 เครื่องเทศ เครื่องปรุงรส	7	6.48
4.6 นมและผลิตภัณฑ์นม	6	5.56
4.7 น้ำตาลและขนมหวาน	10	9.26
4.8 เครื่องดื่ม	10	9.26
4.9 ชา กาแฟ โกโก้	12	11.11
4.10 น้ำมันและไขมัน	6	5.56
4.11 อาหารสัตว์	8	7.40
4.12 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารและอื่นๆ	9	8.33

1.2 สภาพการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการพัฒนากลยุทธ์เพื่ออนาคต

การศึกษาสภาพการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการพัฒนากลยุทธ์เพื่ออนาคตของธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ทั้ง 7 ด้าน โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่าในบริษัทได้มีการดำเนินการในแต่ละเรื่องอย่างไร มี 3 คำตอบให้เลือก คือ ดำเนินการครบถ้วน ดำเนินการบางส่วน และไม่ได้ดำเนินการหรือไม่ มี ปรากฏผลดังนี้ (Table 2)

ในภาพรวม 7 ด้าน พบว่า บริษัทส่วนใหญ่มีการดำเนินการบางส่วนทุกด้าน เรียงตามลำดับ คือ การนำเสนอและรายงานข้อมูล ร้อยละ 65.74 การจัดหาและเก็บรวบรวมข้อมูล ร้อยละ 64.81 การใช้แหล่งข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์องค์กร และการนำข้อมูลไปใช้ ร้อยละ 63.89 เท่ากัน การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ ร้อยละ 62.04 การกำหนดนโยบายและโครงสร้างการจัดการข้อมูล ร้อยละ 59.26 และการวิเคราะห์ความต้องการข้อมูลเพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ ร้อยละ 57.41 ส่วนบริษัทที่มีการดำเนินการในภาพรวมทุกด้านอย่างครบถ้วนก็มีจำนวนไม่น้อยเช่นกัน เรียงตามลำดับ คือ การวิเคราะห์ความต้องการข้อมูลเพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ ร้อยละ 38.89 การกำหนดนโยบายและโครงสร้างการจัดการข้อมูล ร้อยละ 35.19 การนำข้อมูลไปใช้ ร้อยละ 34.26 การนำเสนอ

และรายงานข้อมูล และการใช้แหล่งข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์องค์กร ร้อยละ 33.33 เท่ากัน การจัดหาและเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ร้อยละ 32.41 เท่ากัน สำหรับบริษัทที่ตอบว่า ไม่มีการดำเนินการมีจำนวนน้อยมากเพียงร้อยละ 0.93-5.56 เท่านั้น

เมื่อวิเคราะห์รายละเอียดการดำเนินการในแต่ละประเด็นย่อย ปรากฏผลดังนี้

1) ด้านการกำหนดนโยบายและโครงสร้างการจัดการข้อมูล พบว่า บริษัทส่วนใหญ่มีการกำหนดนโยบายและโครงสร้างการจัดการข้อมูลเพียงบางส่วนทุกประเด็นย่อย โดยมีการตั้งผู้รับผิดชอบหรือคณะทำงานเพื่อการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์อนาคตขององค์กรเพียงบางส่วนมากที่สุด ร้อยละ 56.48 ส่วนประเด็นย่อยที่มีการดำเนินการอย่างครบถ้วนมากที่สุด คือ มีการกำหนดนโยบายในการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์อนาคตขององค์กร ร้อยละ 47.22 และประเด็นย่อยที่พบว่าไม่มีการดำเนินการมากที่สุดคือ มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์อนาคตขององค์กร ร้อยละ 17.59

2) ด้านการวิเคราะห์ความต้องการข้อมูลเพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ พบว่า บริษัทส่วนใหญ่มีการวิเคราะห์ความ

ต้องการข้อมูลเพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ เพียงบางส่วนเกือบทุกประเด็นย่อย โดยมีการวิเคราะห์ความต้องการข้อมูล โดยเชิญที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญภายนอกองค์กร เพียงบางส่วนมากที่สุด ร้อยละ 63.89 รองลงมาคือ มีการวิเคราะห์ความต้องการข้อมูล โดยการจัดประชุมสัมมนาในองค์กร ร้อยละ 59.26 อย่างไรก็ตาม ทั้งสองประเด็นย่อยดังกล่าวข้างต้นมีบริษัทที่ไม่มีการดำเนินการจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 14.81 เท่ากัน เช่นกัน ส่วนประเด็นย่อยที่มีบริษัทดำเนินการอย่างครบถ้วนมากกว่าดำเนินการเพียงบางส่วน คือ มีการวิเคราะห์ความต้องการข้อมูลจากผู้บริหารระดับสูงขององค์กร ร้อยละ 51.85

3) ด้านการใช้แหล่งข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์องค์กร พบว่า บริษัทส่วนใหญ่มีการใช้แหล่งข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์องค์กรเพียงบางส่วนทุกประเด็นย่อย โดยมีการใช้ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด ร้อยละ 71.30 รองลงมาคือ การใช้ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์หรือบล็อก ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 62.96 มีการใช้ข้อมูลจากบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการขายข้อมูลด้านต่างๆ ร้อยละ 59.26 แต่ทั้งพบว่า มีบริษัทจำนวนหนึ่งที่มีการดำเนินการครบถ้วนมากที่สุด คือ การใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลที่มีการเผยแพร่ข้อมูลธุรกิจ/คู่ค้า ร้อยละ 41.67 และประเด็นย่อยที่พบว่า ไม่มีการดำเนินการมากที่สุด คือ การใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลผลงานวิจัย White Paper และสิทธิบัตร ร้อยละ 40.74

4) ด้านการจัดหาและเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า บริษัทส่วนใหญ่มีการจัดหาและเก็บรวบรวมข้อมูลเพียงบางส่วนทุกประเด็นย่อย โดยมีการกำหนดแผนในการจัดหาและเก็บรวบรวมข้อมูลตามระยะเวลา เพียงบางส่วนมากที่สุด ร้อยละ 59.26 รองลงมาคือ การกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดหาและรวบรวมข้อมูลตามความต้องการในแต่ละด้าน ร้อยละ 58.33 ส่วนประเด็นย่อยที่มีการดำเนินการครบถ้วนมากที่สุด คือ มีระบบจัดเก็บข้อมูลขนาดใหญ่ทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงาน ร้อยละ 37.96 และประเด็นย่อยที่พบว่า ไม่มีการดำเนินการมากที่สุด คือ การทำวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น ลูกค้า ผู้เชี่ยวชาญ ร้อยละ 22.22

5) ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า บริษัทส่วนใหญ่มีการวิเคราะห์ข้อมูลเพียงบางส่วนทุกประเด็นย่อย โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือการวิเคราะห์ที่หลากหลายมากที่สุด ร้อยละ 62.04 รองลงมาคือ มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงกำหนดทางเลือก (Prescriptive analytics) โดยการพยากรณ์หรือทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งให้คำแนะนำทางเลือกต่างๆ และผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือกว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร ร้อยละ 60.19 ส่วนประเด็นย่อยที่มีการดำเนินการครบถ้วนมากที่สุด คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analytics)

เพื่ออธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นกับธุรกิจในช่วงที่ผ่านมา ตัวชี้วัดที่สำคัญ และผลที่เกิดขึ้นภายในบริษัท ร้อยละ 36.11 และประเด็นย่อยที่พบว่า ไม่มีการดำเนินการมากที่สุด คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคาดการณ์ (Predictive analytics) โดยการนำข้อมูลในอดีตมาวิเคราะห์ร่วมกับโมเดลทางคณิตศาสตร์หรือการใช้เทคนิคการทำเหมืองข้อมูล ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของข้อมูลจำนวนมาก เพื่อคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เป็นการหาโอกาสหรือลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงกำหนดทางเลือก (Prescriptive analytics) โดยการพยากรณ์หรือทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งให้คำแนะนำทางเลือกต่างๆ และผลที่จะเกิดขึ้นในแต่ละทางเลือกว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร ร้อยละ 17.59 เท่ากัน

6) ด้านการนำเสนอและรายงานข้อมูล พบว่า บริษัทส่วนใหญ่มีการนำเสนอและรายงานข้อมูลเพียงบางส่วนทุกประเด็นย่อย โดยมีการนำเสนอโดยใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อการรายงานข้อมูลในรูปแบบต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหารมากที่สุด ร้อยละ 62.04 รองลงมา มีการนำเสนอและรายงานข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ในรูปแบบแผนที่ความรู้ (Knowledge mapping) การนำข้อมูลที่ซับซ้อนมานำเสนอเป็นภาพ ให้เข้าใจง่าย (Data visualization) ร้อยละ 59.26 ส่วนประเด็นย่อยที่มีการดำเนินการครบถ้วนมากที่สุด คือ มีการกำหนดระยะเวลาในการนำเสนอและรายงานข้อมูลต่อผู้บริหารแต่ละระดับ ร้อยละ 41.67 และประเด็นย่อยที่พบว่า ไม่มีการดำเนินการมากที่สุด คือ การนำเสนอและรายงานข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ในรูปแบบแบบจำลองข้อมูล (Data modeling) และการจำลองข้อมูล (Data simulation) เพื่อประโยชน์ในการกำหนดกลยุทธ์ของบริษัท ร้อยละ 25.00

7) ด้านการนำข้อมูลไปใช้ บริษัทส่วนใหญ่มีการนำข้อมูลไปใช้เพียงบางส่วนเกือบทุกประเด็นย่อย โดยมีการกำหนดผู้มีสิทธิ์ใช้ข้อมูลและระดับการใช้ข้อมูลที่เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่มากที่สุด ร้อยละ 51.85 รองลงมา มีการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ ร้อยละ 49.07 ส่วนประเด็นย่อยที่มีบริษัทดำเนินการอย่างครบถ้วนมากกว่าดำเนินการเพียงบางส่วน คือ มีการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์เกี่ยวกับลูกค้าและการตลาด ร้อยละ 52.78 และประเด็นย่อยที่พบว่า ไม่มีการดำเนินการมากที่สุด คือ การนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์เกี่ยวกับคู่แข่ง/การแข่งขัน ร้อยละ 9.26

Table 2 Situation of big data management for the companies' future strategies. (cont.)

สภาพการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของบริษัท

การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ สำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของบริษัท	จำนวน (ร้อยละ) N=108 (100.00)		
	ครบถ้วน	บางส่วน	ไม่มี
1. การกำหนดนโยบายและโครงสร้างการจัดการข้อมูล	38 (35.19)	64 (59.26)	6 (5.56)
1.1 มีการกำหนดนโยบายในการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์อนาคตขององค์กร	51 (47.22)	53 (49.07)	4 (3.70)
1.2 มีการตั้งผู้รับผิดชอบหรือคณะทำงานเพื่อการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์อนาคตขององค์กร	39 (36.11)	61 (56.48)	8 (7.41)
1.3 มีการกำหนดหน่วยงานภายในเพื่อการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์อนาคตขององค์กร	39 (36.11)	60 (55.56)	9 (8.33)
1.4 มีการจัดให้มีระบบและอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีเพื่อการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์อนาคตขององค์กร	39 (36.11)	51 (47.22)	18 (17.59)
1.5 มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์อนาคตขององค์กร	38 (35.19)	51 (47.22)	19 (17.59)
2. การวิเคราะห์ความต้องการข้อมูลเพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์	42 (38.89)	62 (57.41)	4 (3.70)
2.1 มีการกำหนดข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการกำหนดกลยุทธ์อนาคตขององค์กร	50 (46.30)	56 (51.85)	2 (1.85)
2.2 มีการวิเคราะห์ความต้องการข้อมูลจากผู้บริหารระดับสูงขององค์กร	56 (51.85)	50 (46.30)	2 (1.85)
2.3 มีการวิเคราะห์ความต้องการข้อมูลจากผู้บริหารฝ่ายหรือแผนกต่างๆ ในองค์กร	41 (37.69)	63 (58.33)	4 (3.70)
2.4 มีการวิเคราะห์ความต้องการข้อมูลโดยเชิญที่ปรึกษาหรือผู้เชี่ยวชาญภายนอกองค์กร	23 (21.30)	69 (63.89)	16 (14.81)
2.5 มีการวิเคราะห์ความต้องการข้อมูลโดยการจัดประชุมสัมมนาในองค์กร	28 (25.93)	64 (59.26)	16 (14.81)
3. การใช้แหล่งข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์องค์กร	36 (33.33)	69 (63.89)	3 (2.78)
3.1 มีการใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลที่มีการเผยแพร่ข้อมูลธุรกิจหรือลูกค้า	45 (41.67)	53 (49.07)	10 (9.26)
3.2 มีการใช้ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต (เว็บไซต์ บล็อก) ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	30 (27.78)	68 (62.96)	10 (9.26)
3.3 มีการใช้ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ (Facebook, Twitter, Instagram, etc.)	26 (24.07)	77 (71.30)	5 (4.63)
3.4 มีการใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลผลงานวิจัย White Paper และสิทธิบัตร	16 (14.81)	48 (44.44)	44 (40.74)

Table 2 Situation of big data management for the companies' future strategies. (cont.)

สภาพการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของบริษัท

การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ สำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของบริษัท	จำนวน (ร้อยละ) N=108 (100.00)		
	ครบถ้วน	บางส่วน	ไม่มี
3.5 มีการใช้ข้อมูลจากบริษัทที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการขายข้อมูลด้านต่างๆ	34 (31.48)	64 (59.26)	10 (9.26)
4. การจัดหาและเก็บรวบรวมข้อมูล	35 (32.41)	70 (64.81)	3 (2.78)
4.1 มีการกำหนดแผนในการจัดหาและเก็บรวบรวมข้อมูลตามระยะเวลา	36 (33.33)	64 (59.26)	8 (7.41)
4.2 มีเทคโนโลยีและระบบอัตโนมัติในการจัดหาและดึงข้อมูลจากแหล่งต่างๆ	34 (31.48)	59 (54.63)	15 (13.89)
4.3 มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการจัดหาและรวบรวมข้อมูลตามความต้องการในแต่ละด้าน	39 (36.11)	63 (58.33)	6 (5.56)
4.4 มีระบบจัดเก็บข้อมูลขนาดใหญ่ทั้งจากภายในและภายนอกหน่วยงาน	41 (37.96)	59 (54.63)	8 (7.41)
4.5 มีการทำวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น ลูกค้า ผู้เชี่ยวชาญ	30 (27.78)	54 (50.00)	24 (22.22)
5. การวิเคราะห์ข้อมูล	35 (32.41)	67 (62.04)	6 (5.56)
5.1 มีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือ การวิเคราะห์ที่หลากหลาย	36 (33.33)	67 (62.04)	5 (5.56)
5.2 มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analytics) เพื่ออธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นกับธุรกิจ ในช่วงที่ผ่านมา ตัวชี้วัดที่สำคัญ และผลที่เกิดขึ้นภายในบริษัท (What happened?)	39 (36.11)	56 (51.85)	13 (12.04)
5.3 มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวินิจฉัย (Diagnosis analytics) เพื่อสามารถวิเคราะห์ถึงสาเหตุปัญหา และสภาพของธุรกิจเชิงลึก และแยกแยะแต่ละประเด็นปัญหาได้ (Why it happened?)	34 (31.48)	60 (55.56)	14 (12.96)
5.4 มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคาดการณ์ (Predictive analytics) โดยการนำข้อมูลในอดีต มาวิเคราะห์ร่วมกับโมเดลทางคณิตศาสตร์หรือการใช้เทคนิคการทำเหมืองข้อมูล ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของข้อมูลจำนวนมาก เพื่อคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้น ในอนาคต เป็นการหาโอกาสหรือลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น (What might happen?)	31 (28.70)	58 (53.70)	19 (17.59)
5.5 มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงกำหนดทางเลือก (Prescriptive analytics) โดยการพยากรณ์ หรือทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งให้คำแนะนำทางเลือกต่างๆ และผลที่จะเกิดขึ้น ในแต่ละทางเลือกว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร (What should we do?)	24 (22.22)	65 (60.19)	19 (17.59)
6. การนำเสนอและรายงานข้อมูล	36 (33.33)	71 (65.74)	1 (0.93)
6.1 มีการกำหนดระยะเวลาในการนำเสนอและรายงานข้อมูลต่อผู้บริหารแต่ละระดับ	45 (41.67)	60 (55.56)	3 (2.78)
6.2 มีการนำเสนอโดยใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือที่หลากหลายเพื่อการรายงานข้อมูล ในรูปแบบต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหาร	37 (34.26)	67 (62.04)	4 (3.70)

Table 2 Situation of big data management for the companies' future strategies. (cont.)

สถานการณ์การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของบริษัท

การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ สำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของบริษัท	จำนวน (ร้อยละ) N=108 (100.00)		
	ครบถ้วน	บางส่วน	ไม่มี
6.3 มีการนำเสนอและรายงานข้อมูลแบบ real time สำหรับข้อมูลที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจ และมีความเสี่ยงต่อธุรกิจ	37 (34.26)	58 (53.70)	13 (12.04)
6.4 มีการนำเสนอและรายงานข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ในรูปแบบ knowledge mapping (การจัดระบบแหล่งความรู้ในองค์กร) data visualization (การนำข้อมูลที่ซับซ้อน มานำเสนอเป็นภาพ ให้เข้าใจง่าย)	32 (39.63)	64 (59.26)	12 (11.11)
6.5 มีการนำเสนอและรายงานข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ในรูปแบบ data modeling (แบบจำลองข้อมูล โครงสร้างและความสัมพันธ์ให้ผู้ใช้เข้าใจ) data simulation (กระบวนการ ออกแบบจำลองข้อมูล) เพื่อประโยชน์ในการกำหนดกลยุทธ์ของบริษัท	26 (24.07)	55 (50.93)	27 (25.00)
7. การนำข้อมูลไปใช้	37 (34.26)	69 (63.89)	2 (1.85)
7.1 มีการกำหนดผู้มีสิทธิ์ใช้ข้อมูลและระดับการใช้ข้อมูลที่เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่	46 (42.59)	56 (51.85)	6 (5.56)
7.2 มีการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์อนาคตของบริษัท	52 (48.15)	53 (49.07)	3 (2.78)
7.3 มีการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์เกี่ยวกับลูกค้า และการตลาด	57 (52.78)	46 (42.59)	5 (4.63)
7.4 มีการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์เกี่ยวกับการพัฒนา ผลิตภัณฑ์และบริการ	50 (46.30)	55 (50.93)	3 (2.78)
7.5 มีการนำข้อมูลจากการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์เกี่ยวกับคู่แข่ง การแข่งขัน	47 (43.52)	51 (47.22)	10 (9.26)

2. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงของบริษัท
ซึ่งยินดีให้เข้าสัมภาษณ์แบบไม่เปิดเผยชื่อบริษัทประกอบด้วย
กรรมการผู้จัดการ 3 คน ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร (CEO) 3 คน
ที่ปรึกษาธุรกิจ 1 คน ผู้อำนวยการด้านการตลาด 2 คน และ

ผู้จัดการฝ่าย 3 คน รวม 12 คน แบ่งเป็นผู้บริหารของธุรกิจอาหาร
10 คน และผู้บริหารของธุรกิจเครื่องดื่ม 2 คน มีประสบการณ์
การบริหารที่เกี่ยวกับการใช้ข้อมูลในการวางกลยุทธ์องค์กร
เป็นระยะเวลา 10-40 ปี ซึ่งผู้วิจัยกำหนดเป็นรหัส A01-A12
(Table 3) สรุปได้ดังนี้

Table 3 Description of the informants.

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

รหัส	ตำแหน่ง	ประเภทธุรกิจ	ประสบการณ์การบริหาร (ปี)
A01	ประธานกรรมการบริหาร	อาหาร	30
A02	ผู้จัดการฝ่าย	อาหาร	15
A03	ประธานกรรมการบริหาร	อาหาร	30

Table 3 Description of the informants. (cont.)

ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

รหัส	ตำแหน่ง	ประเภทธุรกิจ	ประสบการณ์การบริหาร (ปี)
A04	ผู้อำนวยการด้านการตลาด	เครื่องดื่ม	20
A05	ผู้อำนวยการด้านการตลาด	อาหาร	11
A06	ที่ปรึกษาธุรกิจ	อาหาร	25
A07	ผู้จัดการฝ่าย	เครื่องดื่ม	10
A08	ประธานกรรมการบริหาร	อาหาร	30
A09	ผู้จัดการฝ่าย	อาหาร	10
A10	กรรมการบริษัท	อาหาร	11
A11	กรรมการบริษัท	อาหาร	20
A12	กรรมการบริษัท	อาหาร	40

2.1 ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่และมีผลต่อการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม การประกอบธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มมีความท้าทายสูง สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกที่เป็นตัวเร่งการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่มากที่สุด คือการที่จะมีคู่แข่งรายใหม่เข้ามาในตลาด วัตถุประสงค์ในการผลิตหายากและขาดแคลนซึ่งจะส่งผลถึงต้นทุนการผลิต และการทำกำไรในอุตสาหกรรม รองลงมาคือ การแข่งขันในอุตสาหกรรมที่รุนแรง มีสินค้าที่ทดแทนสินค้าเดิม ผู้บริโภคในปัจจุบันไม่มีความภักดีต่อสินค้าและบริการ ผู้บริโภคสามารถหาข้อมูลสินค้าและบริการในการตัดสินใจได้จากหลายแหล่ง และภาครัฐมีมาตรการที่เข้มงวด มีการออกกฎระเบียบเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมรวมถึงมาตรการการกีดกันทางการค้าของต่างประเทศ และยังมีสถานการณ์โควิด-19 ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่ทำให้ต้องใช้การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ในการตัดสินใจ นำมากำหนดกลยุทธ์ในอนาคต และรับมือกับการแข่งขันทางธุรกิจที่ชัดเจน (A01, A02, A08, A09, A10, A11, A12) ความก้าวหน้าของการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ จะสามารถนำปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกบริษัทมาวิเคราะห์ และช่วยในการตัดสินใจ คาดการณ์เหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้าได้ สามารถบอกพฤติกรรม และแนวโน้มความต้องการของลูกค้าได้ สามารถวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ สาเหตุของปัญหา แนวทางป้องกัน และแก้ไขสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ (A01, A03, A04, A10, A07)

2.2 ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มมีความจำเป็นที่ต้องใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการกำหนดกลยุทธ์องค์กร บริษัทได้ใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ในการตัดสินใจวางแผนการทำธุรกิจเป็นเวลามากกว่า 10 ปีแล้ว (A03, A04, A07, A08, A10, A12) ได้นำข้อมูลขนาดใหญ่

มาวิเคราะห์เพื่อใช้ในด้านพัฒนาการขายและการตลาด การปรับปรุงสินค้าและบริการ โดยมีการจัดการข้อมูลให้มีความน่าเชื่อถือ ทันสมัย เพื่อพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งบริษัทมีการกำหนดนโยบาย ด้านงบประมาณ บุคลากร และระบบเทคโนโลยีที่รองรับการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ มุ่งเน้นประโยชน์ในการใช้ข้อมูลเพื่อลดต้นทุนการผลิต การดำเนินงานด้านการขายและการตลาด (A04, A07, A09)

2.3 ส่วนใหญ่การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ในบริษัทเป็นแบบเชิงคาดการณ์ เพื่อการพยากรณ์ข้อมูลล่วงหน้า โดยการพยายามพยากรณ์สิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้ข้อมูลในอดีตมาวิเคราะห์ และหาโอกาสและความเสี่ยงของสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต มีการเชื่อมโยงรูปแบบความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ (A07, A08, A09, A11)

2.4 ระยะเวลาที่เหมาะสมในการกำหนดกลยุทธ์ของอนาคตของบริษัท ควรเป็นกลยุทธ์สำหรับ 1-2 ปี หรือไม่เกิน 5 ปี จะไม่สามารถวางกลยุทธ์ระยะเวลายาวๆ ได้ เนื่องจากสถานการณ์ในปัจจุบันมีความผันผวน ไม่แน่นอน ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมืองความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการผลิต และการสื่อสาร ทำให้มีการแข่งขันที่รุนแรงในธุรกิจ รวมถึงสถานการณ์โควิด-19 ที่ระบาดไปทั่วโลก (A04, A10, A11, A12) บางครั้งต้องวางกลยุทธ์เป็นแบบเดือนต่อเดือน โดยมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ตามสถานการณ์ และตามข้อมูลต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้น การมีข้อมูลขนาดใหญ่ที่พร้อมต่อการนำมาวิเคราะห์แบบทันการณ์มีความจำเป็นอย่างยิ่ง (A11)

2.5 ข้อพึงระวังและปัญหาในการนำข้อมูลขนาดใหญ่มาใช้ในการดำเนินงานของบริษัทคือ 1) ต้องใช้งบประมาณที่สูงในการจัดเตรียมเทคโนโลยี เพื่อรองรับการทำงาน 2) ต้องจัดหา

บุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลขนาดใหญ่ ซึ่งมีการเรียกร้องค่าตอบแทนที่สูง และ 3) เสียเวลานานในการจัดเตรียมระบบองค์กร เนื่องจากข้อมูลมีสถานะจัดเก็บและกระจัดกระจาย ขาดการตรวจสอบคุณภาพข้อมูล ขาดการจำแนกวิเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ทำให้ธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง มีความคิดเห็นว่าเป็นต้นทุนที่สูงในการประกอบธุรกิจ (A01, A04, A07, A08, A10, A11, A12)

2.6 การใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่ฝ่ายงานที่เก็บข้อมูลจะเป็นคนใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่เก็บเอง ยังไม่มีการเชื่อมข้อมูลหรือถ่ายโอนข้อมูลไปยังฝ่ายอื่น เนื่องจากยังไม่มีระบบที่สมบูรณ์ หรือเก็บข้อมูลกันคนละระบบ แยกเป็นส่วนๆ ของการใช้งาน ไม่มีส่วนกลางที่บริหารจัดการการใช้ข้อมูล ไม่มีรูปแบบของระบบจัดเก็บข้อมูลที่เป็นแบบเดียวกัน โปรแกรมสำเร็จรูปที่ใช้ไม่ตอบสนองต่อการใช้งาน (A01, A08, A09, A10, A11)

2.7 แหล่งที่มาของข้อมูลขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญต่อธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม คือ ข้อมูลจากหน่วยงานราชการ แต่ก็มีปัญหาการใช้ข้อมูล (A01, A02, A03, A07, A09, A08, A10, A11, A12) ข้อมูลก็ไม่ทันสมัย มีการรวบรวมและรอบการเผยแพร่ที่ล่าช้า ทางราชการไม่มีหน่วยงานกลางทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ขาดการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ทำให้ข้อมูลที่ได้รับไม่มีความน่าเชื่อถือ (A2, A03, A08) ภาคเอกชนไม่สามารถนำมาใช้ในการวางแผนการผลิต การขาย และการตลาดได้ และการจัดการข้อมูลของทางราชการที่ผ่านมาไม่มีความต่อเนื่อง จากนโยบายการบริหารของผู้บริหารกระทรวงที่มั่วสุมหน่วยงานราชการในสังกัดตามวาระ (A2, A03, A08) เป็นที่น่าสังเกต บางครั้งภาคราชการต้องขออนุเคราะห์ข้อมูลจากฝั่งภาคเอกชน เพื่อนำไปเสนอแผนงานหรือกำหนดนโยบาย (A07, A08, A11, A12)

2.8 ความต้องการนำข้อมูลขนาดใหญ่มาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคต บริษัทให้ความสำคัญเกี่ยวกับข้อมูลวัตถุดิบ เช่น อำนาจต่อรองของผู้จัดหาวัตถุดิบ ศักยภาพในการขยายธุรกิจไปข้างหน้าของผู้จัดหาวัตถุดิบ สภาพดินฟ้าอากาศ จำนวนผู้จัดทำหน่วย ข้อมูลสินค้า หรือวัตถุดิบชนิดอื่นที่ทดแทน ต้นทุนการเปลี่ยนผู้จัดหาวัตถุดิบ ซึ่งจากชุดข้อมูลนี้ทำให้หลายบริษัทสามารถย้อนกลับเข้ามาอยู่ในอุตสาหกรรมต้นน้ำ เช่น กลุ่มธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มที่เกี่ยวกับพืช จะมีการวางแผนนโยบายทำคอนแทคฟาร์มมิ่งกับเกษตรกร หรือกลุ่มธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มที่เกี่ยวกับสัตว์ อาทิ ภาคประมงก็อาจจะมีการเป็นของบริษัทเองเพื่อให้มีวัตถุดิบป้อนการผลิตที่พอเพียงและลดต้นทุนการผลิต (A1-A12) สำหรับความต้องการข้อมูลอื่นๆ ได้แก่ 1) ข้อมูลจากภาคราชการเกี่ยวกับตัวเลขภาพรวมของปริมาณการผลิตพืชผลต่างๆ วัตถุดิบแต่ละชนิด และความต้องการของตลาด 2) ข้อมูลภาพรวม

ของการแข่งขันภายในอุตสาหกรรม ความรุนแรงในการแข่งขัน จำนวนคู่แข่งในตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ 3) ข้อมูลอัตราการเติบโตของอุตสาหกรรม แนวโน้มคุณลักษณะของสินค้าและบริการในตลาด 4) ข้อมูลพฤติกรรมและอำนาจต่อรองของลูกค้า ที่ปัจจุบันสามารถหาข้อมูลเปรียบเทียบกับก่อนการตัดสินใจซื้อสินค้าและใช้บริการได้หลากหลายช่องทาง 5) ข้อมูลความเสี่ยงที่จะมีสินค้าและบริการทดแทนจากความก้าวหน้าของอุตสาหกรรม การเกิดเทคโนโลยีการผลิตที่สามารถผลิตสินค้าทดแทนได้ง่าย 6) ข้อมูลความสามารถในการลดต้นทุน และการทำกำไรของธุรกิจ และรายละเอียดเกี่ยวกับคู่แข่งที่เข้ามาใหม่ในอุตสาหกรรม (A01-A12)

อภิปรายผล (Discussions)

ผลจากการวิจัยชี้ให้เห็นว่า บริษัทธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในประเทศไทยที่มีผลประกอบการและกำไรสูงตามรายชื่อที่ปรากฏในทีจดทะเบียนกับกระทรวงอุตสาหกรรม ได้มีการนำข้อมูลขนาดใหญ่มาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตแล้วเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี ผู้บริหารระดับสูงซึ่งเป็นกรรมการผู้จัดการ ประธานเจ้าหน้าที่บริหาร (CEO) ผู้จัดการฝ่าย และที่ปรึกษาบริษัทด้านการวางแผนกลยุทธ์ให้ข้อมูลว่า บริษัทมีการกำหนดนโยบาย งบประมาณ บุคลากร และระบบเทคโนโลยีเพื่อรองรับการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ โดยมุ่งเน้นประโยชน์ในการใช้ข้อมูลเพื่อลดต้นทุนการผลิต ทั้งยังได้นำข้อมูลขนาดใหญ่มาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการพัฒนาการขายและการตลาด การปรับปรุงสินค้าและบริการ และการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ สะท้อนว่า การดำเนินธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มให้ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารจะต้องมีกลยุทธ์การคาดการณ์ (Foresight strategies) หรือกลยุทธ์เพื่ออนาคต (Future strategies) ซึ่งจำเป็นต้องมีการศึกษาสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกบริษัท ผู้บริหารต้องเข้าใจสภาวะวิกฤติและการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบสูงต่อธุรกิจ ต้องมีข้อมูลที่ทันสมัยที่มาจากหลายๆ แหล่งเพื่อนำมาวิเคราะห์และใช้ในการตัดสินใจได้ ดังนั้น ความสำเร็จในการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ของบริษัทเพื่อกำหนดกลยุทธ์อนาคตจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง (Johnston, 2020; Markgraf, 2021)

การศึกษาเชิงปริมาณชี้ให้เห็นว่า ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มได้มีการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตใน 7 กระบวนการเป็นบางส่วน คิดเป็นร้อยละ 62.43 ทำอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ร้อยละ 34.26 และไม่ได้ทำมีเพียงร้อยละ 3.31 ดัง Figure 1 แสดงให้เห็นกระบวนการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ในแต่ละกิจกรรมที่มีการดำเนินการในบริษัทธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม โดยพบว่า บริษัทมีการใช้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ คือ สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Twitter และ Instagram มากที่สุด (รายการที่ 3.3) สอดคล้อง

กับผลการวิจัยของ Wicharat (2019) ที่พบว่า แหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่สำคัญต่อการจัดการข้อมูลเพื่อความสำเร็จของธุรกิจ ประกอบด้วย สื่อสังคมออนไลน์ ข้อมูลบนเว็บ และอุปกรณ์สื่อสารไร้สาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบริษัทส่วนใหญ่ใช้ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อศึกษาข้อมูลลูกค้าและการตลาด ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันในกลยุทธ์เพื่ออนาคต ประกอบกับข้อมูลบนสื่อสังคมออนไลน์และอินเทอร์เน็ตมีจำนวนมาก เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สามารถเข้าถึงและนำมาวิเคราะห์ได้ง่าย จึงนับเป็นแหล่งข้อมูลที่ธุรกิจส่วนใหญ่ต้องให้ความสำคัญในลำดับต้นๆ (Oguntimilehin & Ademola, 2014) ส่วนข้อมูลที่พบว่าไม่มีการใช้มากที่สุดคือ ผลงานวิจัย White Paper และสิทธิบัตร อาจเป็นเพราะข้อจำกัดในการเข้าถึง รวมทั้งผลงานวิจัยและสิทธิบัตรที่ตรงกับความต้องการมีน้อย และแหล่งข้อมูลส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานราชการ สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงที่พบว่า

แหล่งข้อมูลที่บริหารโดยหน่วยงานราชการเข้าถึงยาก มีการรวบรวมและรอบการเผยแพร่ที่ล่าช้า

ในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ พบว่า จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ มีการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ทั้งแบบเชิงพรรณนา เชิงวินิจฉัย เชิงคาดการณ์ และเชิงกำหนดทางเลือก เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มในบริษัทต่างๆ โดยดำเนินการทั้งแบบครบถ้วนและเพียงบางส่วนรวมกันแล้วในแต่ละวิธีการวิเคราะห์มีมากกว่าร้อยละ 80 ส่วนที่ตอบว่าไม่ได้ดำเนินการมีไม่ถึงร้อยละ 20 อย่างไรก็ตาม ในการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูงพบว่าส่วนใหญ่การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ในบริษัทเป็นแบบเชิงคาดการณ์ เพื่อการพยากรณ์ข้อมูลล่วงหน้า ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าเมื่อจะต้องใช้ข้อมูลในการตัดสินใจเพื่อกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคต ผู้บริหารระดับสูงจะให้ความสำคัญกับการรายงานข้อมูลเชิงคาดการณ์ มากกว่ารายงานข้อมูลลักษณะอื่น

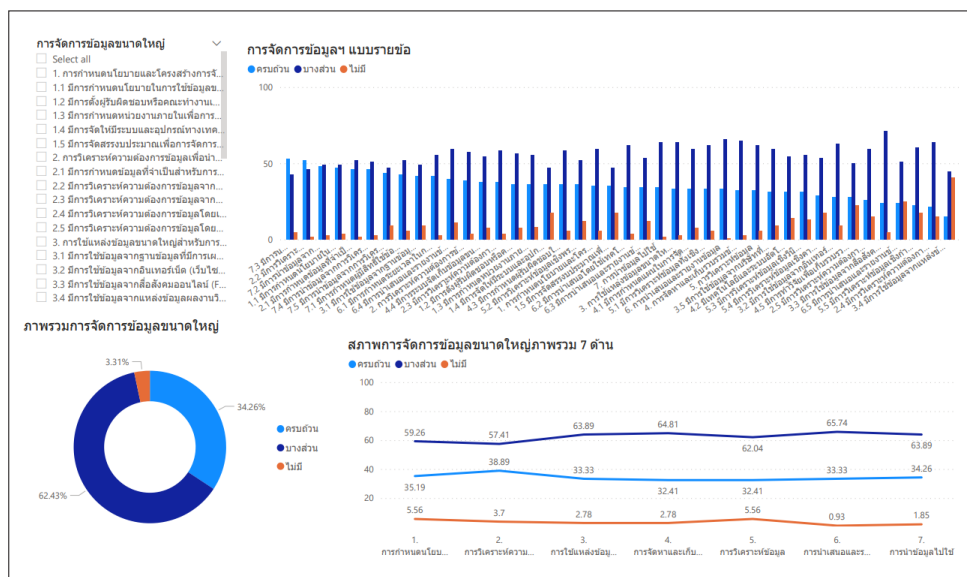

Figure 1 Graph represents the details of big data management for future strategies of the food and beverage businesses.

แผนภูมิแสดงรายละเอียดการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่สำหรับการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม

ประเด็นที่น่าสนใจ คือ เมื่อนำกระบวนการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่มาเทียบเคียงกับหลักการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตหรือการคาดการณ์ ตามแนวคิดของ Johnston (2020) ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ประการคือ 1) การเข้าใจสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ (Understanding the business environment) 2) กำหนดเป้าหมายของบริษัท (Define company goals) 3) กำหนดทางเลือก (Identifying options) และ 4) ตัดสินใจนำสู่การปฏิบัติ (Implementing decisions) พบว่า การกำหนดกลยุทธ์เพื่อคาดการณ์อนาคต จะมุ่งเน้นเรื่องการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อการทำความเข้าใจตลาดและความต้องการของลูกค้าและมองหาช่องทางและโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือ

บริการใหม่ที่จะทำให้เกิดผลกำไรหรือมูลค่าเพิ่มในอนาคต ซึ่งจะเห็นได้ว่าในงานวิจัยนี้ บริษัทธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มที่ศึกษาให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อนำไปในการกำหนดกลยุทธ์เกี่ยวกับลูกค้าและการตลาด โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า มีบริษัทที่ดำเนินการในเรื่องนี้อย่างครบถ้วนจำนวนมากที่สุดร้อยละ 52.78 ดำเนินการเพียงบางส่วนร้อยละ 42.59 และที่ไม่ได้ดำเนินการมีเพียงร้อยละ 4.63

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับสูง พบว่า การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ในหลายบริษัทอาจไม่ประสบผลสำเร็จนักเนื่องจากมีปัญหา คือ การเตรียมเทคโนโลยีต้องใช้งบประมาณสูงขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่

และระบบจัดการข้อมูลเดิมไม่ค่อยสมบูรณ์ ต้องใช้เวลาในการพัฒนา นอกจากนี้พบว่า ในการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคต บริษัทมีความต้องการข้อมูลจากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง แต่มักประสบปัญหา คือ ข้อมูลไม่ทันสมัย ไม่มีข้อมูลที่ต้องการ และเข้าถึงได้ยาก ซึ่งเมื่อพิจารณาจากผลงานวิจัยของ Norathas (2009) ที่ศึกษาระบบสารสนเทศขององค์กรภาครัฐ สะท้อนปัญหาในประเด็นเดียวกันคือ คุณภาพของข้อมูลไม่ดีพอ การใช้งานระบบยังไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้เห็นได้ว่า แม้ระยะเวลาจะผ่านไปเร็วกว่าสิบปี แต่ประเด็นการใช้บริการข้อมูลจากภาครัฐยังคงมีอยู่ในหลายๆ มิติ และยังชี้ให้เห็นว่ามีปัญหาต่อการกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตของธุรกิจอุตสาหกรรมต่างๆ อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้สำหรับองค์กรธุรกิจในการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ คือ 1) องค์กรควรกำหนดให้มโนบายการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ เนื่องจากในยุคดิจิทัลที่มีข้อมูลทั้งภายในและภายนอกจำนวนมากที่จำเป็นต้องการวางแผนและการตัดสินใจในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งนโยบายควรครอบคลุมด้านการจัดสรรงบประมาณประจำปีในสัดส่วนที่เหมาะสม การกำหนดฝ่ายงานเพื่อจัดการข้อมูลขนาดใหญ่โดยตรง ไม่ควรรวมอยู่กับฝ่ายคอมพิวเตอร์หรืออยู่ในฝ่ายขายและการตลาด การกำหนดให้มีบุคลากรผู้รับผิดชอบที่มีความรู้ความสามารถโดยตรง และการจัดให้มีเทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัย เพื่อสนับสนุนการจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ขององค์กร 2) องค์กรควรใช้การจัดการข้อมูลขนาดใหญ่เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนองค์กร หรือที่เรียกว่า การขับเคลื่อนองค์กรด้วยข้อมูล (Data driven Business) โดยให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความต้องการข้อมูล และกำหนดข้อมูลที่เป็นเพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ การใช้แหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ทั้งภายใน และแหล่งภายนอก การจัดหาและรวบรวมข้อมูลที่รวดเร็วสามารถใช้งานได้ตามเวลาที่ต้องการ การวิเคราะห์ข้อมูลระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคาดการณ์ (Predictive analytics) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงกำหนดทางเลือก (Prescriptive analytics) ซึ่งจะทำให้สามารถใช้ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อกำหนดกลยุทธ์เพื่ออนาคตได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ การรายงานการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจในรูปแบบ data visualization, data mapping, data modeling และการนำข้อมูลขนาดใหญ่ไปใช้ในการกำหนดกลยุทธ์อนาคตของบริษัท โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลยุทธ์เกี่ยวกับลูกค้าและการตลาด และการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ

เอกสารอ้างอิง (References)

- Amornvivat, S., Charoenpol, W., Khantachawana, S., Jeerasuwannakij, N., Kaweeewitchai, N., Chayanond, W., & Kantaumong, I. (2017). *Insight business perspectives with big data*. Bangkok: Economic Intelligence Center, Siam Commercial Bank PCL.
- Galetto, M. (2016, March 31). *A definition of data management*. Retrieved from <https://www.ngdata.com/what-is-data-management>
- Government Savings Bank. (2018). *Food and beverage industries*. Bangkok: Economics, Business, and Grassroots Economy Research Center, Government Savings Bank.
- Harvey, C. (2017, June 20). *Big data management*. Retrieved from <https://www.datamation.com/big-data/big-data-management/>
- Johnston, K. (2020, June 16). *What is strategic forecasting*. Retrieved from <https://yourbusiness.azcentral.com/quota-goals-10569.html>
- Joungtrakul, J., & Ferry, K. N. (2019). Mixed methods research (MMR): choosing among seven MMR designs. *NRRU Community Research Journal*, 14(1), 1-13.
- Kitanuwat, K. (2015). *A study of the relationship of big data and data management towards the success of electronic industries* (Master's Thesis). Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Prathum Thani.
- Koochaiyasit, S. (2013). Transforms a new era of data "big data". *Executive Journal*, 33(1), 22-28.
- Markgraf, B. (2021, February 4). *What is strategic forecasting*. Retrieved from <https://smallbusiness.chron.com/strategic-forecasting-42245.html>
- Norathas, T. (2009). *Konlayut kânphatthanā rabop sārasonthēt 'ongkōn phāk rat sū khwāmsamret* [Strategy for development of the success government information system]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Oguntimilehin, A. & Ademola, E.O. (2014). A review of big data management, benefits and challenges. *Journal of Emerging Trends in Computing and Information Sciences*, 5(6), 433-438.
- Oishi Group. (2021, March 16). *Risk factors, food business, restaurant business*. Retrieved from <https://investor.oishigroup.com/en/about-oishi/corporate-governance/risk-factors>
- Pornchalermpong, P., & Ratanapanond, N. (2021, March 1). *Khrōngsāng 'utsāhakam 'āhān* [Structure of Food industry]. Retrieved from <http://www.foodnetworksolution.com/wiki/word/3114/> โครงสร้างอุตสาหกรรมอาหาร
- Promsri, C. (2015). Concept of scenario planning for applying in Thai automotive industry. *Executive Journal*, 35(2), 107-123.
- Tansiri, P. (2013). Big data and challenges. *Executive Journal*, 33(1), 15-21.
- Technopedia. (2021, February 6). *Big data management*. Retrieved from <https://www.techopedia.com/definition/29587/big-data-management#techopedia-explains-big-data-management>
- The Office of Industrial Economics. (2021). *Report on the industrial economics, first quarter 2021, and trends of second quarter 2021*. Bangkok: The Ministry of Industry, Thailand.
- Wicharat, N. (2019). A study of the relationship of big data and data management towards the business success. *Journal of Information Technology and Innovation Management*, 6(2), 39-46.
- Yongpisanpop, W. (2019). *Trends of businesses and industries, 2019-2021*. Bangkok: Krungsri Bank.
- Zulkarnain, N., & Anshari, M. (2016, November). Big data: concept, applications, & challenges. *Proceedings of the 2016 International Conference on Information Management and Technology (ICIMTech)* (pp. 307-310). Bandung, Indonesia.

Effectiveness of the Administration of Higher Education Institutions in the Digital Disruption Era

ประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน

Kanya Napapongsa^{1*}, Rachada Fongtanakit¹, and Somkiat Korbuakaew²

กัญญา นภาพงษ์^{1*}, รัชฎา ฟองธนกิจ¹, และ สมเกียรติ กอบัวแก้ว²

¹Development Administration, Suan Sunandha Rajabhat University

¹สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

²Demonstration School, Suan Sunandha Rajabhat University

²โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

*Corresponding author: kanya.na@ssru.ac.th

Received September 2, 2021 ■ Revised October 14, 2021 ■ Accepted October 18, 2021 ■ Published November 12, 2021

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the level of administration effectiveness of higher education institutions in the digital disruption era, 2) determine the influence of factors affecting the administration effectiveness, and 3) suggest practical guidelines for developing the administration effectiveness. The studies applied a mixed methodology, using the explanatory sequential design. For the quantitative method, the sample size was 300 executives from 38 Rajabhat universities which were obtained by multi-stage sampling. Data were collected by using a 5-rating scale questionnaire, analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation, and structural equation models. As for the qualitative method, data were collected from in-depth interviews of key informants, 15 administrators of Rajabhat universities who provided data via telephone interviews. Data from selecting purposive of key informants were analyzed by using content analysis. The results showed that the level of administration effectiveness of higher education institutions in the digital disruption era provided all causal factors mean at the highest level. The total effect variables affecting the administration effectiveness were reorganization management, leadership, educational administration, and innovation organization as 0.60, 0.48, 0.47, and 0.29, respectively. Practical guidelines for developing the administration effectiveness should emphasize the following issues 1) communication ability 2) vision, strategy and targets 3) values and culture 4) high-performance work system 5) stakeholders engagement, and 6) employment of graduates.

Keywords: Administration effectiveness, Higher education institutions, Digital disruption era

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับของประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน 2) อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษา 3) แนวทางปฏิบัติในการพัฒนาประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี แบบแผนแบบขั้นตอนเชิงอธิบาย โดยการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทั้งหมด 38 แห่ง จำนวน 300 คน ที่ได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามชนิดประมาณค่า 5 ระดับวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และโมเดลสมการเชิงโครงสร้าง ขณะที่ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 15 คน ด้วยการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนัดหมายสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ และใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ระดับของประสิทธิผลของการบริหารสถาบันศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรัปชันอยู่ในระดับมาก โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลรวมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษา คือ การจัดการองค์กรใหม่ ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน การบริหารจัดการศึกษา และองค์กรนวัตกรรม มีค่าเท่ากับ 0.60 0.48 0.47 และ 0.29 ตามลำดับ แนวทางปฏิบัติในการพัฒนาประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษา ควรให้ความสำคัญในประเด็นดังนี้ 1) ความสามารถในการสื่อสารของผู้บริหาร 2) วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมาย 3) ค่านิยม และวัฒนธรรม 4) ระบบการบริหารงานที่มุ่งผลการดำเนินงานระดับสูง 5) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ 6) การมีงานทำของบัณฑิต

คำสำคัญ: ประสิทธิผลการบริหาร, สถาบันอุดมศึกษา, ยุคดิจิทัลดิสรัปชัน

■ บทนำ (Introduction)

ทฤษฎีการศึกษามาจากกระบวนการของเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเข้าทดแทนเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเดิมที่ใช้อยู่ทำให้เกิดการหยุดชะงักและต้องการปรับตัวเพื่อความอยู่รอด โดยคิดค้นเทคโนโลยีที่อาศัยความต้องการทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นตัวขับเคลื่อนจนส่งผลให้องค์กรปรับเปลี่ยนหรือนำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ออกสู่ตลาด จนกระทั่งสินค้าหรือบริการนั้นๆ มีส่วนเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้บริโภค สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรก้าวสู่ความเป็นผู้นำในยุคดิจิทัลก็คือ การแปรรูปจากทฤษฎีการศึกษามาทำให้องค์กรในปัจจุบันหันมาพิจารณาแนวทางการพัฒนาบุคลากรและการปรับพื้นฐานทักษะของบุคลากรเพื่อให้มีความสามารถพร้อมรับมือกับความท้าทายในอนาคต รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาที่กำลังประสบปัญหาภาวะล่มสลายทางการศึกษา

จากการศึกษาของสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ผลการสำรวจทักษะที่จำเป็นต่อการรับมือในยุคดิจิทัลโดยสอบถามเยาวชนอายุ 15-35 ปี จากทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 56,000 คน บนอินเทอร์เน็ตแพลตฟอร์ม พบว่า ทักษะที่สำคัญอันดับหนึ่งที่ต้องมีในอนาคตคือ ความคิดสร้างสรรค์และศักยภาพเชิงนวัตกรรม รองลงมาคือ ความสามารถด้านภาษาซึ่งมากกว่าความรู้พื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี กระบวนการทางวิศวกรรม และคณิตศาสตร์ (STEM) นอกจากนี้ยังพบว่าความต้องการในการเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ กลายเป็นสาเหตุสำคัญในการย้ายและเปลี่ยนงานมากกว่ารายได้ที่เพิ่มมากขึ้น 81% ของเยาวชนยังให้ความเห็นว่าการฝึกงานแบบได้ลงมือทำจริง สำคัญกว่าการศึกษาพื้นฐานแบบปัจจุบัน นอกจากนี้การศึกษาวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรีของนักเรียนที่เตรียมเข้าสู่อุดมศึกษารุ่นใหม่พบว่า มีความต้องการเรียนสิ่งที่เห็นผลนำไปใช้ได้ในอนาคต การเรียนรู้ที่ตอบสนองประเด็นใหม่ๆ หรือเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เห็นผลได้อย่างรวดเร็ว การเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเวลาหรือจำกัดในห้องเรียน การเรียนรู้บนฐานการใช้เทคโนโลยีและได้ปฏิบัติกับสถานการณ์การทำงานจริง ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของสถานประกอบการที่ต้องการผู้สำเร็จการศึกษาที่เป็นผู้ชำนาญการเฉพาะด้านและปฏิบัติงานได้ทันทีและแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ (Puncreobutr, 2019, pp. 94-95)

การปรับตัวของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล เนื่องจากเทคโนโลยีซึ่งทำให้ทุกอย่างเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเกิดอาชีพใหม่ที่ไม่เคยมีในโลกนี้มาก่อน ซึ่งอุดมศึกษาไทยไม่ตอบโจทย์ประเทศและของโลกบัณฑิตที่จบคุณภาพไม่ดี ความรู้ ทักษะ สมรรถนะไม่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน ทำงานไม่เป็นและไม่สามารถแข่งขันระดับนานาชาติได้ การปรับเปลี่ยนกระบวนการทางการศึกษาเพื่อรองรับพลวัตโลกในยุคดิจิทัลคนจะ

เรียนจากการปฏิบัติ การทำงาน เพราะการทำงานข้างหน้าในประเทศพัฒนาแล้วต้องเป็นงานที่สร้างสรรค์ เน้นเรื่องการสร้างนวัตกรรม การสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งต้องอาศัยความสามารถวิเคราะห์ประเมินแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ ทักษะทางสังคมและความสามารถในการร่วมมือทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นเป้าหมายสุดท้ายของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาอาจไม่ใช่ปริญญาอีกต่อไปแต่เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสร้างให้คนมีอาชีพ มีรายได้และมีงานทำ เน้นสมรรถนะและทักษะด้านต่างๆ มากกว่าวิชาการ และการยกระดับอุดมศึกษาสู่ระดับสากลโดยการสร้างเครือข่ายในระดับนานาชาติ รวมถึงความจำเป็นในการสร้างศักยภาพทางดิจิทัลให้แข็งแกร่ง สถาบันอุดมศึกษาจะต้องลดขนาดลง และเน้นสิ่งที่เปี่ยมจุดแข็ง และทุ่มงบประมาณให้เต็มที่เพราะในอนาคตสหประชาชาติทุกสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลก จะเป็นสถาบันอุดมศึกษาระดับโลก การศึกษาจะเป็นแบบบูรณาการ (Integrated outcome-based education) และวัฒนธรรมที่มุ่งผู้ประกอบการ (Entrepreneurial culture) การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ต้องส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมในองค์กร เพราะตอนนี้ปัญหาก็คือการอ่อนด้อยเรื่องนวัตกรรม

ประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลดิจิทัลสร้างให้มีความสำคัญกับการเตรียมบัณฑิตให้มีความพร้อมและสามารถปรับตัวได้ในสถานการณ์ที่มีโอกาสเดาได้ในอนาคต เน้นการสร้างทักษะและทัศนคติ ตลอดจนวิธีการเรียนรู้ในอนาคตอันเนื่องจากอิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นประเด็นสำคัญของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ประกอบกับในปัจจุบันแนวคิดและความท้าทายเกี่ยวกับทักษะและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีอิทธิพลต่อนักการศึกษาทั่วโลก และเป็นปัจจัยผลักดันการปฏิรูปการศึกษาในหลายๆ ประเทศได้ถูกนำมาวางแผนเพื่อเปลี่ยนแปลงกลไกการกำกับและการผลิตบัณฑิตใหม่ โดยมุ่งเป้าหมายให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการพัฒนาสร้างสรรค์สมรรถนะของบัณฑิตยุคใหม่ ให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศของรัฐบาลตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยมีเป้าหมายพัฒนาบัณฑิตทุกคนให้มีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม มีทักษะดำรงชีวิตสำหรับโลกในศตวรรษที่ 21 ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพสูงตามมาตรฐานสากลและสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องเป็นบัณฑิตที่ประกอบด้วย สมรรถนะเชิงวิชาการ สมรรถนะการประกอบอาชีพ ซึ่งประกอบด้วยทักษะการปฏิบัติงาน ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ และสมรรถนะการเป็นพลเมืองและพลโลก สมรรถนะเหล่านี้จะช่วยให้นักศึกษาสามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัวตลอดจนสังคมและมีส่วนร่วมสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ จากการที่ผู้วิจัยศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด (Rattanaphien & Chaiphan 2018, p. 73) ในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาให้ประสบ

ผลสำเร็จ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารสูงสุดต้องมีความเข้าใจในเทคโนโลยีและนวัตกรรม ต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดเป็นผู้นำทางเทคโนโลยี มีความเชี่ยวชาญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพื่อปรับกลยุทธ์นวัตกรรมการศึกษาสมัยใหม่มาใช้ให้เหมาะสม กำหนดนโยบายและกลยุทธ์ให้ชัดเจนเป็นแนวทางการพัฒนาองค์กร สิ่งสำคัญที่องค์กรยุคใหม่จะต้องเร่งดำเนินการ คือ การสร้างความทันสมัยและความคล่องตัว รวมถึงการเตรียมทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งต้องเน้นการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดใหม่ให้เป็นการคิดเชิงนวัตกรรม การคิดเชิงสร้างสรรค์และการคิดแบบองค์รวมในเชิงบูรณาการ (Chaisuwan, Seetalarom, & Saengwong, 2020, p. 699) นอกจากนี้ การสื่อสารยังเป็นปัจจัยที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญและแน่ใจว่าบุคลากรในองค์กรสามารถเลือกใช้การติดต่อสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อผู้รับบริการเพื่อตอบสนองความพึงพอใจสูงสุด (Kongpetdit & Chantuk, 2016, p. 914) และการพัฒนาทักษะการทำงานที่สำคัญในยุคดิจิทัล การบริหารจัดการด้วยอาจารย์ที่มีคุณภาพ โดยต้องสรรหาอาจารย์ที่มีแนวคิดใหม่ การบริหารจัดการศึกษาในยุคดิจิทัลที่ซับซ้อน ต้องมีการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากความรู้ที่นำมาใช้เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาบรรลุตามเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการในการจัดความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อการพัฒนาเพิ่มพูนศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานเพิ่มผลผลิตและเพิ่มการบริการขององค์กรที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Teerathanachaiyakun, 2014, p. 134) ซึ่งการจัดการความรู้ในที่สุดแล้วจะนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการศึกษามีความจำเป็นในการปฏิรูปแบบการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 การพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาจะต้องสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนไป การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่จะสามารถกระตุ้นการเรียนรู้และการสร้างสรรค์นวัตกรรม (Khumsamart, Kuljittree, & Juntapala, 2020, p. 245) การมีเครือข่ายและความร่วมมือกับผู้ประกอบการจะส่งผลต่อการพัฒนาความรู้ทางวิชาการสาขาต่างๆ และส่งผลต่อการผลิตบัณฑิตตามมาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต ส่งผลต่อประโยชน์ของผู้เรียนและความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลที่ซับซ้อน คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลที่ซับซ้อน การจัดการองค์กรใหม่ การบริหารจัดการศึกษา และองค์กรนวัตกรรม ทั้งนี้การเป็นองค์กรนวัตกรรมจะเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษาได้และการสร้างคุณค่าแก่องค์กรได้อย่างยั่งยืน (Prajankett, 2014, p. 45) ซึ่งต้องมีปัจจัยที่สำคัญ คือ โครงสร้างองค์กรต้องไม่ซับซ้อน เหมาะสม มีความชัดเจนและมีความยืดหยุ่น (Chatthong, 2018, pp. 29-30; Trairat & Sinjindawong, 2020, p. 1903)

จากสภาพปัญหาและผลกระทบบ้างกล่าวผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาประสิทธิภาพในการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลที่ซับซ้อนที่จะต้องมีการแข่งขันด้านคุณภาพมากขึ้นโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏ ซึ่งพบว่าผลการศึกษาสภาพปัจจุบันที่เป็นจุดอ่อนที่มีประเด็นความต้องการจำเป็นที่พึงประสงค์ในระดับสูง จำแนกตามกระบวนการบริหาร ได้แก่ ด้านการประเมินผล จำแนกตามองค์ประกอบของการบริหาร ได้แก่ การบริหารงานด้านการผลิตบัณฑิต การบริหารงานด้านการวิจัย การบริหารงานด้านการให้บริการวิชาการแก่สังคม การบริหารงานด้านการปรับปรุง ถ่ายทอดและพัฒนาเทคโนโลยี และจำแนกตามการพัฒนาที่มีความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคงและสิ่งแวดล้อม (Nueangpanom, 2017, pp. 123-124) ประกอบกับปัญหาภายนอกผลกระทบจากจำนวนนักศึกษาที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลสถิติจำนวนนักศึกษาใหม่ของมหาวิทยาลัยราชภัฏปีการศึกษา 2561 มีจำนวน 98,066 คน จำนวนภาวะการมีงานทำของบัณฑิตที่จบในปีการศึกษา 2560 คิดเป็นร้อยละ 56.37 เมื่อเทียบกับกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ อีก 8 สถาบันแล้วพบว่า บัณฑิตที่จบจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ ร้อยละของการมีงานทำต่ำเป็นรองสุดท้าย ในขณะที่บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาที่มีงานทำสูงสุด 3 อันดับแรก คือ สถานศึกษาเอกชนสังกัด ร้อยละ 85 รองลงมาคือวิทยาลัยเอกชน ร้อยละ 84 และมหาวิทยาลัยเอกชน ร้อยละ 81 (Ministry of Higher, Science, Research Innovation, 2019, pp. 44-77) และพบว่า จำนวนนักศึกษาใหม่มีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ โดยปีการศึกษา 2562 มีจำนวน 90,652 คน และปีการศึกษา 2563 มีจำนวน 84,942 คน (Ministry of Higher, Science, Research Innovation, 2021) ประกอบกับการแข่งขันที่สูงขึ้นจากกรณีที่สถาบันอุดมศึกษาตัดสินใจออกนอกระบบ มีการขยายวิทยาเขตของสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำออกไปสู่ภูมิภาค ส่งผลให้นักศึกษาในพื้นที่หันไปเลือกเรียนในวิทยาเขตของสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำแทน จากปัญหาดังกล่าวทำให้มหาวิทยาลัยราชภัฏต้องปรับตัวเพื่อความอยู่รอด ประกอบกับการศึกษาต้องเดินหน้าสู่การพัฒนาเตรียมความพร้อมให้สอดคล้องและจำเป็นต่อการเข้าสู่สังคมยุคดิจิทัลที่ซับซ้อน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลที่ซับซ้อน อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลที่ซับซ้อน เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการบริหารสถาบันอุดมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives)

1. เพื่อศึกษาระดับของประสิทธิภาพการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลที่ซับซ้อน
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ

บริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรพ์ชั้น

3. เพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรพ์ชั้น

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework)

จากวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาพิจารณาและสร้างแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพบว่าประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรพ์ชั้น ประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 5 ตัวแปรได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูง

ในยุคดิจิทัลดิสรพ์ชั้น 2) การจัดการองค์กรใหม่ 3) การบริหารจัดการศึกษา 4) องค์กรนวัตกรรม 5) ประสิทธิภาพการบริหารสถาบันอุดมศึกษา โดยมีตัวแปรสังเกตได้ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยทั้งหมด 15 ตัวแปร

ความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ตามหลักเกณฑ์ของการใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL) ตัวแปรแฝง (Latent variable) แสดงโดยเส้นลูกศรจากซ้ายไปขวาและจากบนลงล่าง สำหรับการอธิบายตัวแปรสังเกตได้ (Observation variable) ของตัวแปรแฝงแสดงโดยเส้นลูกศรจากตัวแปรแฝงไปยังตัวแปรสังเกตได้ตาม Figure 1

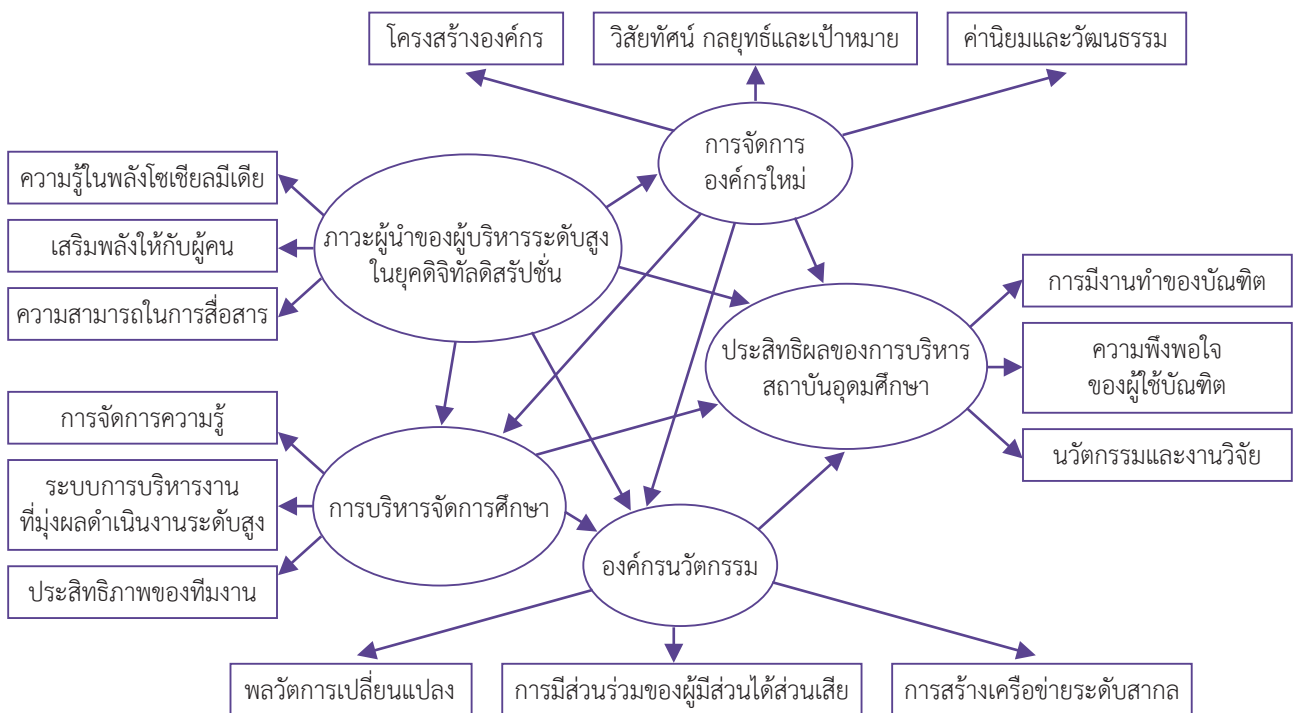

Figure 1 Conceptual framework.

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากกรอบแนวคิดของการวิจัยแสดงให้เห็นว่าประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษา ประกอบด้วย การมีงานทำของบัณฑิต ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต และนวัตกรรมและงานวิจัย นอกจากนี้ ประสิทธิภาพการบริหารสถาบันอุดมศึกษา ยังขึ้นกับ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลดิสรพ์ชั้น 2) การจัดการองค์กรใหม่ 3) การบริหารจัดการศึกษา และ 4) องค์กรนวัตกรรม สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ได้ดังนี้

ประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษา มีตัวแปรแฝง 4 ตัวแปร ประกอบด้วยดังนี้

ตัวแปรแฝงภายนอก (Exogenous variable) มี 1 ตัวแปร คือภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลดิสรพ์ชั้น วัดได้

ด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ ความรู้ในพลังโซเซียลมีเดีย เสริมพลังให้กับผู้คน และความสามารถในการสื่อสาร

ตัวแปรแฝงภายใน (Endogenous variables) มี 3 ตัวแปร คือ 1) การจัดการองค์กรใหม่ วัดได้ด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ โครงสร้างองค์กร วิสัยทัศน์ กลยุทธ์และเป้าหมาย และ ค่านิยมและวัฒนธรรม 2) การบริหารจัดการศึกษา วัดได้ด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ การจัดการความรู้ ระบบการบริหารงานที่มุ่งผลการดำเนินงานระดับสูง และประสิทธิภาพของทีมงาน 3) องค์กรนวัตกรรม วัดได้ด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร คือ พลวัตการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการสร้างเครือข่ายระดับสากล

■ สมมติฐานการวิจัย (Hypothesis)

จากกรอบแนวคิดการวิจัย (แบบจำลองสมการโครงสร้าง) สมมติฐานการวิจัย มี 4 ข้อดังนี้

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน การจัดการองค์กรใหม่ การบริหารจัดการการศึกษาและองค์กรนวัตกรรมส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษา
2. ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน การจัดการองค์กรใหม่ และการบริหารจัดการศึกษาส่งผลต่อองค์กรนวัตกรรม
3. ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน และการจัดการองค์กรใหม่ส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษา
4. ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน ส่งผลต่อการจัดการองค์กรใหม่

■ วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methodology) แบบแผนแบบขั้นตอนเชิงอธิบาย (Explanatory sequential design) โดยออกแบบเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณก่อน แล้วจึงดำเนินการวิจัยด้วยวิธีเชิงคุณภาพ เพื่อให้ผู้วิจัยทราบมุมมองที่เป็นข้อมูลเชิงลึกและมุมมองใหม่ที่ไม่สามารถได้จากแบบสอบถามในการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง) ผู้ให้ข้อมูล คือ อธิการบดี รองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี และคณบดี

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรคือผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏในประเทศไทยทั้งหมด 38 แห่ง ในปีการศึกษา 2563 จำนวน 625 คน กำหนดขนาดตัวอย่างตามวิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural equation modeling: SEM) ซึ่งขนาดตัวอย่างที่ใช้ไม่ควรน้อยกว่า 100 คน (Blunch, 2013) ขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมตามหลักเกณฑ์ คือ 15-20 คน ต่อ 1 ตัวแปร (Kline, 2011) ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตได้ทั้งหมด 15 ตัวแปร ดังนั้นกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน (15 ตัวแปร x 20 ตัวอย่าง) สุ่มตัวอย่างโดยใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling) โดยแบ่งประชากรตามกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ ออกเป็น 4 กลุ่ม ตามเกณฑ์แบ่งภาค 4 ภาค คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ และเลือกสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน (Proportional sampling) 2) ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ (Systematic random sampling) ตามบัญชีรายชื่อตามกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ 4 กลุ่ม คือ

ภาคกลาง 115 คน ภาคเหนือ 61 คน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 87 คน และภาคใต้ 37 คน

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการทบทวนวรรณกรรม แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่งทางวิชาการ ตำแหน่งบริหาร และ ระยะเวลาทำงาน แบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความคิดเห็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน 4 ปัจจัย ดังนี้ 1) แบบสอบถามภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน 2) แบบสอบถามการจัดการองค์กรใหม่ 3) แบบสอบถามการบริหารจัดการศึกษา และ 4) แบบสอบถามองค์กรนวัตกรรม เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

1.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านเป็นผู้ตรวจสอบ ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่า IOC (Index of item Objective Congruence) มีค่าตั้งแต่ 0.76 ถึง 1 แสดงว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องเหมาะสมกับนิยามเชิงปฏิบัติการ หาค่าความเชื่อมั่น พบว่าได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) มีค่าตั้งแต่ 0.970 ถึง 0.971 ถือว่ามีความเชื่อมั่นสูง

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ 2) วิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน ด้วยสถิติเชิงอนุมาน วิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อหาค่า Model fit ตามเกณฑ์ดังนี้ $p > 0.05$, Relative chi-square (/df) < 2.00, GFI > 0.90, AGFI > 0.90, RMR เข้าใกล้ 0, RMSEA < 0.05, CFI 0-1, CN > 200 (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยแบ่งศึกษาวิจัยออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิจัยเอกสาร ใช้วิธีการค้นคว้าข้อมูลจากฐานข้อมูลต่างๆ ได้แก่ บทความ รายงานผลการศึกษาวิจัย บทสัมภาษณ์ บทวิพากษ์วิจารณ์ และสิ่งพิมพ์อื่นๆ เป็นต้น โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวคิดประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน เพื่อสร้างข้อคำถาม การสัมภาษณ์เชิงลึกเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง มาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏ

ทั้ง 4 กลุ่ม คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารสถาบันอุดมศึกษา เป็นผู้นำทางความคิดและการปฏิบัติงาน ได้แก่ อธิการบดี รองอธิการบดี และคณบดี รวมจำนวน 15 คน การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจำแนกข้อมูลแล้วทำการเปรียบเทียบข้อมูล และสร้างข้อมูลแบบอุปนัย จากนั้นนำเสนอเชิงบูรณาการ เพื่อสนับสนุนผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย (Results)

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 62.67 ส่วนใหญ่มีอายุ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.33 ตำแหน่งทางวิชาการ ระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ คิดเป็นร้อยละ 59.00 ตำแหน่งบริหาร ระดับรองอธิการบดี คิดเป็นร้อยละ 61.67 และส่วนใหญ่ระยะเวลาทำงาน 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.33

1. ระดับความคิดเห็นของประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรปชั่น จาก Table 1 การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์การแบ่งความกว้างของอันตรภาคชั้นให้เท่ากัน โดยใช้สูตร ค่าคะแนนสูงสุด (5) ลบ

ค่าคะแนนต่ำสุด (1) หาดด้วยจำนวนชั้น (5) ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.8 เป็นเกณฑ์แบ่งระดับค่าเฉลี่ยได้ดังนี้ ระดับค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด ระดับค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 อยู่ในระดับมาก ระดับค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 อยู่ในระดับปานกลาง ระดับค่าเฉลี่ย 1.81-2.60 อยู่ในระดับน้อย และระดับค่าเฉลี่ย 1.00-1.80 อยู่ในระดับน้อยที่สุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้านระดับความคิดเห็นของตัวแปรแฝงภายนอก มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ เสริมพลังให้กับผู้คน ส่วนตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ความรู้ในพลังโซเซียลมีเดีย และพบว่า ตัวแปรแฝงภายในทุกตัวมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ พลวัตการเปลี่ยนแปลง ส่วนตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่วนตัวแปรด้านประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การมีงานทำของบัณฑิต ส่วนตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ นวัตกรรมและการวิจัย

Table 1 The results of the analysis of the opinion level of the variables.

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของตัวแปร

ตัวแปร	($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ
ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลดิสรปชั่น (LEAD)	4.22	0.37	มากที่สุด
ความรู้ในพลังโซเซียลมีเดีย (SOMD)	4.10	0.52	มาก
เสริมพลังให้กับผู้คน (EMPL)	4.35	0.40	มากที่สุด
ความสามารถในการสื่อสาร (ACOM)	4.21	0.43	มากที่สุด
การจัดการองค์กรใหม่ (RORMN)	4.27	0.41	มากที่สุด
โครงสร้างขององค์กร (ORST)	4.17	0.46	มาก
วิสัยทัศน์ กลยุทธ์และเป้าหมาย (VIST)	4.31	0.50	มากที่สุด
ค่านิยมและวัฒนธรรม (VACL)	4.32	0.46	มากที่สุด
การบริหารจัดการศึกษา (EDAD)	4.32	0.43	มากที่สุด
การจัดการความรู้ (KM)	4.26	0.51	มากที่สุด
ระบบการบริหารงานที่มุ่งผลการดำเนินงานระดับสูง (HPWS)	4.32	0.48	มากที่สุด
ประสิทธิภาพของทีมงาน (TMEF)	4.38	0.49	มากที่สุด
องค์กรนวัตกรรม (INNO)	4.29	0.48	มากที่สุด
พลวัตการเปลี่ยนแปลง (DYNM)	4.45	0.53	มากที่สุด
การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (STKE)	4.03	0.57	มาก
การสร้างเครือข่ายระดับสากล (GNET)	4.38	0.60	มากที่สุด

Table 1 The results of the analysis of the opinion level of the variables. (cont.)

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของตัวแปร

ตัวแปร	($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ
ประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษา (ADEF)	4.00	0.57	มาก
การมีงานทำของบัณฑิต (EMGR)	4.22	0.59	มากที่สุด
ความพึงพอใจผู้ใช้บัณฑิต (STIS)	3.90	0.63	มาก
นวัตกรรมและการวิจัย (INRE)	3.88	0.64	มาก

2. ผลการวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ (Structural Model) พบว่าค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) มีค่าเท่ากับ 1.25 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจาก ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์มีค่าน้อยกว่า 2.00 ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) ที่ผู้วิจัยพิจารณาค่า 2 ดัชนี คือ ดัชนีวัดความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) มีค่าเท่ากับ 0.97 เนื่องจาก ค่า GFI มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 และค่า GFI ที่ยอมรับได้มีค่ามากกว่า 0.90 ดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้ไขแล้ว (Adjusted Goodness of Fit Index: AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.95 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากค่า AGFI มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 และค่า AGFI ที่ยอมรับได้มีค่ามากกว่า 0.90 ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน โดยดัชนีที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการพิจารณา คือ

รากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (Root Mean Square Residual: RMR) มีค่าเท่ากับ 0.008 แสดงว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากมีค่าน้อยกว่า 0.05 ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.029 หมายถึง โมเดลค่อนข้างสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากค่า RMSEA มีค่าน้อยกว่า 0.05 ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (Comparative Fit Index: CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ เนื่องจากค่า CFI มีค่า 0.90 ขึ้นไป ดัชนีวัดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Critical N: CN) มีค่าเท่ากับ 343.13 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ เนื่องจากค่า CN มีค่ามากกว่า 200

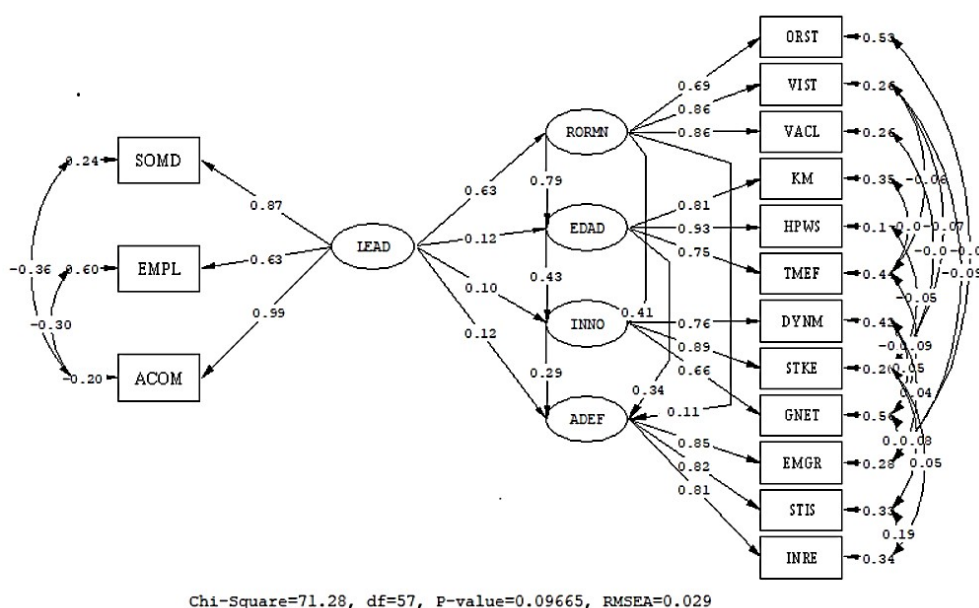

Figure 2 An alternative model to illustrate measurement equations.

แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์แบบทางเลือกใช้อธิบายความสัมพันธ์ของสมการมาตรวัด

3. ผลการวิเคราะห์ค่าอิทธิพลของตัวแปรสังเกตได้ 15 ตัวแปรของตัวแปรแฝง 5 ตัว ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลดิสรักชั่น พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ความสามารถในการสื่อสาร มีค่าเท่ากับ 0.99 รองลงมา ได้แก่ ความรู้ในพลังโซเชียลมีเดียและเสริมพลังให้กับผู้คน มีค่าเท่ากับ 0.87 และ 0.63 ตามลำดับ 2) การจัดการองค์กรใหม่ พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ที่มีอิทธิพลมากที่สุดมี 2 ตัวแปร คือ วิสัยทัศน์ กลยุทธ์และเป้าหมาย และ ค่านิยมและวัฒนธรรม มีค่าเท่ากับ 0.86 รองลงมา ได้แก่ โครงสร้างองค์กร มีค่าเท่ากับ 0.69 3) การบริหารจัดการศึกษา พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ระบบการบริหารงานที่มุ่งผลดำเนินงานระดับสูง มีค่าเท่ากับ 0.93 รองลงมา ได้แก่ การจัดการความรู้ และประสิทธิภาพของทีมงาน มีค่าเท่ากับ 0.81 และ 0.75 ตามลำดับ 4) องค์กรนวัตกรรม พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีค่าเท่ากับ 0.89 รองลงมา ได้แก่ พลวัตการเปลี่ยนแปลง และการสร้างเครือข่ายระดับสากล มีค่าเท่ากับ 0.76 และ 0.66 ตามลำดับ 5) ประสิทธิภาพการบริหารสถานบันอุดมศึกษา พบว่า ตัวแปรสังเกตได้ที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ การมีงานทำของบัณฑิต มีค่าเท่ากับ 0.85 รองลงมา ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต และนวัตกรรมและงานวิจัย มีค่าเท่ากับ 0.82 และ 0.81 ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์อิทธิพลรวมทั้งทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยแฝงที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานบันอุดมศึกษา พบว่า ปัจจัยแฝงที่มีอิทธิพลรวมสูงสุด คือ การจัดการองค์กรใหม่มีค่าเท่ากับ 0.60 รองลงมาคือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลดิสรักชั่น การบริหารจัดการศึกษา และ องค์กรนวัตกรรม มีค่าเท่ากับ 0.48 0.47 และ 0.29 ตามลำดับ และทุกปัจจัยมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม ยกเว้นองค์กรนวัตกรรมไม่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานบันอุดมศึกษา แสดงว่าการจัดการองค์กรใหม่ที่ดี ผู้บริหารระดับสูงที่มีลักษณะภาวะผู้นำยุคดิจิทัลดิสรักชั่น การบริหารจัดการศึกษาที่ดี และการเป็นองค์กรนวัตกรรม จะทำให้ประสิทธิภาพการบริหารสถานบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรักชั่นเกิดผลสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ของตัวแปรการจัดการองค์กรใหม่ การบริหารจัดการศึกษา องค์กรนวัตกรรม และประสิทธิภาพของการบริหารสถานบันอุดมศึกษา มีค่า R^2 เท่ากับ 0.40, 0.76, 0.66 และ 0.44 ตามลำดับ แสดงว่าสามารถอธิบายความแปรปรวนของการจัดการองค์กรใหม่ การบริหารจัดการศึกษา องค์กรนวัตกรรม และประสิทธิภาพของการบริหารสถานบันอุดมศึกษา ได้ร้อยละ 40, 76, 66 และ 44 ตามลำดับ

Table 2 Results of the total effect analysis, direct effect and indirect effect of alternative models.

ผลวิเคราะห์อิทธิพลรวม อิทธิพลทางตรง และอิทธิพลทางอ้อมของแบบจำลองทางเลือก

ตัวแปรตาม	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ				R^2
		ภาวะผู้นำของ ผู้บริหารระดับสูง ในยุคดิจิทัลดิสรักชั่น	การจัดการ องค์กรใหม่	การบริหาร จัดการศึกษา	องค์กร นวัตกรรม	
การจัดการองค์กรใหม่	DE	0.63**	-	-	-	0.40
	IE	-	-	-	-	
	TE	0.63**	-	-	-	
การบริหารจัดการศึกษา	DE	0.12*	0.79**	-	-	0.76
	IE	0.50**	-	-	-	
	TE	0.62**	0.79**	-	-	
องค์กรนวัตกรรม	DE	0.10*	0.41**	0.43**	-	0.66
	IE	0.52**	0.34**	-	-	
	TE	0.62**	0.75**	0.43**	-	

Table 2 Results of the total effect analysis, direct effect and indirect effect of alternative models. (cont.)
ผลวิเคราะห์อิทธิพลรวม อิทธิพลทางตรง และอิทธิพลทางอ้อมของแบบจำลองทางเลือก

ตัวแปรตาม	อิทธิพล	ตัวแปรอิสระ				R ²
		ภาวะผู้นำของ ผู้บริหารระดับสูง ในยุคดิจิทัลศึร่ปชั้น	การจัดการ องค์กรใหม่	การบริหาร จัดการศึกษา	องค์กร นวัตกรรม	
ประสิทธิผลของ บริหารสถาบันอุดมศึกษา	DE	0.12*	0.11*	0.34*	0.29*	0.44
	IE	0.36**	0.49**	0.13*	-	
	TE	0.48**	0.60**	0.47**	0.29*	

4. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของโมเดลเชิงสมมติฐานจาก Table 3 สามารถสรุปผลการทดสอบสมมติฐานได้ดังนี้

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลศึร่ปชั้น การจัดการองค์กรใหม่ การบริหารจัดการศึกษา และองค์กรนวัตกรรม ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษาโดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางอยู่ระหว่าง 0.11-0.34 ค่า t statistic อยู่ระหว่าง 1.99-2.38 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2 พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลศึร่ปชั้น การจัดการองค์กรใหม่ และการบริหารจัดการศึกษา ส่งผลต่อองค์กรนวัตกรรม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางอยู่ระหว่าง 0.10-0.43 ค่า t statistic

อยู่ระหว่าง 2.07-3.17 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 3 พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลศึร่ปชั้น และการจัดการองค์กรใหม่ ส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษา โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางอยู่ระหว่าง 0.12-0.79 ค่า t statistic อยู่ระหว่าง 2.53-10.01 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 4 พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลศึร่ปชั้น ส่งผลต่อการจัดการองค์กรใหม่ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.63 ค่า t statistic เท่ากับ 8.52 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

Table 3 Results of hypothesis testing.
ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานการวิจัย	สัมประสิทธิ์เส้นทาง	t statistic	ผลลัพธ์
สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยเชิงสาเหตุส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษา			
1.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลศึร่ปชั้นส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษา (LEAD --> ADEF)	0.12*	2.12	สนับสนุน
1.2 การจัดการองค์กรใหม่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษา (RORMN --> ADEF)	0.11*	1.99	สนับสนุน
1.3 การบริหารจัดการศึกษาส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษา (EDAD --> ADEF)	0.34*	2.30	สนับสนุน
1.4 องค์กรนวัตกรรม ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษา (INNO --> ADEF)	0.29*	2.38	สนับสนุน

Table 3 Results of hypothesis testing. (cont.)

ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานการวิจัย	สัมประสิทธิ์เส้นทาง	t statistic	ผลลัพธ์
สมมติฐานที่ 2 ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลระดับขั้น การจัดการองค์กรใหม่ และการบริหารจัดการศึกษาส่งผลต่อองค์กรนวัตกรรม			
2.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลระดับขั้น ส่งผลต่อองค์กรนวัตกรรม (LEAD --> INNO)	0.10*	2.07	สนับสนุน
2.2 การจัดการองค์กรใหม่ส่งผลต่อองค์กรนวัตกรรม (RORMN --> INNO)	0.41**	2.86	สนับสนุน
2.3 การบริหารจัดการศึกษาส่งผลต่อองค์กรนวัตกรรม (EDAD --> INNO)	0.43**	3.17	สนับสนุน
สมมติฐานที่ 3 ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลระดับขั้น และการจัดการองค์กรใหม่ส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษา			
3.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลระดับขั้น ส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษา (LEAD --> EDAD)	0.12*	2.53	สนับสนุน
3.2 การจัดการองค์กรใหม่ส่งผลต่อการบริหารจัดการศึกษา (RORMN --> EDAD)	0.79**	10.01	สนับสนุน
สมมติฐานที่ 4 ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลระดับขั้น ส่งผลต่อการจัดการองค์กรใหม่			
4.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลระดับขั้น ส่งผลต่อการจัดการองค์กรใหม่ (LEAD --> RORMN)	0.63**	8.52	สนับสนุน

หมายเหตุ ** หมายถึง p value 0.01 ค่า t มีค่าสูงกว่า 2.58 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ

* หมายถึง p value 0.05 ค่า t มีค่าสูงกว่า 1.96 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ (Suksawang, 2014, p. 142)

5. ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลระดับขั้นว่าปัจจุบันเรื่องของดิจิทัลระดับขั้นมีผลอยู่พอสมควรในมิติของการบริหาร การสื่อสารองค์กร ความไวต่อการสื่อสาร ผู้บริหารควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล มีความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมองค์กร ในโลกของการใช้โซเชียลมีเดีย การสื่อสารทำได้รวดเร็ว ผู้บริหารต้องมีความเข้าใจและรับมือกับสถานการณ์พวกนี้ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ความรู้ในพลังโซเชียลมีเดีย เสริมพลังให้กับผู้คน และความสามารถในการสื่อสาร มีความสำคัญกับภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลระดับขั้นอย่างมีนัยสำคัญ

ผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการองค์กรใหม่ว่า โครงสร้างองค์กรถ้ามีความชัดเจนทั้งโครงสร้าง บุคคล ภาระเบียบ องค์กรก็สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทุกคนเข้าใจและปฏิบัติตาม การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลมีความทันสมัย ถ้าตัดสินใจทันการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บุคลากรปรับตัวและพัฒนาให้ทันกับนวัตกรรมที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งให้การสนับสนุนด้านสวัสดิการให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่และให้โอกาสแสดงความคิดเห็น ด้านค่านิยมและวัฒนธรรมทำให้บุคลากรมีความรู้สึกเห็นพ้องต้องกัน ทำให้การทำงาน

ร่วมกันประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี สอดคล้องกับการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า โครงสร้างองค์กร วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมาย ค่านิยมและวัฒนธรรม มีความสำคัญกับการจัดการองค์กรใหม่อย่างมีนัยสำคัญ

ผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาว่า การจัดการความรู้สามารถสร้างประสบการณ์การทำงานได้เพราะว่าถ้ามีการจัดการความรู้อยู่บ่อยๆ ก็ส่งผลในการดำเนินการ ส่งผลต่อบุคลากรในองค์กรมีความเข้าใจและสามารถที่จะใช้ประสบการณ์การจัดการความรู้มาปรับใช้ต่อไปได้ ผู้บริหารในยุคดิจิทัลต้องมีบทบาทที่แตกต่างไปจากเดิมในการขับเคลื่อนสถาบันการศึกษาในเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ที่เอื้อต่อการทำงานเป็นทีม คิดค้นนวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ หรือบริการใหม่ๆ มาแทนของเดิมที่ล้าสมัย และต้องมีการจ้างบุคลากรที่มีความรู้ ความคิดเชิงนวัตกรรมเพื่อการทำงานในอนาคต สอดคล้องกับการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า การจัดการความรู้ ระบบการบริหารงานที่มุ่งผลการดำเนินงานระดับสูง และประสิทธิภาพของทีมงาน มีความสำคัญกับการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

ผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์กรนวัตกรรมว่าในยุคดิจิทัลดิสรักชั่นมหาวิทยาลัยจะดำรงบนแนวปฏิบัติของตนเองไม่ได้อีกต่อไปเพราะการมีส่วนร่วมของบุคคลภายนอกหรือพลวัตการเปลี่ยนแปลง หรือเครือข่ายภายนอกจะเสริมสร้างความเข้มแข็งของการบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษา และที่สำคัญเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานทั้งเรื่องการจัดการศึกษา การจัดการนักศึกษาและเรื่องของผลผลิตของนักศึกษา สอดคล้องกับการวิจัยเชิงปริมาณพบว่าพลวัตการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการสร้างเครือข่ายระดับสากล มีความสำคัญกับการเป็นองค์กรนวัตกรรมอย่างมีนัยสำคัญ

ผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษาว่าแรงงานที่เข้าสู่ระบบแรงงาน ภาคธุรกิจ ซึ่งในปัจจุบันต้องการ Knowledge base น้อยลง สิ่งที่ต้องการมากกว่า คือ Competency base ซึ่งต้องการบัณฑิตที่พร้อมทำงานได้เลยเพราะฉะนั้นการจัดการศึกษาต้องเปลี่ยนไป การเรียนการสอนจะอย่างไรให้มีนักศึกษาที่มีทักษะที่พร้อมจะปฏิบัติงาน แนวการปฏิบัติอาจจะต้องปรับหลักสูตรให้เข้ากับผู้ประกอบการหรือเอาผู้ประกอบการเข้ามาร่วมในการจัดหลักสูตรเพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อตลาดแรงงานมากขึ้น และส่งผลต่อความพึงพอใจผู้ใช้บัณฑิตมากขึ้น สอดคล้องกับการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า การมีงานทำของบัณฑิต ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต และนวัตกรรมและงานวิจัย มีความสำคัญกับประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผล (Discussions)

1. ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรักชั่น ตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ การมีงานทำของบัณฑิตอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต และนวัตกรรมและการวิจัย เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะมหาวิทยาลัยราชภัฏเป็นกลุ่มสถาบันที่เน้นการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพทางสังคมศาสตร์ และการทำงานเป็นหลัก รวมทั้งเป็นสถาบันเพื่อการสร้างโอกาสในการเรียนรู้สร้างองค์ความรู้เพื่อตอบสนองการพัฒนาสังคม ชุมชนและท้องถิ่นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและแนวคิดตามแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ผู้วิจัยสร้างมาตรวัดตัวแปรการมีงานทำของบัณฑิต วัดได้จากบัณฑิตมีความยืดหยุ่น และความสามารถในการปรับตัว บัณฑิตมีทักษะด้านความร่วมมือการทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ บัณฑิตมีทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ บัณฑิตมีการริเริ่มสร้างสรรค์ และกำกับดูแลตนเองได้ และบัณฑิตมีทักษะการเป็นผู้ประกอบการ ตัวแปรที่มีอิทธิพลรองลงมา คือ ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต วัดได้จากผู้ใช้บัณฑิตมีความพึงพอใจในความสามารถของบัณฑิต

ในการปฏิบัติงาน ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษของบัณฑิต ทักษะการสื่อสารเชิงดิจิทัลของบัณฑิต ความสามารถในการจัดการตนเองของบัณฑิต การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของบัณฑิต และตัวแปรนวัตกรรมและการวิจัย วัดได้จากบัณฑิตมีความคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม บัณฑิตเป็นผู้สร้างผลงานนวัตกรรมหรือผลผลิต และความรับผิดชอบต่อเชื่อถือได้ บัณฑิตเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรม ผลงานทางวิชาการ งานวิจัยที่เผยแพร่ระดับนานาชาติของอาจารย์และนักศึกษา คุณภาพของงานวิจัยและนวัตกรรมเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ทั้งนี้ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ โปรแกรมที่ 16 ปฏิรูประบบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ที่เน้นการปฏิรูปเชิงระบบเพื่อตอบสนองการพัฒนาประเทศ โดยมุ่งเน้นการเตรียมคนไทยเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และการนำองค์ความรู้และนวัตกรรมไปพัฒนาประเทศเพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างเต็มรูปแบบและยั่งยืน โดยการปรับระบบบริหารจัดการมหาวิทยาลัย การจัดทำหลักสูตรร่วมวิจัยและนวัตกรรมกับภาคเอกชน การพัฒนามหาวิทยาลัยแห่งการประกอบการ

2. ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลดิสรักชั่น การจัดการองค์กรใหม่ การบริหารจัดการศึกษา และองค์กรนวัตกรรม ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรักชั่น เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร ในด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลดิสรักชั่น พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ความสามารถในการสื่อสาร ซึ่งผู้วิจัยวัดจากผู้บริหารสามารถสื่อสารกับบุคลากรให้มีความเข้าใจในแนวทางที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ สามารถสื่อสารให้บุคลากรเกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับองค์กร สามารถสื่อสารให้เกิดความเชื่อในเป้าหมายของมหาวิทยาลัย ผู้บริหารแสดงออกถึงความคิดในการเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัยโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารกับบุคลากรในมหาวิทยาลัย ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ Kongpetdit and Chantuk (2016, p. 914) Piampuchana (2018, pp. 153-154) กล่าวถึงการสื่อสารในองค์กรที่มีประสิทธิภาพนั้น มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพราะการเปลี่ยนแปลงองค์กรมักก่อให้เกิดปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจของพนักงาน ซึ่งอาจเกิดจากการที่ผู้บริหารสื่อสารน้อยเกินไป ส่งผลให้เกิดการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงองค์กร ซึ่งอาจลุกลามจนไม่สามารถบริหารได้ตามแผนกลยุทธ์ที่วางแผนไว้ ตัวแปรที่มีอิทธิพลรองลงมา คือ ความรู้ในพลวัตรของเทคโนโลยี ผู้วิจัยวัดจากผู้บริหารมีกรอบความคิดในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัย มีความเข้าใจในเทคโนโลยีและนวัตกรรม สามารถใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลได้

อย่างคล่องแคล่ว สร้างสรรค์การทำงานโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เป็นปกติในมหาวิทยาลัย ผู้บริหารเชี่ยวชาญและปรับใช้เทคโนโลยีใหม่ได้อย่างรวดเร็ว ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ Aonlaor, Bangwiset, Saenpao, and Aonlaor (2020, p. 108) พบว่า นักบริหารการศึกษาต้องเข้าใจบริบทของเทคโนโลยีที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงสังคมของโลก และในยุคปัจจุบันแบบภาวะผู้นำที่ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง คือ ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล ซึ่งต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีความคิดต่อองค์ความรู้ใหม่ สร้างสังคมแห่งปัญญา และพัฒนาความสามารถใหม่ๆ สร้างและปรับวิสัยทัศน์ และแผนกลยุทธ์ให้ทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต ยุคดิจิทัลดิสรักซ์ขึ้นในการบริหารจัดการต้องการภาวะผู้นำที่มีคุณสมบัติ คุณลักษณะความสามารถในการเสริมพลังให้กับผู้คน ซึ่งตัวแปรเสริมพลังให้กับผู้คน ผู้วิจัยวัดจากผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ มอบความไว้วางใจโดยการกระจายอำนาจการตัดสินใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งเสริมให้บุคลากรร่วมระดมสมองในการสร้างสรรค์ผลงาน เป็นผู้รับฟังที่ดีที่มีความเข้าใจมุมมองของผู้อื่น ส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับคุณลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำแบบคล่องตัว ซึ่งจะสร้างองค์การที่ปราศจากความกลัวและสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้แก่พนักงาน และมักมีมุมมองต่อพนักงานในแบบทฤษฎี Y (ของ McGregor) คือ มองว่าคนมาทำงานมีความดีงามในตนเอง มีศักยภาพ โดยธรรมชาติจะตั้งใจทำงานให้องค์กร ถ้ามองแบบนี้ก็จะมอบความไว้วางใจต่อกัน และสามารถกระจายอำนาจการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในด้านการจัดการองค์กรใหม่ ผู้วิจัยหมายถึงการปรับเปลี่ยนคุณลักษณะองค์กรที่มีความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยหลัก พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุด มี 2 ตัวแปร คือ ด้านวิสัยทัศน์กลยุทธ์และเป้าหมาย และด้านค่านิยมและวัฒนธรรมที่เป็นเช่นนี้เพราะวิสัยทัศน์กลยุทธ์ คือ การเชื่อมโยงสิ่งที่เป็นจริงปัจจุบันกับความเป็นไปได้ในอนาคตที่เฉพาะเจาะจง การวางแผนกลยุทธ์จึงเป็นการวางแผนในภาพรวมขององค์กร ทุกกลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นเป็นปัจจัยที่ชี้อนาคตขององค์กรนั้น การกำหนดวิสัยทัศน์ มีการกำหนดเป้าหมายระยะยาวที่แน่ชัด มีการวิเคราะห์อนาคตและคิดเชิงการแข่งขันที่ต้องการระบบการทำงานที่มีความสามารถในการปรับตัวสูง สำหรับการทำงานในสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ส่วนค่านิยมเกี่ยวกับงานใช้สร้างความคาดหวังของบุคลากร เมื่อสามารถตอบสนองได้ ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน ตามทฤษฎีค่านิยมพื้นฐานองค์กรรวม และวัฒนธรรมเป็นหัวใจสำคัญของสังคม ซึ่งแต่ละสังคมจะมีแนวทางในการดำเนินชีวิตและการปฏิสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน และเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์การ ซึ่งตัวแปรวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ และเป้าหมาย ผู้วิจัยวัดได้จากการที่ผู้บริหาร

พัฒนาวิสัยทัศน์ด้านนวัตกรรมที่ปฏิบัติได้จริง มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานแบบเดิมๆ ให้มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการสร้างสรรค์งานมากขึ้น แสวงหาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในพัฒนาการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ในการนำนวัตกรรมทางการศึกษามาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน มีกลยุทธ์ในการนำนวัตกรรมมาขับเคลื่อนมหาวิทยาลัย ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับ Drucker (1999, p. 215) เจ้าของทฤษฎีของธุรกิจองค์กร กล่าวถึงองค์ประกอบในรูปวิสัยทัศน์ การปฏิบัติงานให้บรรลุตามที่ต้องการผู้บริหารจำเป็นต้องเรียนรู้และใช้ทักษะการบริหาร โดยมีหลักการที่มุ่งที่ทรัพยากรองค์กรทั้งด้านนวัตกรรมและความเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งจำเป็นต้องเรียนรู้ แสวงหา และบูรณาการเข้าไปยังกิจกรรมขององค์กร นวัตกรรมเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงองค์กรให้มุ่งไปข้างหน้า โดยที่ไม่ได้ไปเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม นวัตกรรมจะมุ่งไปยังข้างนอก เช่น โอกาส ลูกค้า เทคโนโลยี คู่แข่งขัน และอื่นๆ ผลลัพธ์ที่ได้คือ ความพึงพอใจของลูกค้า ส่วนตัวแปรค่านิยมและวัฒนธรรม ผู้วิจัยวัดได้จากการกำหนดค่านิยมและวัฒนธรรมที่ส่งเสริม นวัตกรรม การส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมโดยใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อน การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมให้บุคลากรมุ่งแสวงหาสิ่งใหม่ๆ รักการเรียนรู้ การสร้างวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การปรับปรุง แก้ไขปัญหาโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ๆ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ Trairat and Sinjindawong (2020, p. 1907) กล่าวว่า ค่านิยมและวัฒนธรรมในการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กร นวัตกรรม ผู้บริหารควรส่งเสริมให้บุคลากรมุ่งแสวงหาสิ่งใหม่ๆ รักการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการวางแผน และตัดสินใจในการดำเนินงาน มีวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม กล้าแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย และยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น หาวิธีปรับปรุง แก้ไขปัญหาโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ๆ และเตรียมพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น ตัวแปรที่มีอิทธิพลรองลงมา คือ โครงสร้างขององค์กร ซึ่งผู้วิจัยวัดได้ผู้บริหารแสดงความคิดเห็นในการจัดโครงสร้างองค์กรแบบแบนราบ โดยลดระดับชั้นการบังคับบัญชาเพื่อให้ประสานงานรวดเร็วคล่องตัว โครงสร้างองค์กรมีความยืดหยุ่นสูง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การมีฝ่ายวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีในองค์กร ผู้บริหารให้บุคลากรมีอำนาจในการตัดสินใจ และหน่วยงานมีลักษณะส่งเสริมให้บุคลากรสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ทั้งนี้เนื่องจากในยุคที่ต้องมีการแข่งขันการรอคอยคำสั่ง และการตัดสินใจจากผู้มีอำนาจคนเดียว ด้วยโครงสร้างแบบลำดับชั้น (Hierarchical organization) อาจไม่ตอบโจทย์การทำงานในยุคปัจจุบัน ระบบการทำงานยุคใหม่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับคนทำงาน และสร้างประสิทธิภาพให้ได้มากที่สุด โครงสร้างองค์กรสมัยใหม่ มีลักษณะโครงสร้างองค์กรแบบราบ

(Flat Organization) เป็นระบบการทำงานที่ลดช่องว่างระหว่างบุคลากรและผู้บริหาร เพื่อลดการควบคุมแบบชั้นให้น้อยที่สุด และมอบการตัดสินใจให้กับบุคลากรในงานที่ทำอยู่ ข้อดี คือ ช่วยให้กระบวนการตัดสินใจรวดเร็วยิ่งขึ้น ลดการผิดพลาดในการสื่อสาร เพราะผู้บริหารและบุคลากรสื่อสารกันได้โดยตรง ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและสร้างความรับผิดชอบให้บุคลากรมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคดิจิทัล การเอาชนะทางธุรกิจนั้นแข่งด้วยความเร็วเป็นหลัก ดังนั้น โครงสร้างองค์กรจึงไม่นิยมให้มีจำนวนชั้นที่มาก ถ้าผู้บริหารแบบคนแจ้งข่าว (Messenger) จะทำให้องค์กรต้องแบกต้นทุนเงินเดือนสูง และยังเป็นปัญหาเชิงบริหารที่ทำให้ขั้นตอนงานนั้นมากเกินไป ทำให้ระบบช้าหรือขาดช่วงหายไป องค์กรแนวราบจึงเป็นโครงสร้างสำคัญที่ปัจจุบันให้ความสำคัญ โดยผู้บริหารทำหน้าที่ที่อำนวยความสะดวก ให้การสนับสนุน ชี้แนะด้านความคิด บริหารจัดการ ดำเนินการ สนับสนุนทรัพยากรให้เพียงพอ ทุกระเบียบ ขั้นตอน ต้องมุ่งถ่ายอำนาจอำนาจการให้ลุล่วง โดยเฉพาะคอยกระตุ้นแนะแนวทางให้เกิดแนวคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงเรื่องนวัตกรรมเป็นหลักสำคัญ

ด้านการบริหารจัดการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการองค์การการศึกษาให้เป็นองค์การการศึกษาสมัยใหม่ ที่มีประสิทธิภาพพร้อมรับความท้าทายความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือระบบการบริหารงานที่มุ่งผลการดำเนินงานระดับสูง ผู้วิจัยวัดได้จากการมีกระบวนการได้มาซึ่งบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถร่วมงาน การพัฒนาบุคลากรให้มีกระบวนการคิดสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม การพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถด้านเทคโนโลยีดิจิทัล กระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากรอย่างเป็นรูปธรรมและโปร่งใส ที่เป็นเช่นนี้เพราะตามแนวคิดฐานทรัพยากร (Resource-Based View) Barns (2012), Van De Voorde and Beijer (2015) ซึ่งเชื่อว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันขององค์กรจะเกิดขึ้นได้ จากการที่องค์กรมีทรัพยากรที่มีคุณลักษณะหาได้ยาก ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้อย่างสมบูรณ์ และไม่สามารถทดแทนได้ โดยระบบของการบริหารงานที่มุ่งผลการดำเนินงานระดับสูง แม้ไม่ได้เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขันโดยตรง แต่ก็สามารถจัดให้เป็นทุนเชิงกระบวนการ หรือเครื่องมือสำคัญในการได้ทรัพยากรด้านทุนทางสติปัญญาประเภททุนมนุษย์ ที่หมายถึงความรู้ ทักษะและความเชี่ยวชาญที่มีอยู่ในตัวบุคคล เป้าหมายสำคัญของระบบของการบริหารงานที่มุ่งผลการดำเนินงานระดับสูง คือ การกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดผลของการปฏิบัติงานที่วัดได้จากผลลัพธ์ของการทำงาน ตัวแปรที่มีอิทธิพลรองลงมา คือ การจัดการความรู้ ซึ่งผู้วิจัยวัดได้จาก ความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับหน่วยงาน มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน มีการค้นหาความรู้ที่เป็นประโยชน์สามารถส่งผลต่อการพัฒนา

มหาวิทยาลัย มีระบบการจัดเก็บความรู้ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล มีการเผยแพร่องค์ความรู้ที่ประสบความสำเร็จ นำความรู้จากกระบวนการจัดการความรู้มาปรับประยุกต์ใช้ในการทำงาน ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับ Teerathanachaiyakun (2014, p. 134) กล่าวว่า การจัดการความรู้เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ ปัจจุบันเป็นยุคของเศรษฐกิจฐานความรู้ ดังนั้นความรู้จึงเป็นอำนาจเนื่องจากความรู้เป็นสิ่งที่ผูกพันอยู่กับงานของแต่ละคนในองค์กร ซึ่งความรู้ที่ใช้ในการทำงานนั้น จะถูกสร้างขึ้นโดยผู้ปฏิบัติงานหรือกลุ่มผู้ปฏิบัติงานเอง ความรู้ที่จะนำมาใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายจะต้องมีกระบวนการอย่างเป็นระบบ ซึ่งการจัดการความรู้จะพัฒนา เพิ่มพูนศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานเพิ่มผลผลิตและเพิ่มการบริการขององค์กรที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และตัวแปรประสิทธิภาพของทีมงาน วัดได้จากผู้บริหารเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน กำหนดบทบาทหน้าที่การทำงานอย่างชัดเจน กำหนดลักษณะงานของทีมงานที่ชัดเจน มีระบบการติดตามผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์

ด้านองค์กรนวัตกรรม เป็นแนวคิดในการปรับเปลี่ยนคุณลักษณะองค์กรที่มีความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยหลัก เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการและความสามารถในการแข่งขันและความอยู่รอดขององค์กรอย่างยั่งยืน ตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้วิจัยวัดจากผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์กรมีการสื่อสารแผนปฏิบัติงานกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วมในการจัดการนวัตกรรมช่วยเพิ่มโอกาสการประสบผลสำเร็จ ความภักดีของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อมหาวิทยาลัย คือ ความต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ในสถาบันเดิม ความภักดีของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อมหาวิทยาลัย คือ การบอกต่อและการแนะนำบุคคลอื่น ข้อค้นพบดังกล่าวเป็นไปตามแนวคิดยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างระบบนิเวศที่สนับสนุนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง ของสำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา พ.ศ. 2561 ตัวชี้วัดเชิงยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้เสียเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้าใจในความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียเป็นไปตามการกำกับดูแลกิจการที่ดี และยังเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน และทำให้เกิดการพัฒนาในอนาคต การเข้ามามีส่วนร่วมนี้เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการสื่อสารกับผู้มีส่วนได้เสียอย่างต่อเนื่องและทำให้ทราบถึงความคาดหวัง ความต้องการและผลกระทบ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ Leonidou, Christofi, Vrontis, and Thrassou (2020) กล่าวถึงกรอบการบูรณาการการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำหรับการจัดการนวัตกรรมและการพัฒนา

ผู้ประกอบการ ตามทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระบุองค์ประกอบที่สำคัญของการสร้างมูลค่าในธุรกิจซึ่งช่วยเพิ่มโอกาสในการประสบผลสำเร็จคือการมีส่วนร่วมและการพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตัวแปรที่มีอิทธิพลรองลงมา คือ พลวัตการเปลี่ยนแปลง อธิบายตามแนวทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม ได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายของสิ่งใหม่ๆ จากสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่ง สิ่งใหม่ๆ นี้ คือ นวัตกรรม ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความคิด เทคนิควิธีการและเทคโนโลยีใหม่ๆ ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยให้ความหมายของพลวัตการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ปัจจัยสำคัญของการเป็นองค์กรนวัตกรรม ผู้วิจัยวัดได้จากผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเป็นองค์กรนวัตกรรมทำให้เกิดการพัฒนาที่รวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ สามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับมหาวิทยาลัย สนับสนุนให้บุคลากรคิดค้นองค์ความรู้ เทคโนโลยีใหม่ๆ เปิดโอกาสในด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการบริหารจัดการความคิดและวิธีการดำเนินงานในรูปแบบใหม่แตกต่างจากที่เคยปฏิบัติ ส่งเสริมให้บุคลากรมีความคิดสร้างสรรค์ ทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้น และตัวแปรการสร้างเครือข่ายระดับสากล ผู้วิจัยวัดได้จากผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การสร้างเครือข่ายระดับสากลเป็นโอกาสในการพัฒนาอาจารย์ นักศึกษาให้มีศักยภาพแข่งขันและมีมาตรฐานเป็นการเปิดกว้างทางการศึกษาและการสร้างนวัตกรรมเปิดวิสัยทัศน์ทางการศึกษาขยายกว้างขึ้น แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ร่วมกัน เปิดโอกาสการแลกเปลี่ยนอาจารย์และนักศึกษาเป็นการเสริมสร้างการวิจัยและนวัตกรรมและการพัฒนางานวิจัยสู่เชิงพาณิชย์ได้

3. แนวทางปฏิบัติการบริหารสถาบันอุดมศึกษา ยุคดิจิทัลดิสรัปชันที่ทำให้เกิดประสิทธิผล พบว่า ผู้บริหารสูงสุดต้องมีความเข้าใจในเทคโนโลยีและนวัตกรรม ต้องมีการจัดการองค์กรใหม่ กำหนดนโยบายและกลยุทธ์ให้ชัดเจน ต้องพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญก้าวหน้าเทคโนโลยีเพื่อปรับกลยุทธ์นวัตกรรมการศึกษาสมัยใหม่มาใช้ให้เหมาะสมและพัฒนาทักษะการทำงานที่สำคัญในยุคดิจิทัล การบริหารจัดการศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีเครือข่ายและความร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติได้อย่างสมดุล จึงจะสามารถสร้างและพัฒนาทักษะผู้เรียนให้ตรงตามความต้องการของผู้ประกอบการส่งผลต่อการผลิตบัณฑิตตามมาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิตซึ่งเป็นภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาและความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อสถาบันอุดมศึกษาในการวางแผนนโยบายยุทธศาสตร์สำหรับการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารสถาบันอุดมศึกษา

■ ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษาในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน ดังนี้

ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะที่ 1

ข้อค้นพบ: จากผลการวิเคราะห์สภาพตัวแปรภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงในยุคดิจิทัลดิสรัปชัน ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษา พบว่า ด้านความสามารถในการสื่อสารของผู้บริหาร ส่งผลมากที่สุด นั่นหมายถึง ในการปรับเปลี่ยนการบริหารสถาบันอุดมศึกษา ภาวะผู้นำของผู้บริหารระดับสูงต้องเริ่มจากการที่ผู้บริหารมีความสามารถในการสื่อสารให้บุคลากรรับรู้ ความคิดในการเปลี่ยนแปลงสถาบันอุดมศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เข้าใจแนวทางที่จะบรรลุเป้าหมาย มีความเชื่อและรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับองค์กร

ข้อเสนอแนะ: ผู้บริหารระดับสูงควรให้ความสำคัญกับการสื่อสารในองค์กรให้บุคลากรรับทราบนโยบาย แนวทางและเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษา

ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะที่ 2

ข้อค้นพบ: จากผลการวิเคราะห์สภาพตัวแปรการจัดการองค์กรใหม่ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษา พบว่า วิสัยทัศน์ กลยุทธ์และเป้าหมาย และ ค่านิยมและวัฒนธรรมส่งผลมากที่สุด สามารถอธิบายได้ว่า การพัฒนาวิสัยทัศน์ด้านนวัตกรรมที่ปฏิบัติได้จริง นำนวัตกรรมมาพัฒนาการดำเนินงานและการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัย ผู้บริหารมหาวิทยาลัยใช้นวัตกรรมในการขับเคลื่อนและอำนวยความสะดวกในการบริหารจัดการ สร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมให้บุคลากรมุ่งแสวงหาสิ่งใหม่ๆ เป็นแนวทางที่สำคัญของการจัดการองค์กรใหม่

ข้อเสนอแนะ: การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานแบบเดิมๆ ให้มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการสร้างสรรค์งานมากขึ้น ควรมีการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ในการนำนวัตกรรมทางการศึกษามาพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะที่ 3

ข้อค้นพบ: จากผลการวิเคราะห์สภาพตัวแปรการบริหารจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารสถาบันอุดมศึกษา พบว่า ระบบการบริหารงานที่มุ่งผลการดำเนินงานระดับสูงส่งผลมากที่สุด สามารถอธิบายได้ว่า กระบวนได้มาซึ่งบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถร่วมงานการพัฒนาบุคลากรให้มีกระบวนการคิดสร้างสรรค์เพื่อความสำเร็จนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม

ข้อเสนอแนะ: ผู้บริหารควรมีกระบวนการสร้างและเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของบุคลากร เพิ่มทักษะที่เชื่อมโยงในงานกระบวนการวัด และการประเมินผลงานของบุคลากรบนพื้นฐานการเปรียบเทียบกับเกณฑ์เป้าหมายที่เป็นรูปธรรมของมหาวิทยาลัย

ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะที่ 4

ข้อค้นพบ: จากผลการวิเคราะห์สภาพตัวแปรองค์กรนวัตกรรมส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารสถาบันอุดมศึกษา พบว่าการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่งผลมากที่สุด สามารถอธิบายได้ว่ากระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการตัดสินใจ และเข้าร่วมในการจัดการศึกษา ช่วยส่งเสริมสมรรถนะในการทำงานและความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต

ข้อเสนอแนะ: ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ควรกำหนดรูปแบบของความรับผิดชอบร่วมกัน การสร้างความผูกพันและความรักดีของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีต่อสถาบันอุดมศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาสู่องค์กรนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารสถาบันอุดมศึกษาและควรศึกษาระบบการบริหารงานที่มุ่งผลการดำเนินงานระดับสูงที่สามารถนำมาบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารสถาบันอุดมศึกษา

เอกสารอ้างอิง (References)

- Aonlaor, C., Bangwiset, S., Saenpao, K., & Aonlaor, S. (2020). Digital era leadership for educational administration. *College of Asian Scholars Journal*, 10(1), 108-119.
- Barns, W. (2012). Path dependence and behavioral lock-in at work: The challenge of sustaining high performance work system in the U.S. *Journal of Business and Economics Research*, 10(6), 325-331.
- Blunch, N. J. (2013). *Introduction to structural equation modeling using IBM SPSS statistics and AMOS* (2nd Ed.). Cornwall: MPG books group.
- Chaisuwan, S., Seetalarom, S., & Saengwong, W. (2020). Transformation of Thai higher education in student crisis era. *Journal of Suvarnabhumi Institute of Technology*, 6(1), 686-702.
- Chatthong, N. (2018). Context Thailand government to step into an innovation organization. *Journal of Information*, 17(1), 25-35.
- Drucker, P. (1999). Management challenges for the 21 st century. *Harvard Business Review* (p. 215). Retrieved from <http://103.5.132.213:8080/jspui/bitstream/123456789/1378/1/Management%20Challenges%20for%20the%2021st%20Century%20%28%20PDF%20Drive.com%20%29.pdf>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th Ed.). NY: Pearson Education.
- Khumsamart, S., Kuljittree, S., & Juntapala, K. (2020). The guidelines for educational administration in the digital distribution era. *Journal of Modern Learning Development*, 5(3), 245-259.
- Kongpetdit, C., & Chantuk, T. (2016). Change management role of leadership and organizational communication. *Veidian E- Journal, Silapakorn University*, 9(1), 895-919.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structure equation modeling*. (3rd Ed.). New York: The Guilford Press.
- Leonidou, E., Christofi, M., Vrontis, D., & Thrassou, A. (2020). An integrative framework of stakeholder engagement for innovation management and entrepreneurship development. *Journal of Business Research*, 119, 245-258. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.11.054>
- Ministry of Higher, Science, Research Innovation. (2019). *Higher education statistics: Academic year 2018*. Bangkok: Sino Publishing and Packaging.
- Ministry of Higher, Science, Research Innovation. (2021, July 30). *Higher education statistics*. Retrieved from: <http://www.info.mua.go.th/info/>
- Nueangpanom, P. (2017). Strategic management of Rajabhat universities for sustainable local development (Doctor of education management). Dhurakij Pundit University, Bangkok.
- Piampuchana, N. (2018). A causal factor model influencing empowerment in the workplace towards teacher effectiveness in private higher education in the northeast. *Dhonburi Rajabhat University Journal*, 12(2), 153-169.
- Prajankett, O. (2014). Aneducational innovation organization: A new choice of educational administration. *Journal of the Royal Thai Army Nurses*, 15(1), 45-51.
- Puncreobutr, V. (2019). Disruption in Thailand's higher education. *Association of Private Higher Education Institutions of Thailand*, 25(1), 94-113.
- Rattanaphien, P., & Chaiphan, S. (2018). Structural causal factors of changing leadership and attribute for educational administrators affecting on efficiency of administration in private university. *Business Review*, 10(1), 73-91.
- Suksawang, P. (2014). The basics of structural equation modeling. *Princess of Naradhiwas University Journal*, 6(2), 136-145.
- Teerathanachaiyakun, K. (2014). Knowledge management success factors. *Panyapiwat Journal*, 5(Special issue), 134-143.
- Trairat, C., & Sinjindawong, S. (2020). The development of school to innovation organization: A case study of vibhavadi academic group under the secondary educational service area office 2. *Conference presentations graduate research 15th Rangsit University* (pp. 1903-1914). Retrieved from <https://rsujournals.rsu.ac.th/index.php/rgrc/article/view/1846>
- Van De Voorde, K., & Beijer, S. (2015). The role of employee HR attributes in the relationship between high-performance work systems and employee outcome. *Human Resource Management Journal*, 25(1), 62-78.

The Analysis of Strategies for Developing a Model School in Arabic Language Teaching in Private Islamic Schools at Secondary Level in the Andaman Sea Area

การวิเคราะห์กลยุทธ์พัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับ
สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน

Sarawut Saithong* and Muhammadafeefee Assalihee

สรารุท สายทอง* และ มุฮัมหมัดอาฟีฟี อัซซอลิฮียะห์

Faculty of Islamic Science, Prince of Songkla University

คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

*Corresponding author: sarawut.sai@psu.ac.th

Received August 24, 2021 ■ Revised October 1, 2021 ■ Accepted October 4, 2021 ■ Published November 16, 2021

Abstract

The study aims 1) to analyze Arabic teaching in compliance with the need and the context of private Islamic schools at secondary level in the Andaman Sea Area, and 2) to analyze strategies for developing a model school in Arabic language teaching in private Islamic schools at secondary level in the Andaman Sea Area. The research is a qualitative study using an in-depth interview on a purposive focus group including 15 Arabic teachers at secondary level, 10 school administrators, and 25 students from five schools in Satun, Trang, Krabi, Phang-nga, and Phuket provinces. The results of the study were analyzed by TOWS MATRIX technique to draw up a draft of strategies for developing a model school in Arabic language teaching in private Islamic schools at secondary level in Andaman Sea Area. A focus group meeting of five experts was also organized to review and verify the draft strategies.

The research resulted in finding that the Arabic teaching in conformity with the need and the context of private Islamic school at secondary level has six requirements as follows; 1) Strengthening motivation of Arabic learning, 2) Designing the learners' learning context aligned curriculum, 3) Developing the teaching technique and method to be more appealing to learners, 4) Providing up-to-date and constructive resources in support of learning, 5) Assessing and evaluating realistic individual learning outcome, and 6) Supervising and developing Arabic teachers according to professional standards. Furthermore, seven core strategies were employed to develop Arabic Language Teaching model schools for private Islamic secondary schools in the Andaman Sea Area, including; 1) developing linguistic ability of learners based on their interest, 2) developing language strengthening curriculum to keep pace with an internationally recognized standard, 3) developing efficiency of instructors in teaching as professional, 4) developing more creative means of learning Arabic, 5) setting up a system of educational supervision for Arabic teachers within school, 6) developing Arabic learning community network for Arabic teachers, and 7) creating academic cooperation with institutes of higher education.

Keywords: Strategy; Model school, Arabic teaching; Andaman Sea Area

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์กลยุทธ์พัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์การสอนภาษาอาหรับที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน และ 2) วิเคราะห์กลยุทธ์พัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ประกอบด้วย ครูผู้สอนวิชาภาษาอาหรับในระดับชั้นมัธยมศึกษาจำนวน 15 คน ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 10 คน และนักเรียนจำนวน 25 คน จากโรงเรียนในจังหวัดสตูล ตรัง กระบี่ พังงา และภูเก็ต จำนวน 5 โรงเรียน และนำผลการศึกษาที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาด้วยเทคนิค TOWS Matrix เพื่อร่างกลยุทธ์พัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน และจัดสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อยืนยันกลยุทธ์ดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่า การสอนภาษาอาหรับที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามันมี 6 ด้าน คือ 1) การเสริมแรงกระตุ้นการเรียนรู้ภาษาอาหรับ 2) การออกแบบหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทผู้เรียนในพื้นที่ 3) การพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอนให้ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน 4) การจัดทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ที่ทันสมัยและสร้างสรรค์ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้รายบุคคลตามสภาพจริง และ 6) การนิเทศและพัฒนาผู้สอนภาษาอาหรับตามมาตรฐานวิชาชีพ สำหรับกลยุทธ์ในการพัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามันนั้นประกอบด้วย 7 กลยุทธ์สำคัญ คือ 1) พัฒนาความสามารถทางภาษาอาหรับของผู้เรียนตามความสนใจ 2) พัฒนา

หลักสูตรเสริมศักยภาพทางภาษาเทียบเคียงมาตรฐานต่างประเทศ 3) พัฒนาคู่มือสอนให้มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ 4) พัฒนาสื่อการเรียนรู้ภาษาอาหรับให้มีความสร้างสรรค์ 5) สร้างระบบการนิเทศการสอนภาษาอาหรับภายในโรงเรียน 6) พัฒนาเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูสอนภาษาอาหรับ 7) สร้างความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษา

คำสำคัญ: กลยุทธ์, โรงเรียนต้นแบบ, การสอนภาษาอาหรับ, ฝั่งทะเลอันดามัน

■ บทนำ (Introduction)

การเรียนรู้ภาษาที่สองถือเป็นหนึ่งในการแสวงหาต้นทุนสำคัญของชีวิต เพราะมนุษย์ไม่อาจจะใช้ชีวิตอยู่ในระดับปัจเจกชนหรือระดับสังคม ต่างก็ต้องมีปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกัน ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อเขาอยู่ในระดับปัจเจกชนอาจมีภาษาแม่ (Native Language/L1) ที่แตกต่างกัน พวกเขาจึงต้องใช้ภาษาที่สอง (Second Language/L2) เป็นสื่อกลางในการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน หรือปัจเจกชนที่มีภาษาแม่เดียวกัน แต่มีความปรารถนาที่จะเรียนรู้ภาษาที่สองเพื่อศึกษาวัฒนธรรมของปัจเจกชนอื่น หรือมีจุดประสงค์ใช้ภาษาที่สองเพื่อการแสวงหาความรู้เพื่อการปฏิสัมพันธ์ทางธุรกิจและการค้าระหว่างปัจเจกชน จึงเกิดความจำเป็นในการแสวงหาความเข้าใจภาษาที่สองโดยเฉพาะในยุคอุตสาหกรรมเทคโนโลยี การคมนาคม และการสื่อสารไร้พรมแดนที่เต็มไปด้วยศาสตร์และวิทยาการหลากหลายกว่าในอดีต การศึกษาเรียนรู้ภาษาที่สองจึงเป็นต้นทุนสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของพวกเขา

ภาษาอาหรับหนึ่งในภาษาราชการของกลุ่มประเทศตะวันออกกลางและครอบคลุมถึงหลายประเทศในทวีปแอฟริการวมทั้งสิ้น 22 ประเทศ (Uzman, 2013) ได้แก่ อียิปต์ จอร์แดน อิรัก ซีเรีย เลบานอน สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ซาอุดีอาระเบีย เยเมน ลิเบีย ซูดาน โมร็อกโก ตูนิเซีย คูเวต แอลจีเรีย บาห์เรน กาตาร์ โอมาน มอริเตเนีย ปาเลสไตน์ โซมาเลีย จิบูตี และคอโมโรส (Abdulqadir, 2015) และถือเป็นภาษาเขมิติกที่ประชากรโลกใช้สนทนาและสื่อสารกันมากที่สุด โดยมีจำนวนถึง 422 ล้านคน จากจำนวนกลุ่มประเทศข้างต้นและรวมถึงประเทศอื่นๆ เช่น อาริเทเรีย ซาดี ซินกาล มาลี และตุรกี รวมถึงกลุ่มชาวเอเชียที่ถือกำเนิดในแถบตะวันออกกลาง (มูวัลลัด) ซึ่งพวกเขาสนทนาภาษาอาหรับเป็นภาษาแม่อีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นองค์การสหประชาชาติได้ประกาศเลขที่ 3190/18 H ให้ภาษาอาหรับเป็นภาษาของสหพันธ์การบริโภคและการเกษตรกรรมสหพันธ์อนามัยโลก สหพันธ์แรงงานระดับประเทศ และสหพันธ์แอฟริกา (Uzman, 2013) ในปีคริสต์ศักราชที่ 17 มหาวิทยาลัยแคมบริดจ์ได้บรรจุวิชาภาษาอาหรับไว้ในหลักสูตรการศึกษาเพื่อการศึกษาด้านการศาสนาและด้านเศรษฐศาสตร์ และในปีคริสต์ศักราช 1974 ประเทศอเมริกาได้ทำการเปิดสอนวิชาภาษาอาหรับในสถาบันภาษาที่อยู่ภายใต้การดูแลและควบคุมของหน่วยงานกองกำลังแห่งชาติ ตั้งแต่นั้นมาได้มีการขยายสถาบันภาษาอาหรับในสหรัฐอเมริกา (Abdullah, 2014) เพื่อรองรับผู้สนใจศึกษาภาษาอาหรับที่มีจำนวนเพิ่มมากยิ่งขึ้น

ภาษาอาหรับเป็นหนึ่งในหมวดสาระวิชาอิสลามศึกษาที่ประกอบด้วย 1) วิชาอัลกุรอานและฮาดิษ 2) วิชาอัลหะดีษ 3) วิชาอัลอะกิดะฮ์ 4) วิชาอัลฟิควะฮ์ 5) วิชาฮัตตารีค 6) วิชาอัลลัคลาก 7) วิชาภาษาอาหรับ 8) วิชาภาษามลายู (Thai Ministry of Education, 2012) เป็นวิชาที่เป็นศูนย์กลางสำคัญในการทำความเข้าใจแก่นบทแห่งศาสนบัญญัติของอิสลาม โดยมีคัมภีร์อัลกุรอานและวจนะของศาสนทูตมุฮัมมัดเป็นฐานอ้างอิงหลักซึ่งเป็นภาษาอาหรับ ดังโองการคัมภีร์อัลกุรอาน ความว่า “แท้จริงเราได้ประทานอัลกุรอานแก่เขาเป็นภาษาอาหรับ เพื่อพวกเขาจะใช้ปัญญาคิด” สุเราะฮ์ยูนุส: 2 (Holy Quran with Thai, 1998) และดังที่ปราชญ์อิบนุกัยยิมได้จำกัดความผู้ที่สามารถรอบรู้และเข้าถึงคุณค่าแห่งอัลกุรอานไว้เฉพาะผู้เข้าใจภาษาอาหรับเท่านั้น ดังคำกล่าวที่ว่า “ผู้รอบรู้วาทกรรมแห่งชนอาหรับเท่านั้นที่สามารถรอบรู้คุณค่าแห่งอัลกุรอาน” (Saeed, 2005) อีกทั้งตำราของปราชญ์อิสลามที่ได้ประพันธ์ขึ้นมาเพื่ออธิบายคัมภีร์อัลกุรอานและวจนะศาสนทูตล้วนแล้วแต่เป็นภาษาอาหรับ จึงนับว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียน ผู้ค้นคว้าด้านอิสลามศึกษาที่ต้องเข้าใจภาษาอาหรับ ดังที่ท่านอิบนุตัยมียะฮ์ได้กล่าวว่า “แท้จริงภาษาอาหรับเป็นส่วนหนึ่งของศาสนา การรอบรู้ภาษาอาหรับจึงเป็นภารกิจสำคัญ เพราะการเข้าใจคัมภีร์และแบบอย่างจากศาสนทูตเป็นภารกิจสำคัญ ซึ่งไม่อาจเข้าใจได้เว้นแต่ต้องเข้าใจภาษาอาหรับ” (Al-maarifah, 2013) ส่วนในมุมมองการปฏิสัมพันธ์กับชนอาหรับทั้งทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการทูต และด้านอื่นๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การเล็งเห็นและการให้ความสำคัญกับภาษาอาหรับย่อมนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่เป็นคุณประโยชน์ให้แก่ปัจเจกชนและประเทศชาติโดยรวม อาทิ การมีส่วนร่วมของหน่วยงานจากประเทศตะวันออกกลางเพื่อพัฒนาและส่งเสริมด้านสังคม ด้านจริยธรรมและคุณธรรม ด้านอิสลามศึกษา การทูตจากประเทศตะวันออกกลางที่ประจำการเพื่อการปฏิสัมพันธ์อย่างเป็นทางการตามจุดต่างๆ ของประเทศไทย และหมายรวมถึงด้านเศรษฐกิจผ่านช่องทางการพาณิชย์ ผลลัพธ์ที่ส่งออกและนำเข้าสินค้า หรือในมุมมองการท่องเที่ยวแบบฮาลาล เป็นต้น

จากความสำคัญข้างต้น พบว่าสถานศึกษาในประเทศไทยทุกระดับได้บรรจุวิชาภาษาอาหรับไว้ในหลักสูตรการศึกษา เช่น ศูนย์การศึกษาอิสลาม (ตาดิกา) ประจําสมัย (Lubohdeng, 2016) หลักสูตรการศึกษาศาสนาอิสลาม (ฟิรฎูฮ์ยีน) ภาคบังคับ (Ratchakitcha, 2017) หลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชน

สอนศาสนาอิสลาม (Thai Ministry of Education, 2012) รวมถึงสถาบันระดับอุดมศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยฟาฏอนี (Fatoni University) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (Prince of Sonkla University, Pattani Campus) มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ (Princess of Naradhiwas University) มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา (Yala Rajabhat University) ศูนย์ภาษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา (Songkhla Rajabhat University) มหาวิทยาลัยรามคำแหง (Ramkhamhaeng University) มหาวิทยาลัยรังสิต (Rangsit University) และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Chulalongkorn University) รวมถึงการเรียนภาษาอาหรับออนไลน์ต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาษาอาหรับเป็นภาษาที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในวงการศึกษาของประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม หากการจัดการเรียนการสอนภาษาอาหรับในช่วงชั้นก่อนอุดมศึกษายังขาดประสิทธิภาพจะส่งผลต่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของผู้เรียน ดังที่ Matorhe ได้กล่าวว่า “การจัดการเรียนการสอนภาษาอาหรับจำเป็นต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงหลายประการ โดยเฉพาะภาษาอาหรับเป็นภาษาที่สองของนักศึกษาและเป็นภาษาใช้ไวยากรณ์ค่อนข้างมาก” (Malee, 2014) เช่นเดียวกับ Mohamed Ali ได้ให้ความเห็นว่าสาเหตุของความอ่อนแอทางภาษาของนักศึกษาส่วนใหญ่มาจากการไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมทางภาษาที่เหมาะสม (Sheidow, 2015) ด้วยเหตุนี้ การยกระดับศักยภาพของบุคคลสู่ความเป็นสากลก็ถือเป็นเรื่องที่ท้าทาย โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามซึ่งถือได้ว่าเป็นสถานศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการสอนภาษาอาหรับเพื่อการศึกษาอิสลามหรือแม้แต่เพื่อการสื่อสารและการต่อยอดทางวิชาการเมื่อพวกเขาศึกษาต่อในต่างประเทศ ซึ่งหากนักเรียนมีพื้นฐานด้านทักษะภาษาไม่ดีแล้ว ก็จะเป็นอุปสรรคในการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยในกลุ่มประเทศอาหรับหรือประเทศในแอฟริกา รวมถึงมหาวิทยาลัยในประเทศไทยที่ไม่มีการเปิดหลักสูตรชั้นเตรียมภาษาอาหรับ เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา มหาวิทยาลัยรังสิต หรืออาจมีหลักสูตรหรือสถาบันเตรียมภาษาอาหรับ เช่น มหาวิทยาลัยฟาฏอนี เป็นต้น

ทั้งนี้ หากนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาได้รับการพัฒนาทักษะภาษาอาหรับอย่างครอบคลุม และผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนจากโรงเรียนที่มีคุณภาพแล้ว จะส่งผลให้

ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เป็นเลิศ หรือมีต้นทุนทางภาษาอาหรับเพื่อการแสวงหาความรู้ด้านอิสลามศึกษาและประกอบอาชีพในอนาคต การศึกษาครั้งนี้ จึงมีเป้าหมายสำคัญเพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์พัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะจากประสบการณ์การสอนและการคลุกคลีกับนักศึกษารายวิชาภาษาอาหรับของคณะผู้วิจัย พบว่า ปัจจุบันทักษะด้านทุนด้านภาษาอาหรับของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขตจังหวัดพังงาและอันดามันอยู่ในระดับที่ต้องกวดวิชาเป็นพิเศษ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์สภาพกระบวนการพัฒนาทักษะด้านภาษาอาหรับในโรงเรียนและนำเสนอกลยุทธ์พัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับ ครอบคลุมปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอาหรับที่เป็นเลิศ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะด้านภาษาอาหรับและยกระดับการจัดการเรียนการสอนภาษาอาหรับในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives)

1. เพื่อวิเคราะห์การสอนภาษาอาหรับที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษา
2. เพื่อวิเคราะห์กลยุทธ์พัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดพังงาและอันดามัน

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework)

การทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิดในการค้นหากลยุทธ์โรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดพังงาและอันดามัน ประกอบด้วย 1) หลักสูตร 2) รายวิชา 3) วิธีการสอน 4) บรรยากาศการเรียนรู้ 5) การประเมินการสอน 6) การพัฒนาครู และ 7) บริบทพื้นที่ คณะผู้วิจัยนำมาเป็นกรอบในการวิจัยในการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่ม ซึ่งการค้นหากลยุทธ์โรงเรียนต้นแบบด้านสอนภาษาอาหรับของโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดพังงาและอันดามัน อาจมีปัจจัยและองค์ประกอบเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับบริบทและสภาพความเป็นจริง ดังใน Figure 1

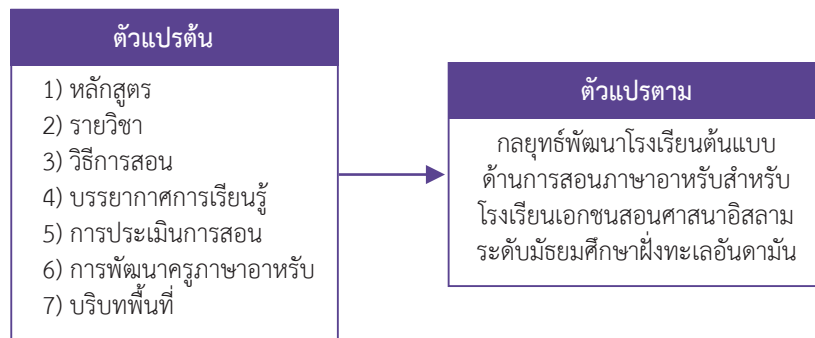

Figure 1 Conceptual framework.
กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)

1. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** การศึกษากลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) และสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 วิเคราะห์การสอนภาษาอาหรับที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามันด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ทำการศึกษาปรากฏการณ์จากผู้ให้ข้อมูลที่มีบริบทเฉพาะ และใช้วิธีการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลัก จำนวนผู้ให้ข้อมูลจึงไม่ควรมากจนเกินไป คณะผู้วิจัยใช้เกณฑ์ขนาดของผู้ให้ข้อมูลในการสนทนากลุ่มที่จำนวนกลุ่มละ 3-6 คน (Guest, 2017) คัดเลือกแบบเจาะจงโดยเกณฑ์ในการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling with the criterion) (Palys, 2008) จากโรงเรียน 5 แห่งในจังหวัดสตูล ตรัง กระบี่ พังงา และภูเก็ต ประกอบด้วยครูผู้สอนวิชาภาษาอาหรับในระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 15 คน (โรงเรียนละ 3 คน) ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 10 คน (โรงเรียนละ 2 คน) และนักเรียนจำนวน 25 คน (โรงเรียนละ 5 คน)

ระยะที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาด้วยเทคนิค TOWS Matrix ในการร่างกลยุทธ์พัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน และจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อยืนยันความเหมาะสมของกลยุทธ์พัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย** เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview

Form) และแบบสัมภาษณ์กลุ่ม (Group interview Form) ข้อคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Question) และแบบสังเกต (Observation Form)

3. **การวิเคราะห์ข้อมูล** คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา โดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน (Plodpluang, 2013) คือ 1) การบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์แบบคำต่อคำ ทำการตรวจสอบข้อมูล และอ่านข้อมูลเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้บันทึกหลาย ๆ รอบเพื่อพิจารณาประเด็นเบื้องต้น 2) ทำความเข้าใจความหมายที่ได้รอบคอบและทบทวนซ้ำหลาย ๆ รอบ วิเคราะห์เนื้อหาด้วยการพิจารณาประเด็นที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้อง และทำการตัดทอนในส่วน of ข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง 3) ทำการวิเคราะห์เนื้อหาด้วยการจัดจำแนกข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ออกเป็นประเภทย่อย (Sub-themes) และประเภทหลัก (Themes) และจัดกลุ่มตามความสัมพันธ์และความสอดคล้องกันของข้อมูล 4) พิจารณาแต่ละประเด็นและความหมายของคำ และ 5) การจำแนกข้อมูลที่ได้ตามความหมายที่สามารถอธิบายพฤติกรรมต่างๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะได้อย่างสมบูรณ์ และสรุปข้อมูลการตอบข้อสัมภาษณ์งานวิจัยและวิเคราะห์ด้วยเทคนิค TOWS Matrix เพื่อสร้างกลยุทธ์พัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและแสดงความคิดเห็นและนำสู่การขยายผลในลำดับต่อไป ทั้งนี้คณะผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้นามโรงเรียนและผู้ให้ข้อมูลด้วยนามสมมุติแทนนามจริงในการให้ข้อมูลทั้งหมด

4. **การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล** การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผ่านขั้นตอนการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ และการศึกษาประจำวิทยาเขตปัตตานีได้รับอนุมัติการรับรองโครงการเลขที่ psu.pn.2-027/63 โดยคณะวิจัยได้ดำเนินการตามกรอบมาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มีการปกป้องข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล โดยแต่ละครั้งคณะวิจัยแจ้งการพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลได้รับทราบ และภาย

หลังการเก็บข้อมูล คณะวิจัยนำข้อมูลการสัมภาษณ์ที่บันทึกได้ส่งมอบผู้ให้ข้อมูลหลักตรวจสอบความชัดเจนและให้ความเห็นก่อนนำไปพิจารณาและตีความข้อมูลการวิจัยต่อไป

■ ผลการวิจัย (Results)

จากการศึกษา คณะวิจัยสามารถนำเสนอผลการวิจัยโดยจำแนกตามเป็น 2 ระยะการศึกษา ดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์การสอนภาษาอาหรับที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน พบว่าการสอนภาษาอาหรับที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทโรงเรียนเพื่อให้เกิดการพัฒนาสู่แนวทางที่ดี มี 6 ด้าน คือ

1. การเสริมแรงกระตุ้นการเรียนรู้ภาษาอาหรับ

ด้วยพื้นฐานของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามันเป็นครอบครัวที่นับถือศาสนาอิสลาม จึงมีความคุ้นเคยกับภาษาอาหรับซึ่งเป็นภาษาของคัมภีร์อัลกุรอาน และโดยพื้นฐานของครอบครัวมุสลิมก็ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ภาษาอาหรับเป็นพื้นฐานเดิม ผู้เรียนที่ได้รับการอบรมบ่มเพาะจากครอบครัวในเรื่องนี้ จึงมีแรงจูงใจในการมุ่งมั่นและศึกษาภาษาอาหรับเพื่อให้สามารถเข้าใจคำสอนของศาสนาที่มีอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอานเป็นทุนเดิม แต่อย่างไรก็ตามเหล่านี้เป็นแรงจูงใจที่ควรได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง จึงจะทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและสามารถนำตนเองสู่การเรียนรู้ในระยะยาวได้

2. การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับผู้เรียน

สภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามันมีการปรับเปลี่ยนและเพิ่มเติมรายวิชาในหลักสูตรที่มาจากส่วนกลางเป็นเพราะความไม่สอดคล้องของหลักสูตรที่มาจากส่วนกลางและไม่เหมาะสมกับสถานการณ์จริงของผู้เรียน การปรับเปลี่ยนและเพิ่มเติมรายวิชาในหลักสูตรที่มาจากส่วนกลางจึงถือเป็นความจำเป็นหนึ่ง เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้และคุณลักษณะเชิงทักษะภาษาของผู้เรียนที่สามารถวัดและประเมินผลตรงตามสภาพและสถานการณ์จริงของผู้เรียนได้ โดยการปรับปรุงหลักสูตรวิชาภาษาอาหรับให้มีคุณภาพนั้นจำเป็นต้องผ่านกระบวนการศึกษาวิจัยและพัฒนาโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้ได้หลักสูตรฉบับที่มีความสอดคล้องกับข้อมูลผู้เรียน ความเหมาะสมในเชิงบริบทและตอบสนองความต้องการของผู้ปกครองและชุมชนในพื้นที่

3. การพัฒนาเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนการสอนภาษาอาหรับให้มีความน่าสนใจ

จากข้อมูลสภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาอาหรับพบว่า การจัดการเรียนรู้ไม่ได้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมากนัก

อีกทั้งไม่ได้มีการนำเทคนิคการสอนสมัยใหม่ที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนกระตือรือร้น สนใจและใฝ่รู้เท่าที่ควร จึงเป็นความต้องการหนึ่งที่ครูผู้สอนต้องมีการพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอนให้มีความน่าสนใจ โดยอาจจะเป็นลักษณะการเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรม เล่นเกมฝึกทักษะภาษาอาหรับที่เน้นให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหว ลงมือปฏิบัติและสื่อสารจริงในสถานการณ์สมมติหรือสถานการณ์จริง จะทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขกับการเรียนรู้และจดจำบทเรียนได้ดีกว่าการฟังบรรยายจากครูผู้สอนเพียงอย่างเดียว

4. ทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีความทันสมัยและสร้างสรรค์

ทรัพยากรและสื่อการสอนภาษาอาหรับที่ใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน โดยส่วนใหญ่เป็นตำราหนังสือ เอกสารประกอบ กระดานและบัตรคำ ส่วนการนำอุปกรณ์หรือเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้จัดการเรียนการสอนนั้นยังมีน้อยมาก ในขณะที่สื่อการเรียนการสอนมีความสำคัญในแง่ที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงความรู้ความเข้าใจระหว่างเนื้อหาและสาระสำคัญที่ครูต้องการส่งไปยังนักเรียน ซึ่งหากสื่อกลางไม่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนแล้ว ประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ก็จะลดลง ดังนั้นความต้องการด้านทรัพยากรสนับสนุนการเรียนรู้ภาษาอาหรับที่ทันสมัยและสร้างสรรค์จึงมีความสำคัญและเหมาะสมกับยุคสมัย อีกทั้งแหล่งเรียนรู้ในปัจจุบันจะอยู่ในรูปแบบออนไลน์เป็นส่วนใหญ่ ทำให้เห็นถึงความสำคัญเพิ่มขึ้นเท่าตัว

5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนรายบุคคลตามสภาพจริง

ผู้เรียนแต่ละคนมีเป้าหมายในการเรียนรู้ภาษาอาหรับที่แตกต่างกัน ซึ่งจากข้อมูลสภาพที่ศึกษาการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามันเป็นการพิจารณาผลการเรียนรู้ในแง่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประเมินผลจากการทดสอบระดับชาติ (I-NET) เป็นหลัก ซึ่งยังขาดการประเมินผลที่พิจารณาจากศักยภาพของผู้เรียนรายบุคคลจริง อาทิ ผู้เรียนส่วนหนึ่งที่มีทักษะภาษาอาหรับในระดับดีและมีความสนใจศึกษาต่อต่างประเทศ การประเมินผลก็ต้องมุ่งเน้นเทียบกับมาตรฐานสากลจึงจะสามารถพัฒนาศักยภาพผู้เรียนได้ตรงกับความสนใจได้ โดยเป็นการประเมินเพื่อพิจารณาพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นระยะและสม่ำเสมอ

6. การนิเทศการสอนภาษาอาหรับและพัฒนาครูผู้สอนตามมาตรฐานวิชาชีพ

การนิเทศครูสอนภาษาอาหรับเป็นเทคนิคหนึ่งที่จะส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาทักษะของตนเองเพื่อให้การปฏิบัติการสอนของครูเป็นไปตามมาตรฐาน เป็นช่องทางในการรับทราบถึงอุปสรรคและปัจจัยที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่บรรลุ

วัตถุประสงค์ ทั้งยังทำให้ทักษะภาษาอาหรับของผู้เรียนเกิดการพัฒนาตามที่คาดหวัง เพื่อส่งเสริมและช่วยเหลือครูผู้สอนในการแก้ไขปัญหาที่พบจากการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ครูผู้สอนยังมีความต้องการที่จะได้รับการพัฒนาและยกระดับตนเองทั้งในแง่ความรู้ของเนื้อหาและทักษะการถ่ายทอดซึ่งด้วยลักษณะของครูสอนภาษาอาหรับในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามันนั้นมีทั้งครูผู้สอนที่ใช้ภาษาอาหรับได้อย่างเชี่ยวชาญและครูที่ยังใช้ภาษาอาหรับไม่เชี่ยวชาญ การอบรมพัฒนาครูสองกลุ่มนี้จึงต้องมีจุดเน้นที่ต่างกัน

ระยะที่ 2 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพและความต้องการด้านการสอนภาษาอาหรับสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน โดยใช้เทคนิค TOWS Analysis หรือ TOWS Matrix ข้อมูลจริงของสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ปัจจุบันสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน โดยการจับคู่ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อโรงเรียน เพื่อการค้นพบแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ที่มาจากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ค้นพบ 7 กลยุทธ์สำคัญ ได้แก่

กลยุทธ์ SO หรือกลยุทธ์ที่มาจากจุดแข็งภายในจับคู่กับโอกาสจากสภาพแวดล้อมจะมีลักษณะเป็นกลยุทธ์ส่งเสริมเพื่อนำจุดแข็งและข้อได้เปรียบที่มีอยู่มาสร้างแนวทางการพัฒนามีจำนวน 2 กลยุทธ์ คือ 1) พัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถทางภาษาอาหรับตามความสนใจ และ 2) พัฒนาหลักสูตรเสริมศักยภาพทางภาษาอาหรับที่เทียบเคียงมาตรฐานสากล

กลยุทธ์ ST หรือกลยุทธ์ที่มาจากจุดแข็งภายในจับคู่กับอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมจะมีลักษณะเป็นกลยุทธ์ปรับปรุงและพัฒนาจุดแข็ง มีจำนวน 2 กลยุทธ์ คือ 1) พัฒนาเครือข่าย

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูสอนภาษาอาหรับในฝั่งทะเลอันดามัน และ 2) สร้างความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญในการสอนภาษาอาหรับ

กลยุทธ์ WO หรือกลยุทธ์ที่มาจากจุดอ่อนภายในจับคู่กับโอกาสและสภาพแวดล้อมจะมีลักษณะเป็นกลยุทธ์เพื่อการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาที่เป็นประเด็นทำให้เกิดจุดอ่อนมีจำนวน 2 กลยุทธ์ คือ 1) พัฒนาครูผู้สอนให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ภาษาอาหรับอย่างมืออาชีพ และ 2) พัฒนาสื่อประกอบการเรียนรู้ภาษาอาหรับให้มีความสร้างสรรค์และตรงตามความสนใจของผู้เรียนสมัยใหม่

กลยุทธ์ WT หรือกลยุทธ์ที่มาจากจุดอ่อนภายในจับคู่กับอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมจะมีลักษณะเป็นกลยุทธ์เพื่อยกระดับและพัฒนาให้เกิดเป็นจุดแข็งและลดภาวะปัญหาอื่น ๆ มีจำนวน 1 กลยุทธ์ คือ การสร้างระบบการนิเทศครูสอนภาษาอาหรับภายในโรงเรียนเพื่อดูแลให้การจัดการเรียนรู้ภาษาอาหรับเป็นไปตามมาตรฐาน และสามารถนำเสนอกลยุทธ์พัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามันทั้ง 7 กลยุทธ์ได้ดัง Figure 2

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนกลยุทธ์ทั้ง 7 สู่การพัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามันให้ประสบความสำเร็จนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากส่วนงานที่เกี่ยวข้องทั้งระดับเครือข่ายโรงเรียน ระดับผู้บริหาร ระดับหัวหน้าสาระและครูผู้สอนภาษาอาหรับ อีกทั้งต้องมียุทธศาสตร์และทรัพยากรสนับสนุนตลอดจนกระบวนการดำเนินการ การติดตามและการประเมินผลดัง Figure 3

Figure 2 Strategies for Developing a Model School in Arabic Language Teaching in Private Islamic Schools at Secondary Level in the Andaman Sea Area.

กลยุทธ์พัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน

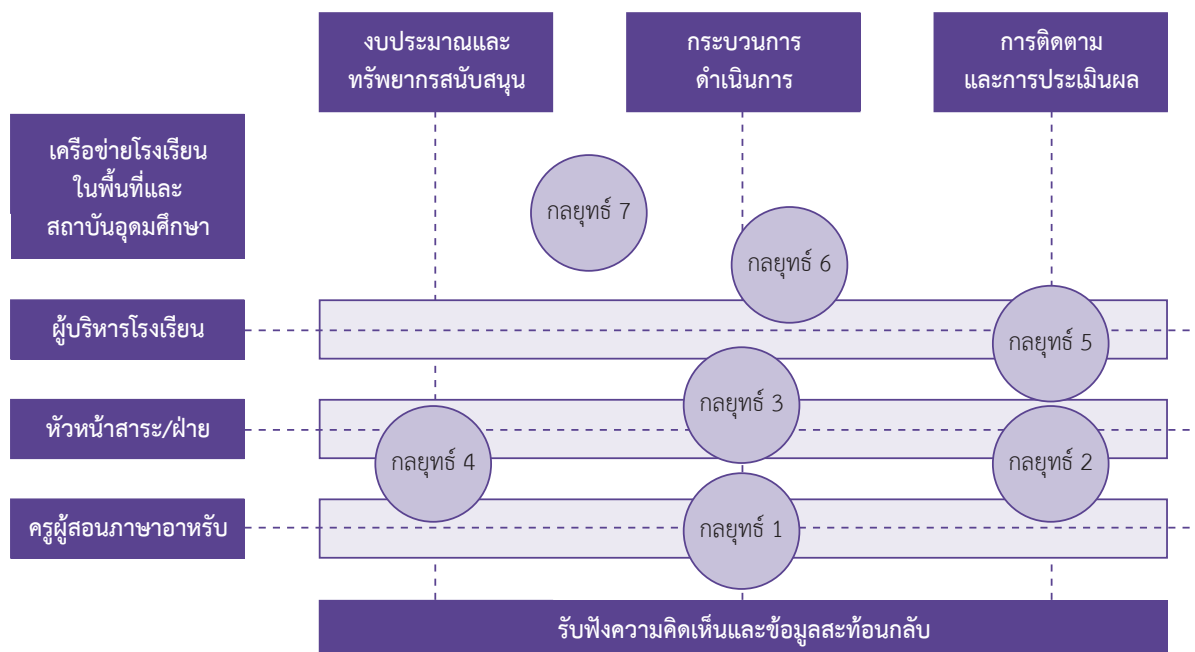

Figure 3 Factors affecting the execution of strategies in developing Arabic Language Teaching model schools for private Islamic secondary schools in the Andaman Sea Area.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนกลยุทธ์พัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน

จาก Figure 3 จะเห็นได้ว่าการดำเนินการแต่ละกลยุทธ์ให้บรรลุผลยังมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยอื่นๆ ด้านงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุน กระบวนการดำเนินการ การติดตามและประเมินผล การรับฟังความคิดเห็นและข้อมูลสะท้อนกลับ

1. งบประมาณและทรัพยากรสนับสนุน

การจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการภายใต้กลยุทธ์ดำเนินไปอย่างราบรื่นสำหรับโรงเรียนที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณอาจต้องมีการควบคุมและบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสร้างประโยชน์สูงสุด

2. กระบวนการดำเนินการ

กลยุทธ์จำเป็นต้องมีการวางแผนเพื่อกำหนดทิศทางและแนวทางการดำเนินการโดยดึงการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง มีการจัดทำตัวแผนกลยุทธ์อย่างชัดเจน กำหนดกิจกรรม วัตถุประสงค์ ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ และกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของวิสัยทัศน์ของโรงเรียน โดยผู้บริหารควรรับทราบกระบวนการดำเนินการ ช่วยแก้ปัญหาและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้กระบวนการดำเนินการยังต้องมีความยืดหยุ่น เรียนรู้จากปัญหา และพร้อมปรับเปลี่ยนสู่แนวทางที่ดีกว่าได้ตลอดเวลาเพื่อประโยชน์สูงสุดของผู้เรียน

3. การติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน

การดำเนินการกลยุทธ์จำเป็นต้องมีการบริหารกิจกรรมตามเป้าหมายที่ได้กำหนด มีการกำหนดตัวบ่งชี้ความสำเร็จภายใต้แต่ละกิจกรรม ควบคุมติดตามความก้าวหน้าและสื่อสารกันในแต่ละส่วนที่รับผิดชอบให้มีความเข้าใจตรงกันเพื่อให้การปฏิบัติงานของแต่ละฝ่ายเป็นไปตามแผน โดยมีการวัดผลการปฏิบัติงานและเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับมาตรฐานที่กำหนด

4. การรับข้อมูลสะท้อนกลับ

เปิดรับให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถให้ข้อเสนอแนะ สะท้อนความคิด แลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลสะท้อนกลับเหล่านี้มาวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานและดำเนินการปรับปรุงแก้ไข

อย่างไรก็ตาม การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จยังต้องอาศัยการขับเคลื่อนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งระดับเครือข่ายของโรงเรียนในพื้นที่ทะเลฝั่งอันดามัน ระดับผู้บริหารระดับหัวหน้าสาระและระดับครูผู้สอน ซึ่งแต่ละกลยุทธ์จะมีความเกี่ยวเนื่องกับแต่ละฝ่ายมากน้อยต่างกันไป กล่าวคือกลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์ที่ 3 และกลยุทธ์ที่ 4 จะมีความเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาครูผู้สอน และพัฒนาสื่อ จะเห็นได้ว่าเป็นองค์ประกอบของการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาอาหรับให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอนภาษาอาหรับของสากลเพื่อให้ผู้เรียน

มุ่งสู่ความเป็นเลิศทางภาษา จึงมีความเชื่อมโยงกับภาระหน้าที่ของครูผู้สอนและหัวหน้าสาระที่รับผิดชอบโดยตรงมากกว่าส่วนงานอื่นๆ สำหรับกลยุทธ์ที่ 5 คือสร้างระบบการนิเทศครูสอนภาษาอาหรับภายในโรงเรียนจะเป็นภาระรับผิดชอบของผู้บริหารระดับกลางและระดับสูง หัวหน้าสาระ ฝ่ายวิชาการ ผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นต้น ส่วนกลยุทธ์ที่ 6 และกลยุทธ์ที่ 7 เป็นการสร้างเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพระหว่างโรงเรียนในพื้นที่และสร้างความร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษา จึงมีความเกี่ยวข้องกับการบริหารระดับสูงเป็นหลัก และกล่าวได้ว่าการนำกลยุทธ์ไปใช้สู่ภาคปฏิบัติมีความท้าทายมีความเชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานของหลายฝ่าย ต้องมีความพร้อมด้านงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุน มีการดำเนินการที่เป็นระบบ ติดตามประเมินผล และเปิดรับฟังข้อมูลสะท้อนกลับ โดยผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องมองเห็นเป้าหมายของกลยุทธ์ร่วมกัน และเชื่อมั่นในการดำเนินการภายใต้กลยุทธ์ที่จะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตได้อย่างเต็มศักยภาพ

สรุปผล (Conclusions)

กลยุทธ์พัฒนาโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับสำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน มี 7 กลยุทธ์สำคัญ ได้แก่ 1) การพัฒนาความสามารถทางภาษาอาหรับของผู้เรียนตามความสนใจ 2) การพัฒนาหลักสูตรเสริมศักยภาพทางภาษาเทียบเคียงมาตรฐานต่างประเทศ 3) การพัฒนาครูผู้สอนให้มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้อย่างมืออาชีพ 4) การพัฒนาสื่อการเรียนรู้อาหรับให้มีความสร้างสรรค์ 5) การสร้างระบบการนิเทศครูสอนภาษาอาหรับภายในโรงเรียน 6) การพัฒนาเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับครูสอนภาษาอาหรับ และ 7) การสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งกลยุทธ์ดังกล่าวจะต้องอาศัยการขับเคลื่อนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งระดับเครือข่ายของโรงเรียนในพื้นที่ทะเลฝั่งอันดามัน ระดับผู้บริหาร ระดับหัวหน้าสาระ และระดับครูผู้สอน โดยมีเป้าหมายสร้างผลลัพธ์ที่ให้ประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนยอมรับส่วนที่เป็นจุดอ่อนและดำเนินการปรับปรุงอย่างเร่งด่วนเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาในอนาคต กอปรกับการพัฒนาจุดแข็งให้เกิดการต่อยอดและมีทิศทางเหล่านี้จึงจะทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะทางภาษาอาหรับอย่างเต็มศักยภาพ

อภิปรายผล (Discussions)

จากผลการศึกษาคณะผู้วิจัยสามารถอธิบายสภาพผู้เรียนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ภาษาอาหรับเป็นต้นทุนเดิมเนื่องด้วยเป็นข้อปฏิบัติที่ศาสนาได้ส่งเสริมให้ผู้ศรัทธาศาสนาอิสลามควรเรียนรู้ภาษาอาหรับเพื่อให้สามารถเข้าใจภาษา

อัลกุรอานและเป็นภาษาที่ต้องใช้ในการปฏิบัติภารกิจทางศาสนา อีกทั้งภาษาอาหรับยังเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงแหล่งความรู้ที่เป็นแหล่งปฐมภูมิของศาสนาอิสลาม บรรดานักปราชญ์ในอดีต และตำราวิชาการศาสนาที่ผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามใช้ประกอบการเรียนการสอน ก็ล้วนมีต้นฉบับดั้งเดิมจากภาษาอาหรับ เหล่านี้จึงเป็นเสมือนแรงจูงใจที่ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจพัฒนาทักษะภาษาอาหรับทั้งทักษะการพูด การฟัง และการอ่าน เนื่องจากแรงจูงใจเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการกระตุ้นหรือเสริมแรงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับทฤษฎีตัวแบบ (Models) ของ Bandura ที่อธิบายเรื่องนี้ว่า ผู้เรียนจะเกิดการเลียนแบบบุคคลที่เขาชื่นชอบ หรือบุคคลที่มีอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่เขาอยู่ อาจจะเป็นการชื่นชอบในความสามารถที่โดดเด่น หรือเป็นบุคคลที่เคารพนับถืออย่างครูผู้สอนเอง ซึ่งการที่ผู้เรียนได้สังเกตเห็นการแสดงออกเชิงพฤติกรรม ฟังคำบอกเล่าหรือข้อมูลอื่นๆ ของผู้ที่เป็นตัวแบบอย่างต่อเนื่องจะทำให้ผู้เรียนเกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง เกิดพฤติกรรมเลียนแบบและเกิดแรงกระตุ้นในการเรียนรู้เพื่อสร้างความเชี่ยวชาญด้านภาษาให้ตนเองไปด้วย (Jullarat, 2020)

ครูผู้สอนซึ่งถือเป็นผู้ที่ใกล้ชิดผู้เรียนมากกว่าตัวแบบอื่นๆ ก็สามารถเสริมแรงกระตุ้นการเรียนรู้ให้ผู้เรียนอย่างต่อเนื่องผ่านการชมเชยในส่วนเล็กๆ น้อยๆ ที่ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมออกมาได้ดี เช่น การอ่าน การเขียนหรือการออกเสียงภาษาอาหรับได้ถูกต้อง การเสริมพลังการเรียนรู้เป็นสิ่งที่ครูต้องทำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะแตกต่างกันตามลักษณะเฉพาะของผู้เรียน (Wichai & Marut, 2019) ได้อธิบายถึงบทบาทของครูผู้สอนในการเสริมพลังเพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ โดยใช้วิธีการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางบวก ตั้งคำถามที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ตรงของผู้เรียน และให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ต่อยอดด้วยตนเอง และพบว่าการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรการสอนภาษาอาหรับที่ใช้อยู่ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาฝั่งทะเลอันดามัน ยังไม่สอดคล้องกับสภาพเชิงบริบทและระดับความพร้อมของผู้เรียน จึงถือเป็นความต้องการจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาวิจัยระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบและสถานศึกษาในการปรับปรุงหลักสูตรให้เข้ากับบริบทสถานการณ์ของผู้เรียน เนื่องจากสภาพหลักสูตรที่ไม่สอดคล้องกับกลุ่มผู้เรียนจะส่งผลต่อเนื่องให้เกิดปัญหาการจัดการเรียนการสอนอื่นๆ อาทิ ทักษะทางภาษาอาหรับของผู้เรียนต่ำกว่าเกณฑ์ ผู้เรียนไม่สามารถสื่อสารโดยใช้ภาษาอาหรับในระดับพื้นฐานได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Useng (2004) ที่ศึกษาในบริบทโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาในสามจังหวัดชายแดนใต้ และ Dahab (2011) ซึ่งพบว่า หลักสูตรรายวิชาภาษาอาหรับควรต้องมีการ

ปรับปรุงและพัฒนาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากล ทักษะการพูดและการเขียนของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำ ส่วนนี้ถือเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความสอดคล้องของการพัฒนาหลักสูตรและระดับพื้นฐานทางภาษาของผู้เรียนที่ควรได้รับการแก้ไข

หลักสูตรภาษาอาหรับที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนในพื้นที่ทะเลฝั่งอันดามัน นอกเหนือจากการเน้นสร้างความเป็นเลิศให้แก่ผู้เรียนที่ต้องศึกษาต่อในต่างประเทศแล้ว ควรมีการพัฒนาหลักสูตรเสริมสำหรับกลุ่มผู้เรียนที่มีความสนใจนำทักษะภาษาอาหรับไปใช้ประกอบอาชีพเสริมเชิงการท่องเที่ยวหรือเชิงธุรกิจ อันเป็นลักษณะเฉพาะของจังหวัดในพื้นที่ฝั่งทะเลอันดามัน ซึ่งคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของผู้เรียนที่ผ่านการเรียนรู้จากหลักสูตรลักษณะนี้จะเน้นการใช้ภาษาอาหรับเพื่อการสื่อสารและเพิ่มเติมทักษะส่วนบุคคลของการมีจิตบริการ (Service Mind) มีความรับผิดชอบ มีมารยาทตามกาลเทศะทางสังคม เป็นต้น โดยผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือกับสถานประกอบการในพื้นที่เพื่อให้สามารถส่งนักเรียนไปฝึกทักษะการปฏิบัติจริงในช่วงปิดภาคเรียนได้ หรืออาจเป็นการเชิญวิทยากรจากภาคธุรกิจมาสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้เรียนก็มีความเป็นไปได้ ในขณะที่การพัฒนาเทคนิคการสอนภาษาอาหรับจะสามารถตรงใจความสนใจของผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอาหรับโดยไม่เบื่อหน่ายมีความเกี่ยวข้องกับเทคนิคการสอนของครูผู้สอน รวมถึงการออกแบบชั้นเรียนและวิธีการจัดการเรียนการสอนภาษาอาหรับของครูโดยตรง การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จำเป็นต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างแท้จริง นำเทคนิคที่มีความน่าสนใจมาปรับใช้แทนการสอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว ข้อค้นพบประเด็นนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Dahab (2011) ที่พบปัญหาการสอนภาษาอาหรับลักษณะเดียวกัน คือ วิธีการสอนที่นำมาใช้ในปัจจุบันไม่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนภาษาอาหรับ ซึ่งที่พบปัญหาลักษณะนี้เนื่องจากครูผู้สอนไม่ได้ผ่านการอบรมด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาอาหรับโดยตรง กล่าวคือเป็นผู้ที่สามารถสื่อสารและใช้ภาษาอาหรับได้ดีแต่อาจจะขาดทักษะทางวิชาชีพที่จะมาเสริมให้ครูมีวิธีการหรือเทคนิคการสอนที่ดึงดูดความสนใจผู้เรียนได้

จากการวิจัยพบว่า การนิเทศครูผู้สอนภาษาอาหรับให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ ถือเป็นความต้องการสำคัญที่จะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนโดยตรง เนื่องจากการนิเทศในบริบทโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมักจะเน้นนิเทศครูผู้สอนวิชาสามัญตามที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึง และอาจเป็นเพราะเนื้อหาในรายวิชาภาษาอาหรับค่อนข้างมีความเฉพาะ การนิเทศจึงต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ทั้งในเชิงเนื้อหาสาระของวิชาและมีความเชี่ยวชาญในด้านเทคนิคการจัดการเรียนรู้ ส่วนนี้จึงเป็นข้อจำกัดและถือเป็นอุปสรรคของการบริหารจัดการเรียนการสอนที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไข เพราะเมื่อครูผู้สอนไม่ได้รับการ

พัฒนาทักษะการสอนให้มีความสามารถตามมาตรฐานวิชาชีพอย่างต่อเนื่องก็จะส่งผลกระทบต่อกรอบการจัดการเรียนรู้การใช้หลักสูตรและอื่นๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเนื้อหาและวิธีการจัดการเรียนไม่เท่าทันยุคสมัยใหม่ และบริบทของผู้เรียนที่มีเอกลักษณ์และความสนใจที่เฉพาะต่างออกไป สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Useng (2014) ที่ศึกษาปัญหาและตรวจสอบวิธีการสอนทักษะการฟังภาษาอาหรับ ซึ่งพบว่าการเรียนและการสอนทักษะการฟังภาษาอาหรับของสถาบันสอนภาษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในระดับที่ต้องดำเนินการแก้ไขและปรับปรุงเช่นเดียวกัน พร้อมทั้งต้องศึกษาค้นหาแนวทางและเทคนิคการสอนที่ทันต่อยุคสมัยจึงจะเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนภาษาอาหรับได้

เช่นเดียวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนถือเป็นการประเมินที่ครอบคลุมทั้งผ่านวิธีการมอบหมายงานในชั้นเรียน (เอาออกถูกลม) ประเมินภาคทฤษฎีด้วยการทดสอบข้อเขียน (อิมติฮาน ตะห์รีรีย์) และประเมินภาคปฏิบัติด้วยการสนทนาโต้ตอบ (อิมติฮาน ซะฟะวีย) จะเห็นได้ว่าเป็นลักษณะการประเมินที่เน้นประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้มากกว่าการประเมินพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนรายบุคคลตามศักยภาพที่แตกต่างกันของผู้เรียน ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเนื่องด้วยภาษาอาหรับเป็นหนึ่งในวิชาที่ผู้เรียนต้องเข้ารับการทดสอบระดับชาติ (I-NET) การจัดการเรียนการสอนจึงต้องมุ่งเน้นในทิศทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถผ่านการทดสอบระดับชาติ จึงถือเป็นความท้าทายของครูผู้สอนที่ต้องพัฒนาผู้เรียนเพื่อตอบโจทย์การประเมินของชั้นเรียนและการประเมินระดับชาติในเวลาเดียวกัน ด้วยเหตุนี้การพัฒนาทักษะภาษาอาหรับของผู้เรียนให้สอดคล้องตามความสนใจที่แท้จริง จึงอยู่ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผล

■ ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สถาบันอุดมศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการสอนภาษาอาหรับสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการสร้างหลักสูตรเฉพาะ สนับสนุนงบประมาณและกำหนดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนภาษาอาหรับ
2. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามฝั่งทะเลอันดามันสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการสร้างเครือข่ายโรงเรียนต้นแบบด้านการสอนภาษาอาหรับเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอาหรับที่เป็นเลิศ
3. ครูผู้สอนรายวิชาภาษาอาหรับสามารถนำผลการวิจัยมาปรับใช้เพื่อพัฒนาตนเองตามความเหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับผลการนำกลยุทธ์ในงานวิจัยเรื่องนี้สู่การทดลองใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามระดับมัธยมศึกษาชายฝั่งทะเลอันดามันเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ สู่การปรับปรุง สร้างโมเดลและการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอาหรับแบบยั่งยืน
2. ควรศึกษาความต้องการด้านภาษาอาหรับของสถานประกอบการ ชุมชนและกลุ่มผู้สนใจเรียนรู้ภาษาอาหรับฝั่งทะเลอันดามันทั้งที่เป็นนักเรียนและที่ไม่ใช่ นักเรียนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรภาษาอาหรับเพิ่มเติมโดยใช้โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามเป็นจุดขยายการศึกษา

■ เอกสารอ้างอิง (References)

- Abdullah H. A., (2014). *The Arabic language and the importance of teaching it to non-native speakers, its curricula and methods*. Al Rawaa Newspaper, p. 170.
- Abdulqadir, N. (2015). *The role of the League of Arab States in preserving the territorial sovereignty of member states*. Tilmisan: Abibakr Alqayid University.
- Al-maarifah, I. (2013). A language course in building an Islamic character. *Journal of Contemporary Islamic Thought*, 19(73), 5-12.
- Dahab, I. M. (2011). *The use of Arabic speaking and writing skill in the civil secondary stage in Jala*. Pattani: Fatoni University.
- Guest, G. N. (2017). How many focus groups are enough? Building an evidence base for nonprobability sample sizes. *Field methods*, 29(1), 3-22.
- Holy Quran with Thai. (1998). *Surah Yusuf*. Saudi Arabia: Madinah King Center for Quran Printing.
- Jullarat, P. (2020). *Cognitive Psychology*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Lubohdeng, A. (2016). *Conditions and Problems in Teaching Arabic Language in Islamic Education Centers*. Pattani: Prince of Songkla University.
- Malee, M. (2014). Study the problems, difficulties and the trends solving of learning and teaching Arabic in higher education institutions in the three southern border provinces. *Al-Hikmah Journal*, 4(8), 64-75.
- Palys, T. (2008). Purposive Sampling. In L. M. Given (Ed.), *The Sage encyclopedia of qualitative research methods*. California: Sage Publications.
- Plodpluang, U. (2013). Data Analysis in Phenomenology Studies. *Nursing Journal of the Ministry of Public Health*, 23(2), 1-10.
- Ratchakitcha. (2017). *to use the Islamic Studies Fardueen curriculum at the mosque Elementary Islamic Studies*. Bangkok: n.p.
- Saeed, M. (2005). *The virtue of Arabic and the obligation to teach it to Muslims*. Monofia: Iblagh Library.
- Sheidow, M. A. (2015). Language performance weakness of the first year female students in the Arabic department: *Aspects and Treatments*. *Al-Hikmah Journal*, 5(10), 95-107.
- Thai Ministry of Education. (2012). *Implementing Islamic Studies Fardueen curriculum at the mosque in elementary Islamic Studies level BC 2559*. Bangkok: Ministry of Education.
- Useng, A. (2014). *Problems in teaching Arabic listening skills at the Center for Teaching Arabic-Fatoni University*. Pattani: Fatoni University.
- Useng, M. (2004). *The problem of teaching Arabic in secondary Islamic institutes in southern Thailand*. Sudan: International University of Africa.
- Uzman, A. (2013). *The metropolis of the Arabic language*. Morocco: Isesco Library.
- Wichai, W., & Marut, P. (2019). *Coaching to develop students' potential*. Bangkok: Charansanitwong printing.

Twenty-First Century Desirable Characteristics of Islamic Studies Learners in Thai Private Islamic Schools

คุณลักษณะพึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนอิสลามศึกษา
ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในประเทศไทย

Muhammadroflie Waehama¹, Jaruwat songmuang^{2*}, Muhammadafeefee Assalihee¹,
Yusop Boonsuk³, and Sarawut Saithon¹

มุหัมมัดรอฟลี แวะหะมะ¹, จารูวัจน์ สองเมือง^{2*}, มุฮัมหมัดอาฟีฟี อัซซอลีฮี¹, ยูโสภ บูนุสซ³, และ สราวุธ สายทอง¹

¹Faculty of Islamic Sciences, Prince of Songkla University

¹คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

²Faculty of Education, Fatoni University

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

³Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University

³คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

*Corresponding author: jaruwat.s@ftu.ac.th

Received July 29, 2021 ■ Revised October 7, 2021 ■ Accepted October 12, 2021 ■ Published November 11, 2021

Abstract

Education in the 21st century is transitioning away from content-based lecturing and evolving towards skill cultivation for harmonious living in modern society. To address changes in provision of Islamic education, this study employed a mixed-methods approach to explore characteristics of Islamic Studies learners in the 21st century and establish priority need indices for each characteristic based on southern-border contexts. Quantitative data were collected from five-point Likert scale questionnaires on the priority need indices developed during the qualitative data collection and administered with 466 Muslims selected through quota stratified sampling. These qualitative data were analyzed by content analysis. Quantitative data were collected through interviews with 466 Muslims selected through quota stratified sampling. These participants were in the South of Thailand with diverse educational and professional backgrounds. The obtained quantitative data were analyzed by mean, standard deviation, and Priority Need Index (PNI). Results revealed that there were six key characteristics of Islamic Studies learners in the 21st century. PNI values suggested that “thinking process” was rated as the highest priority need (PNI=0.247), followed by “personal attributes” (PNI=0.241), “Islamic faith and practice” (PNI=0.230), “communication” (PNI=0.229), “integration of Islamic knowledge” (PNI=0.221), and “recognition of national citizenship” (PNI=0.199), respectively. The results were projected to be highly beneficial in formulating policies for enhancing Islamic Studies teaching, establishing curriculum development goals, and implementing competency-oriented Islamic Studies pedagogies that are aligned with 21st century educational frameworks.

Keywords: Learner Characteristics, Islamic studies, 21st century

บทคัดย่อ

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้เปลี่ยนผ่านจากการสอนที่เน้นเนื้อหาไปสู่การพัฒนาทักษะผู้เรียนเพื่อการดำรงชีพในสังคมยุคใหม่ได้อย่างสันติสุข เพื่อให้การจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21 และหาคำความต้องการจำเป็น (Priority Need Index) ของคุณลักษณะแต่ละด้านที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ การศึกษาใช้วิธีการวิจัยแบบผสมเริ่มด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่มและประชุมเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนได้เสียด้านอิสลามศึกษา จำนวน 26 คนที่คัดเลือกแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ตามด้วยการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามซึ่งพัฒนาจากการศึกษาในขั้นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อหาคำความต้องการจำเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากระดับการศึกษา และอาชีพที่หลากหลาย จำนวน 466 คน โดยคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มกำหนดโควตาแบบแบ่งประเภท และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะพึงประสงค์ของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ 1) ค่านิยมอิสลามและการปฏิบัติ 2) คุณลักษณะส่วนบุคคล 3) กระบวนการคิด 4) การสื่อสาร 5) ทักษะการบูรณาการ และ 6) การตระหนักรู้ต่อประชาชาติ และเมื่อนำคุณลักษณะผู้เรียนไปหาคำความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านกระบวนการคิด (PNI=0.247) มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมาเป็นคุณลักษณะส่วนบุคคล (PNI=0.241) หลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติ (PNI=0.230) การสื่อสาร (PNI=0.229) การบูรณาการความรู้อิสลาม (PNI=0.221) และการตระหนักรู้ต่อประชาชาติ (PNI=0.199) ตามลำดับ ผลจากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการกำหนดนโยบายเพื่อยกระดับการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษา รวมถึงการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาบนฐานสมรรถนะผู้เรียนที่สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาศตวรรษที่ 21 ต่อไป

คำสำคัญ: คุณลักษณะผู้เรียน, อิสลามศึกษา, ศตวรรษที่ 21

■ บทนำ (Introduction)

การเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ในทุกมิติของการดำเนินชีวิตซึ่งเป็นผลจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ความเปลี่ยนแปลงนี้สร้างความท้าทายให้กับครอบครัว สังคมและภาคการศึกษาในการเตรียมความพร้อมบุคคลเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข (Crittenden & Peterson, 2019) ศตวรรษใหม่นี้ยังเป็นยุคที่จำเป็นต้องอาศัยทักษะที่มีความซับซ้อนในการทำงาน การเรียนรู้ และใช้ชีวิต ซึ่งแตกต่างจากในอดีตที่ให้ความสำคัญกับการท่องจำและทำความเข้าใจกับหลักการต่างๆ การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีปฏิรูปและการพัฒนา เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนไปเพราะการศึกษาเป็นเรื่องการเตรียมคนเพื่ออนาคต (Sari, 2020) และการศึกษาที่สามารถเตรียมบุคคลแห่งอนาคตได้ คือ การศึกษาฐานผลลัพธ์ของผู้เรียนเป็นหลัก หรือ Outcome Based Education (OBE) โดยมุ่งเป้าการพัฒนาไปสู่สมรรถนะผู้เรียน ดังนั้น แนวทางการปรับเปลี่ยนการศึกษาสามารถเริ่มจากการค้นหาคุณลักษณะและสมรรถนะสำหรับผู้เรียนที่คาดหวังในศตวรรษที่ 21 แล้วนำไปสู่การออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสมรรถนะที่กำหนด บทฐานความต้องการของสังคม ตลาดแรงงาน และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในอนาคต (Eryandi & Nuryanto, 2020)

สำหรับประเทศไทยนั้นอยู่ในระหว่างการดำเนินการเพื่อปรับเปลี่ยนไปสู่การศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะโดยมีการกำหนดคุณลักษณะและสมรรถนะของผู้เรียนไว้เป็นเป้าหมายการจัดการศึกษา ทั้งหลักสูตรสามัญแกนกลางและหลักสูตรอิสลามศึกษา แต่ยังไม่สามารถนำมาเป็นกรอบเพื่อสร้างการจัดการศึกษาแบบใหม่ได้ตามเป้าหมายที่คาดหวัง เนื่องจากปัจจัยหลายด้าน ทั้งจากผู้กำหนดนโยบายที่สื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และสถานศึกษาที่ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีสัมฤทธิ์ผล ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษายังคงอยู่ในเกณฑ์ต่ำ มีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและการออกกลางคันในระดับสูง (Office of the Educational Council, Ministry of Education, 2020) นอกจากนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับนานาชาติก็พบว่า คุณภาพการศึกษาของไทยลดลง นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยทั้งด้านการอ่านลดลงต่อเนื่องทุกปี ในขณะที่วิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์มีคุณภาพคงที่ (The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2020) ซึ่งพื้นที่ที่มีผลการประเมินต่ำทุกปี คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ที่มีการจัดการศึกษาที่มีอัตลักษณ์เฉพาะเพราะประชาชนส่วนใหญ่เป็นมุสลิม โดยรัฐอนุญาตให้ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งใช้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับมัธยมศึกษาที่เด็กมุสลิมส่วนใหญ่เรียนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ซึ่งมีรากฐานจาก

สถานศึกษาทางศาสนาที่เรียกว่า ปอเนาะในอดีต ส่งผลให้การบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีข้อจำกัดในหลายด้านทั้งด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ ทรัพยากรแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนงบประมาณและการบริหารจัดการ (Phetnui, Rodprasert, & Chullasap, 2019) นอกจากนี้ ทางโรงเรียนยังมีปัญหาในการเสริมสร้างคุณลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์โดยเยาวชนมุสลิมในพื้นที่มีลักษณะพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องตามหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม ขาดการรับรู้ การเรียนรู้ การคิดไตร่ตรอง ไม่สามารถควบคุมอารมณ์และไม่เชื่อมั่นในอิสลาม (Chelong & Laeheem, 2020) ในขณะที่ผู้ปกครองและชุมชนมีความเป็นกังวลต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชน ตลอดจนต้องการเสริมสร้างความเป็นมุสลิมให้กับเยาวชน (Laeheem, Baka, Tahe, & Walee, 2019) ถึงแม้ภาครัฐจะมีนโยบายการพัฒนาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่องแต่ยังขาดทิศทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมที่สอดคล้องกับบริบทความต้องการที่แท้จริงของชุมชนจึงส่งผลให้การพัฒนาไม่ประสบความสำเร็จ

การกำหนดกรอบทักษะสำคัญสำหรับเด็กและเยาวชนสำหรับศตวรรษที่ 21 เป็นการกำหนดทิศทางการศึกษาใหม่ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความตระหนักให้กับบุคลากรทางการศึกษาและสังคมในการปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าหมายใหม่ของการศึกษา (Sulaiman & Ismail, 2020) ทั้งนี้ได้มีศึกษาคุณลักษณะและสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ไว้อย่างหลากหลาย เช่น Partnership for 21st Century Skills (P21), Assessment and Teaching of 21st Century Skills (ATC21S) และ Assessment and Teaching of 21st Century Skills (ATC21S) เป็นต้น โดยสามารถจัดหมวดคุณลักษณะและสมรรถนะของผู้เรียนได้เป็น 3 กลุ่มหลัก คือ 1) ภายในตัวของผู้เรียน เช่น ทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้ 2) ทักษะเพื่อการประกอบอาชีพ เช่น การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 3) ทักษะทางสังคม เช่น การเป็นพลเมือง การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม (Eryandi & Nuryanto, 2020; Griffin, McGaw, & Care, 2012) นอกจากนี้ การกำหนดคุณลักษณะและสมรรถนะใหม่ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนนโยบายการศึกษาของแต่ละประเทศ และถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการสร้างสรรค์แนวคิดชาติในอุดมคติใหม่และใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองของชาติ (Fua, Rahma, Nurlila, & Wekke, 2018)

สำหรับการศึกษาของมุสลิม องค์กรการศึกษาวัฒนธรรมและวิทยาศาสตร์ของสันนิบาตอาหรับ (ALECSO, 2014) ได้กำหนดคุณลักษณะผู้เรียนโดยแบ่งเป็น 3 สาขา คือ 1) ทักษะการคิดขั้นสูง 2) ทักษะส่วนบุคคล และ 3) เทคโนโลยี ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านของไทย เช่น ประเทศมาเลเซียได้กำหนดคุณลักษณะสำหรับผู้เรียนอิสลามศึกษาและหลักสูตรใหม่ที่มี

ความชัดเจนขึ้นโดยเน้นความเป็นธรรมชาติและวิธีการดำเนินชีวิตวิถีอิสลาม (Dakir, et al., 2015) ส่วนประเทศอินโดนีเซียก็ได้มีการกำหนดหลักสูตรและระเบียบการจัดการศึกษาใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 โดยได้กำหนด 8 มาตรฐานในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย มาตรฐานด้านเนื้อหา ด้านกระบวนการ ด้านสมรรถนะบัณฑิต ด้านสมรรถนะผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการเงิน และมาตรฐานด้านการประเมินผลทางการศึกษา (Eryandi & Nuryanto, 2020) ในขณะที่ราชอาณาจักรซาอุดีอาระเบียมีปัญหาในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาของประเทศ ซึ่งมีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูให้มีทักษะศตวรรษที่ 21 พร้อมกับพัฒนาทักษะสำหรับนักเรียน (Alhothali, 2021)

เพื่อให้การขับเคลื่อนการพัฒนาสอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นฐานในการยกระดับการศึกษาอย่างยั่งยืน (Kongjinda, Niyamabha, Wichitpatcharaporn, Moore, & Koedsuwan, 2020) การศึกษานี้จึงมีเป้าหมายในการศึกษาคุณลักษณะของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำหรับโรงเรียนสอนศาสนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจะเป็จุดเริ่มต้นสำคัญในการกำหนดทิศทางการยกระดับคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของสถานศึกษาและชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิมเชื้อสายมลายู มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเฉพาะที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศ ซึ่งผลการวิจัยจะสร้างความตระหนักต่อสถานศึกษาและสังคมต่อการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และเป็นแนวทางของการพัฒนาการจัดการศึกษาของพื้นที่และผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความพร้อมให้กับผู้เรียนในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

วัตถุประสงค์ (Objective)

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21 และหาคำดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Need Index) ของคุณลักษณะแต่ละด้านที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานแบบมีขั้นตอนการสำรวจ (Exploratory sequential design) ทำการศึกษาในระหว่างเดือนตุลาคม 2563-เมษายน 2564 โดยเริ่มต้นจากการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้การสนทนากลุ่มและการประชุมปฏิบัติการกับผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาผู้เรียนอิสลามศึกษา

จำนวน 26 คน ได้แก่ นักวิชาการอิสลามศึกษา จำนวน 6 คน จากสำนักงานการศึกษาเอกชน ผู้บริหารโรงเรียนสอนศาสนา จำนวน 6 คน ครูอิสลามศึกษา จำนวน 9 คน จากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาควบคู่หลักสูตรการศึกษาชาติ อาจารย์ผู้สอนอิสลามศึกษา จำนวน 6 คน จากสถาบันอุดมศึกษา 3 แห่ง โดยผู้เข้าร่วมคัดเลือกแบบเจาะจงโดยพิจารณาจากประสบการณ์ในการทำงานด้านอิสลามศึกษาไม่น้อยกว่า 10 ปี เพื่อให้ได้ผู้ที่สามารถนำเสนอข้อมูลเชิงนโยบายได้อย่างชัดเจนและมีความเป็นตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพมาจัดทำแบบสำรวจเพื่อดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้การสำรวจประชาชนจากหลากหลายอาชีพ ระดับการศึกษา ที่อาศัยอยู่ในและนอกพื้นที่จังหวัดภาคใต้ จำนวน 466 คน จากจำนวนประชากรทั้ง 5 จังหวัด 4.89 ล้านคน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรยามานะ ที่กำหนดความเชื่อมั่นเท่ากับ 95% จากประชากรประมาณ 4,890,000 คน โดยวิธี Quota Stratified random sampling

เครื่องมือสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย ข้อคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มย่อย โดยประเด็นคำถามแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ 1) คำถามความเห็นเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 และผลกระทบต่ออิสลามศึกษา 2) คำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาที่พึงประสงค์ 3) คำถามเกี่ยวกับความต้องการคุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ 4) คำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะย่อยอื่นๆ ที่สำคัญสำหรับผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำหรับเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามซึ่งพัฒนาจากผลของการศึกษาในขั้นการวิจัยเชิงคุณภาพ มาเป็นแบบสอบถามเพื่อหาคำความต้องการจำเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ แบ่งเป็น 2 ตอน คือ 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ และ 2) สภาพปัจจุบันและความคาดหวังต่อคุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำนวน 36 ข้อ ทั้งนี้แบบสอบถามผ่านการพิจารณาคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาเท่ากับ .83 และคำนวณหาค่า Cronbach's alpha coefficient (Muijs, 2004) จากการทดลองใช้กับกลุ่มผู้ที่คล้ายคลึงกับกลุ่มประชากรจำนวน 30 คน มีค่าเท่ากับ 0.86

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และการตีความโดยยึดทัศนะคนในมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ คือ 1) วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ผู้วิจัยดำเนินการทันทีภายหลังจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม 2) วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตีความ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่มย่อยและการประชุมระดมความคิดเห็นมาจัดหมวดหมู่ พิจารณาความเชื่อมโยงและการวิเคราะห์สังเคราะห์สรุปเป็นผลการวิจัย และ 3) ตรวจสอบคุณภาพของ

ข้อมูลโดยการตรวจสอบสามเส้าในด้านความครบถ้วนของข้อมูล ความเป็นจริงของข้อมูล และความตรง ความน่าเชื่อถือของข้อมูล สำหรับข้อมูลเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานใช้ สถิติบรรยายเพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มประชากร ได้แก่ Frequency, Percentage, Mean และความต้องการจำเป็น โดยพิจารณาจากการจัดลำดับค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Need Index: PNI) (Wongvanich, 2007) ที่ได้มาจากการเปรียบเทียบ คะแนนเฉลี่ยของความคาดหวัง-คะแนนเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน หาดด้วย คะแนนเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน โดยประเด็นที่มีค่าดัชนีเข้าใกล้ 1 แสดงว่า เป็นเนื้อหาที่มีความต้องการจากผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุด

ผลการวิจัย (Results)

การศึกษาคุณลักษณะของผู้เรียนอิสลามศึกษาโดยการ สทนากลุ่มและประชุมเชิงปฏิบัติการผู้มีส่วนได้เสีย พบว่า

คุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในบริบท สังคมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความต้องการจำเป็นที่ควร พัฒนาทั้งหมด 6 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการคิด (PNI=0.247) รองลงมาเป็นคุณลักษณะส่วนบุคคล (PNI=0.241) หลักศรัทธา อิสลามและการปฏิบัติ (PNI=0.230) การสื่อสาร (PNI=0.229) การบูรณาการความรู้อิสลาม (PNI=0.221) และการตระหนัก ต่อประชาชาติ (PNI=0.199) ตามลำดับ (ดังแสดงใน Table 1) โดยกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่าอิสลามศึกษา ต้องเป็นการศึกษาที่บูรณาการเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายการจัดการศึกษาอิสลามกับการศึกษาชาติ ดังนั้น ควรมีการกำหนด คุณลักษณะเฉพาะที่บูรณาการและสามารถตอบสนองเป้าหมาย การศึกษาของชาติไปพร้อมๆ กัน โดยผู้เรียนอิสลามศึกษาจะต้อง เป็นบุคคลที่มีสมรรถนะตามเป้าหมายการจัดการศึกษาอิสลาม ในขณะที่เป็นบุคคลที่มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 พร้อมเข้าสู่การทำงานและการใช้ชีวิตในสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีคุณภาพ

Table 1 Twenty-First Century Desirable Characteristics of Islamic Studies Learners.

คุณลักษณะของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21	สภาพปัจจุบัน	ความคาดหวัง	PNI	ลำดับ
	Mean	Mean		
1. กระบวนการคิด	3.515	4.383	0.247	1
2. คุณลักษณะส่วนบุคคล	3.527	4.377	0.241	2
3. หลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติ	3.530	4.344	0.230	3
4. การสื่อสาร	3.440	4.226	0.229	4
5. การบูรณาการความรู้อิสลาม	3.498	4.273	0.221	5
6. การตระหนักต่อประชาชาติ	3.677	4.407	0.199	6

คุณลักษณะด้านกระบวนการคิดของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

จากข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า กระบวนการคิดประกอบด้วย 4 คุณลักษณะย่อย คือ 1) มีความคิดเชิงระบบ 2) ความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณและ 4) สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การเรียนรู้อิสลามศึกษาจะต้องพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน เพื่อการนำความรู้ไปสู่การใช้ประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม เช่น การคิดวิจาร์ณญาณและสร้างสรรค์ การคิดริเริ่ม การคิด แก้ปัญหา การมีมุมมองทางจิตวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ ทักษะการคิดจะช่วยให้ผู้เรียนปกป้องตนเองและครอบครัว จากสิ่งชั่วร้ายต่างๆ ได้ (Excerpts 1 and 2)

Excerpt 1

อิสลามให้ความสำคัญต่อการคิด และหลักเหตุและผล ดังนั้น การสอนอิสลามศึกษาจำเป็นต้องมุ่งเน้นการสร้าง สมรรถนะด้านความคิดให้กับผู้เรียน ซึ่งทุกรายวิชาสามารถ บูรณาการการพัฒนาทักษะการคิดในการเรียนการสอนได้ เพื่อให้สามารถต่อยอดความรู้ที่ได้ไปสู่การดำเนินชีวิตที่มี คุณภาพ (ครูนุร 1)

Excerpt 2

การมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสำคัญ อย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนอิสลาม โดยเฉพาะในยุคที่เต็มไปด้วย ข้อมูลอิสลามศึกษาทั้งที่จริงและไม่จริง หากนักเรียนมีความ คิดอย่างมีวิจารณญาณจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ชีวิตอย่าง รอบคอบ ระมัดระวัง และยับยั้งตนเองจากการกระทำสิ่งชั่วร้าย ต่างๆ ตลอดจนการหลอกลวงของมารร้ายได้ (ครูยะลา 2)

ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านกระบวนการคิดข้างต้นเมื่อนำไป
สำรวจหาความต้องการจำเป็น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมี
ความต้องการในการพัฒนากระบวนการคิดด้านการคิดเชิงระบบ

มากที่สุด (PNI=0.258) ตามด้วยการคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง
(PNI=0.248) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (PNI=0.246) และ
ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (PNI=0.235) ตามลำดับ ดัง Table 2

Table 2 21st century thinking process characteristics of Islamic studies learners.

คุณลักษณะด้านกระบวนการคิดของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะด้านกระบวนการคิด	สภาพปัจจุบัน		ความคาดหวัง		ค่า PNI	ลำดับ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1. มีความคิดเชิงระบบ	3.464	0.721	4.358	0.735	0.258	1
2. สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง	3.521	0.691	4.395	0.684	0.248	2
3. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ	3.536	0.712	4.408	0.698	0.246	3
4. ความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์	3.539	0.712	4.369	0.710	0.235	4

คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียนอิสลามศึกษา ในศตวรรษที่ 21

จากการวิจัยพบว่า คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียน
อิสลามศึกษา ประกอบด้วย 5 คุณลักษณะย่อย คือ 1) มีความ
ซื่อสัตย์ 2) มีความมุ่งมั่นและกระตือรือร้น 3) ใฝ่เรียนรู้และเรียนรู้
ตลอดชีวิต 4) ให้ความสำคัญต่อเวลา และ 5) กล้าแสดงออก
ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การเรียนรู้อิสลาม
ศึกษาจะต้องพัฒนาคุณลักษณะส่วนบุคคลให้โดดเด่น เช่น
มีความซื่อสัตย์ มีความกล้าแสดงออก นอกจากนี้ การมี
คุณลักษณะส่วนบุคคลทางด้านคุณธรรม จริยธรรมจะช่วยให้
ผู้เรียนสามารถปรับตัวในการใช้ชีวิตและการทำงานได้
(Excerpts 3 and 4)

Excerpt 3

ผู้เรียนอิสลามศึกษายังขาดความกล้าแสดงออกซึ่งต้อง
มีการพัฒนาให้มีคุณลักษณะนี้มากขึ้น อีกประเด็น คือ ความ

กระตือรือร้นและใฝ่เรียนรู้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของบุคคล
ในศตวรรษที่ 21 (ผู้บริหารยะลา 2)

Excerpt 4

จุดเด่นของอิสลามศึกษา คือ การสร้างบุคลิกภาพส่วน
บุคคล โดยมีต้นแบบจากศาสนทูต ซึ่งครูอิสลามศึกษาจะต้อง
เป็นต้นแบบที่ดีให้กับผู้เรียนได้ และกระตุ้นให้ผู้เรียนนำไปสู่
การปฏิบัติ (ผู้บริหารปัตตานี 2)

ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลข้างต้น
เมื่อนำไปสำรวจหาความต้องการจำเป็น พบว่า ผู้ตอบ
แบบสอบถามมีความต้องการในการพัฒนาคุณลักษณะ
ส่วนบุคคลด้านการให้ความสำคัญต่อเวลามากที่สุด (PNI=0.278)
ตามด้วยกล้าแสดงออก (PNI=0.257) มีความมุ่งมั่นและ
กระตือรือร้น (PNI=0.230) ใฝ่เรียนรู้และเรียนรู้ตลอดชีวิต
(PNI=0.229) และมีความซื่อสัตย์ (PNI=0.214) ตามลำดับ
ดัง Table 3

Table 3 21st century personal characteristics of Islamic studies learners.

คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะด้านกระบวนการคิด	สภาพปัจจุบัน		ความคาดหวัง		ค่า PNI	ลำดับ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1. ให้ความสำคัญต่อเวลา	3.470	0.779	4.433	0.788	0.278	1
2. กล้าแสดงออก	3.388	0.785	4.260	0.816	0.257	2
3. มีความมุ่งมั่นและกระตือรือร้น	3.541	0.655	4.354	0.716	0.230	3
4. ใฝ่เรียนรู้และเรียนรู้ตลอดชีวิต	3.545	0.681	4.356	0.743	0.229	4
5. มีความซื่อสัตย์	3.691	0.593	4.481	0.676	0.214	5

คุณลักษณะด้านหลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

หลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติตนตามคำสั่งใช้ของศาสนาเป็นเครื่องหมายที่แสดงให้เห็นความสำเร็จในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนมุสลิม เพราะหมายถึงผู้เรียนสามารถแสดงตัวตนความเป็นมุสลิมอย่างภูมิใจในที่สาธารณะได้ จากการวิจัยพบว่า หลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติ ประกอบด้วย 6 คุณลักษณะย่อย คือ 1) มั่นคงในหลักศรัทธา (อากีดะฮฺ) 2) ปฏิบัติศาสนกิจครบถ้วน (อิบาดะฮฺ) 3) มีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม (อัคลาค) 4) ยึดมั่นในอิสลามสายกลาง ไม่สุดโต่งหรือหย่อนยานในเรื่องศาสนา 5) ผูกพันและมีสมรรถนะอัลกุรอานที่ดี และ 6) มีภาวะผู้นำเชิงศาสนา ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การเรียนรู้อิสลามศึกษาจะต้องพัฒนาหลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติตนตามคำสั่งใช้ของศาสนา เช่น มีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม (อัคลาค) ยึดมั่นในอิสลามสายกลาง ไม่สุดโต่งหรือหย่อนยานในเรื่องศาสนา นอกจากนี้ การมีหลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติตนตามคำสั่งใช้ของศาสนา จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงตัวตนความเป็นมุสลิมอย่างภูมิใจในที่สาธารณะได้ (Excerpts 5 and 6)

Excerpt 5

การจัดการเรียนอิสลามศึกษาจะต้องมุ่งสร้างความผูกพันกับอัลกุรอาน เพราะอัลกุรอานคือรัศมีนำทางชีวิต ทำให้เป็นคนที่ยึดมั่น มีมารยาทที่สวงาม (ครูยะลา 1)

Excerpt 6

อิสลามศึกษาจะต้องเป็นความเมตตาต่อโลก ผู้เรียนจะต้องเป็นประชาชนชาติสายกลางที่ไม่สุดโต่งและไม่หย่อนยาน ผู้เรียนต้องเป็นคนสายกลางที่ปฏิบัติและแสดงตนเป็นมุสลิมออกมาได้อย่างภาคภูมิใจ (ภาคีรัฐ 1)

ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านหลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติตามคำสั่งใช้ของศาสนาข้างต้นเมื่อนำไปสำรวจหาความต้องการจำเป็น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการในการพัฒนาหลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติตนตามคำสั่งใช้ของศาสนา ด้านการมีภาวะผู้นำเชิงศาสนามากที่สุด (PNI=0.295) ตามด้วยการมีความผูกพันและมีสมรรถนะอัลกุรอานที่ดี (PNI=0.259) มีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม (อัคลาค) (PNI=0.234) ปฏิบัติศาสนกิจครบถ้วน (อิบาดะฮฺ) (PNI=0.217) มั่นคงในหลักศรัทธา (อากีดะฮฺ) (PNI=0.197) และยึดมั่นในอิสลามสายกลาง ไม่สุดโต่งหรือหย่อนยานในเรื่องศาสนา (PNI=0.190) ตามลำดับดัง Table 4

Table 4 21st century faith and practice characteristics of Islamic studies learners.

คุณลักษณะด้านหลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะด้านหลักศรัทธาอิสลามและการปฏิบัติ	สภาพปัจจุบัน		ความคาดหวัง		ค่า PNI	ลำดับ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1. มีภาวะผู้นำเชิงศาสนา	3.219	0.855	4.170	0.837	0.295	1
2. ผูกพันและมีสมรรถนะอัลกุรอานที่ดี	3.384	0.728	4.260	0.781	0.259	2
3. มีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม (อัคลาค)	3.571	0.622	4.408	0.716	0.234	3
4. ปฏิบัติศาสนกิจครบถ้วน (อิบาดะฮฺ)	3.652	0.582	4.446	0.738	0.217	4
5. มั่นคงในหลักศรัทธา (อากีดะฮฺ)	3.721	0.706	4.455	0.690	0.197	5
6. ยึดมั่นในอิสลามสายกลาง ไม่สุดโต่งหรือหย่อนยานในเรื่องศาสนา	3.633	0.609	4.324	0.739	0.190	6

คุณลักษณะด้านการสื่อสารของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

ทักษะการสื่อสารเป็นเครื่องมือเพื่อการเชิญชวนและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องต่อศาสนาอิสลามและสร้างความร่วมมือในการประกอบการดี จากการวิจัยพบว่า คุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะย่อย คือ 1) มีสมรรถนะภาษาต่างประเทศ 2) รู้เท่าทันสารสนเทศและมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และ 3) สามารถทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นได้

ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า การเรียนรู้อิสลามศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการสื่อสาร เช่น มีสมรรถนะภาษาต่างประเทศ เท่าทันสารสนเทศและมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล นอกจากนี้ ทักษะการสื่อสารสามารถทำให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อิสลามได้กำหนดให้มุสลิมเลือกใช้การสื่อสารที่ดีและสอดคล้องกับบริบทเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดสำหรับสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งทักษะการสื่อสารกับภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอาหรับและภาษาอังกฤษ

ตลอดจนทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีส่วนสำคัญในการทำงานและดำเนินชีวิตโดยเห็นว่าทักษะการสื่อสารที่ดีจะช่วยให้มุสลิมเข้าถึงการเรียนรู้หลักคำสอนของศาสนา สามารถปกป้องตนเองจากการสร้างความวุ่นวายในสังคมที่เกิดขึ้น (Excerpts 7 and 8)

Excerpt 7

ผู้เรียนภาษาอาหรับและอังกฤษ เพราะภาษาอาหรับที่เป็นภาษาของอัลกุรอานและภาษาอังกฤษที่เป็นภาษาสากล อีกทั้งต้องมีทักษะในการนำเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่นได้ (ผู้บริหารปัตตานี 2)

Excerpt 8

ต้องสร้างความพร้อมให้กับผู้เรียนทางด้านทักษะการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับและส่งต่อข้อมูล ผู้เรียนจะต้องมีทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารที่เหมาะสม (นักวิชาการศาสนา 2)

ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านทักษะการสื่อสารเมื่อนำไปสำรวจหาความต้องการจำเป็น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการในการพัฒนาทักษะการสื่อสารด้านการมีสมรรถนะภาษาต่างประเทศมากที่สุด (PNI=0.322) ตามด้วยรู้เท่าทันสารสนเทศและมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (PNI=0.189) และสามารถทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นได้ (PNI=0.188) ตามลำดับ ดัง Table 5

Table 5 21st century communicative skill characteristics of Islamic studies learners.

คุณลักษณะด้านการสื่อสารของของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะด้านการสื่อสาร	สภาพปัจจุบัน		ความคาดหวัง		ค่า PNI	ลำดับ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1. มีสมรรถนะภาษาต่างประเทศ	3.101	0.822	4.101	0.923	0.322	1
2. รู้เท่าทันสารสนเทศและมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	3.547	0.638	4.217	0.791	0.189	2
3. สามารถทำงานเป็นทีมร่วมกับผู้อื่นได้	3.672	0.577	4.361	0.738	0.188	3

คุณลักษณะด้านการบูรณาการของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

ทักษะการบูรณาการอิสลามศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการเรียนอิสลามศึกษาและประยุกต์เนื้อหาวิชามาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผลจากการวิจัยพบว่าคุณลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย 4 คุณลักษณะย่อย คือ 1) การจัดการการเงินและรู้เท่าทันระบบการเงิน 2) บูรณาการความรู้อิสลามกับวิทยาศาสตร์ได้ 3) นำความรู้อิสลามไปใช้ในท้องถิ่นและชุมชนได้ และ 4) บูรณาการความรู้อิสลามกับการประกอบอาชีพ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการเรียนรู้อิสลามศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้ใช้ความรู้และทักษะบูรณาการพหุศาสตร์ในการทำงานและเรียนรู้ เช่น การจัดการการเงินและรู้เท่าทันระบบการเงิน นำความรู้อิสลามไปใช้ในท้องถิ่นและชุมชนได้ บูรณาการความรู้อิสลามกับการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ ทักษะการบูรณาการสามารถทำให้ผู้เรียนนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นฐานในการพัฒนาต่อยอดได้ (Excerpt 9 and excerpt 10)

Excerpt 9

ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะการบูรณาการความรู้แขนงต่างๆ เพื่อการนำไปใช้ โดยเฉพาะการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาสู่การเสริมสร้างศรัทธา (ผู้บริหารนราธิวาส 1)

Excerpt 10

การเรียนรู้ที่ดีจะต้องต่อยอดจากทุนเดิมในชุมชนที่มีได้ ผู้เรียนจะต้องทำหน้าที่ในการสืบทอดอัตลักษณ์ของชุมชนและใช้สิ่งที่มีดังกล่าวไปสู่การต่อยอดการทำงาน สร้างมูลค่าเพิ่มการเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวจะทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในการเรียนมากขึ้น (ครูสงขลา 1)

ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านทักษะการบูรณาการเมื่อนำไปสำรวจหาความต้องการจำเป็น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการในการพัฒนาทักษะการบูรณาการด้านการจัดการการเงินและรู้เท่าทันระบบการเงินมากที่สุด (PNI=0.241) ตามด้วยการบูรณาการความรู้อิสลามกับวิทยาศาสตร์ได้ (PNI=0.225) นำความรู้อิสลามไปใช้ในท้องถิ่นและชุมชนได้ (PNI=0.216) และบูรณาการความรู้อิสลามกับการประกอบอาชีพ (PNI=0.205) ตามลำดับ ดัง Table 6

Table 6 21st century Islamic integration characteristics of Islamic studies learners.

คุณลักษณะด้านการบูรณาการของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะด้านการบูรณาการ	สภาพปัจจุบัน		ความคาดหวัง		ค่า PNI	ลำดับ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1. การจัดการการเงินและรู้เท่าทันระบบการเงิน	3.444	0.735	4.275	0.791	0.241	1
2. บูรณาการความรู้อิสลามกับวิทยาศาสตร์ได้	3.416	0.696	4.185	0.803	0.225	2
3. นำความรู้อิสลามไปใช้ในท้องถิ่นและชุมชนได้	3.554	0.648	4.322	0.762	0.216	3
4. บูรณาการความรู้อิสลามกับการประกอบอาชีพ	3.577	0.639	4.309	0.753	0.205	4

คุณลักษณะด้านการตระหนักรู้ต่อประชาชาติของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

การตระหนักรู้ต่อประชาชาติเป็นภารกิจของผู้ศรัทธาในการบริหารจัดการโลก และแสดงถึงคำสอนที่ครอบคลุมในทุกมิติการดำเนินชีวิตของอิสลาม ผลวิจัยพบว่า การตระหนักรู้ต่อประชาชาติ ประกอบด้วย 8 คุณลักษณะย่อย คือ 1) รักความสะอาดและใส่ใจสิ่งแวดล้อม 2) เคารพสิทธิของผู้อื่น 3) จิตสาธารณะและรับผิดชอบต่อสังคม 4) ปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับและเป็นแบบอย่างที่ดี 5) มีทักษะในการเผยแพร่ความดี 6) มีความยืดหยุ่นและปรับตัวในสังคมได้ 7) รักและสนับสนุนความเป็นธรรม และ 8) รู้รักสามัคคี หลีกเลี่ยงความแตกแยก ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่าการเรียนรู้อิสลามศึกษาต้องพัฒนาทักษะการตระหนักรู้ต่อประชาชาติของผู้เรียนเพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม เช่น รักความสะอาดและใส่ใจสิ่งแวดล้อม เคารพสิทธิของผู้อื่น ปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับและเป็นแบบอย่างที่ดี นอกจากนี้ ทักษะการตระหนักรู้ต่อประชาชาติจะช่วยให้สังคมเกิดสันติสุขได้อีกด้วย (Excerpt 11 and excerpt 12)

Excerpt 11

เป้าหมายของอิสลาม คือ ความเมตตาให้กับประชาชาติมุสลิมไม่ใช่แค่สามารถอยู่ร่วมในความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ แต่จะต้องเป็นผู้นำในการสร้างการพัฒนาให้กับประชาชาติด้วย (นักวิชาการการศึกษา 1)

Excerpt 12

มุสลิมต้องเคารพผู้อื่น รวมถึงต่างศาสนิก เพราะอิสลามเน้นย้ำเรื่องสิทธิของบุคคลที่ไม่อาจละเมิดได้ สิ่งนี้เพื่อให้สังคมไม่แตกแยกและมีความสามัคคีระหว่างกันในสังคม (ครูยะลา 1)

ข้อมูลเชิงคุณภาพด้านการตระหนักรู้ต่อประชาชาติข้างต้นเมื่อนำไปสำรวจหาความต้องการจำเป็นพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการในการพัฒนาการตระหนักรู้ต่อประชาชาติด้านการรักความสะอาดและใส่ใจสิ่งแวดล้อมมากที่สุด (PNI=0.216) ตามด้วยการเคารพสิทธิของผู้อื่น (PNI=0.210) การมีจิตสาธารณะและรับผิดชอบต่อสังคม (PNI=0.208) การปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับและเป็นแบบอย่างที่ดี (PNI=0.198) มีทักษะในการเผยแพร่ความดี (PNI=0.196) มีความยืดหยุ่นและปรับตัวในสังคมได้ (PNI=0.194) รักและสนับสนุนความเป็นธรรม (PNI=0.184) และรู้รักสามัคคี หลีกเลี่ยงความแตกแยก (PNI=0.182) ตามลำดับ ดัง Table 7

Table 7 21st century humankind awareness characteristics of Islamic studies learners.

คุณลักษณะด้านการตระหนักรู้ต่อประชาชาติของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะด้านการตระหนักรู้ต่อประชาชาติ	สภาพปัจจุบัน		ความคาดหวัง		ค่า PNI	ลำดับ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1. รักความสะอาดและใส่ใจสิ่งแวดล้อม	3.655	0.628	4.442	0.705	0.216	1
2. เคารพสิทธิของผู้อื่น	3.678	0.582	4.451	0.708	0.210	2
3. จิตสาธารณะและรับผิดชอบต่อสังคม	3.655	0.574	4.416	0.690	0.208	3
4. ปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับและเป็นแบบอย่างที่ดี	3.663	0.545	4.388	0.716	0.198	4

Table 7 21st century humankind awareness characteristics of Islamic studies learners. (cont.)

คุณลักษณะด้านการตระหนักรู้ต่อประชาชาติของผู้เรียนอิสลามศึกษาในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะด้านการตระหนักรู้ต่อประชาชาติ	สภาพปัจจุบัน		ความคาดหวัง		ค่า PNI	ลำดับ
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
5. มีทักษะในการเผยแผ่ความดี	3.607	0.596	4.315	0.757	0.196	5
6. มีความยืดหยุ่นและปรับตัวในสังคมได้	3.687	0.541	4.403	0.675	0.194	6
7. รักและสนับสนุนความเป็นธรรม	3.747	0.473	4.438	0.673	0.184	7
8. รู้รักสามัคคี หลีกเลี่ยงความแตกแยก	3.727	0.487	4.406	0.688	0.182	8

อภิปรายผล (Discussions)

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มีการปรับเปลี่ยนเป้าหมายจากการสอนที่เน้นสาระเนื้อหาเป็นฐานไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผลลัพธ์ผู้เรียนได้ส่งผลให้การเรียนการสอนต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนไป อิสลามศึกษาในฐานะศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับหลักศรัทธาและการปฏิบัติจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในขณะที่ยังคงต้องรักษาจุดยืนและอัตลักษณ์ของการเรียนรู้ไว้อย่างเข้มแข็งในประเทศไทยนั้น เห็นได้ชัดว่าการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษายังไม่ได้เน้นคุณลักษณะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งการศึกษานี้สามารถสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของผู้มีส่วนได้เสียที่ต้องการเห็นผู้เรียนอิสลามศึกษาที่มีคุณลักษณะพร้อมกับการเป็นบุคคลในศตวรรษใหม่ จากการศึกษาพบว่าทักษะการคิดได้แก่ การคิดสร้างสรรค์ การคิดวิจารณ์ญาณ ทักษะการแก้ปัญหาเป็นทักษะที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดสำหรับผู้เรียนอิสลามศึกษา ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของสังคมปัจจุบันและเป็นทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการ (Comfort & Timms, 2015) ทักษะการคิดจะทำให้ผู้เรียนสามารถนำเสนออัตลักษณ์ของตนสู่สังคมได้อย่างโดดเด่นในสังคมพหุวัฒนธรรม (Mohamad Said, Abu Zahrin, Ibrahim, Yusof, & Alias, 2018) ส่งผลให้เข้าใจถึงสัญลักษณ์ต่างๆ ที่พระเจ้าสร้างขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดศรัทธาและนำวิทยาปัญญาไปใช้ในการดำเนินชีวิต (Andin Abdullah, Harun, Ismail, Hamzah, & Ambotang, 2014) นอกจากนี้การพัฒนาคุณลักษณะส่วนบุคคลทางด้านคุณธรรม จริยธรรมและการปฏิบัติที่เป็นหลักการอิสลามที่เสริมสร้างการศึกษาค้นคว้าสร้างองค์ความรู้ใหม่ซึ่งเริ่มจากการสร้างคุณลักษณะในส่วนบุคคล (Ashaari et al., 2012) และทำให้เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ช่วยให้เกิดการปรับตัวรับความเปลี่ยนแปลงทั้งในการใช้ชีวิตและการทำงาน (Griffin, McGaw, & Care, 2012) แต่การสอนอิสลามศึกษาในปัจจุบันยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าต่อยอดความรู้ได้ (Zedan, Bin Mohd Yusoff, & Bin Mohamed, 2015)

ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษามีเป้าหมายในการเสริมสร้างให้เกิดศรัทธา ดังนั้น การปฏิบัติและการมีคุณธรรมจริยธรรมในตัวผู้เรียนจะต้องเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อฝึกฝนและเสริมสร้างศรัทธาที่มั่นคงในตัวผู้เรียน (Manmanah, Lanui, & Rapee, 2019) นอกจากนี้ ทักษะการสื่อสารทางภาษาก็ถือเป็นทักษะที่มีความสำคัญและมีความเชื่อมโยงกับความสำเร็จในการเรียนรู้วิชาอื่นๆ และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ศาสนาอิสลามและสร้างความเข้าใจที่ดี ลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ ดังปรากฏในอัลกุรอานว่า “จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดยสุชุมและการตักเตือนที่ดี และจงโต้แย้งพวกเขาด้วยสิ่งที่ดีกว่า แท้จริงพระเจ้าของพระองค์และพระองค์ทรงรู้ดียิ่งถึงบรรดาผู้ที่อยู่ในทางที่ถูกต้อง” (Al-nahlu/125) เช่นเดียวกับทักษะการบูรณาการ เป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์เนื้อหาวิชามาใช้ในชีวิตประจำวันได้ การพัฒนาผู้เรียนจึงจำเป็นต้องเชื่อมโยงประเด็นต่างๆ ร่วมด้วย โดยเฉพาะประเด็นที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน ไม่ให้การให้ความรู้เฉพาะหลักการศาสนาเท่านั้น ซึ่ง Ashaari et al. (2012) ได้เสนอไว้ว่า การเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดทักษะการบูรณาการความรู้ต้องใช้การเรียนการสอนแบบองค์รวมผ่านการออกแบบกลยุทธ์การสอนใหม่ที่มีประสิทธิภาพ การมุ่งถ่ายทอดเนื้อหาหลักการไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนาทักษะให้กับผู้เรียนในปัจจุบันได้ ต้องมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ของผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่างๆ

ข้อค้นพบจากการศึกษาความต้องการด้านคุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาอีกด้านที่สำคัญคือการตระหนักรู้ต่อประชาชาติ แม้เป็นด้านที่มีคะแนนความต้องการต่ำสุด แต่มีค่าเฉลี่ยความคาดหวังมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงประชาชนต้องการให้ผู้เรียนอิสลามศึกษานั้นเป็นคนที่ไม่ใส่ใจสังคมและมองถึงประโยชน์ของผู้อื่นเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ Osman, Wan Embong, and Ajmain (2020) ที่ระบุว่าอิสลามจัดการเรียนการสอนใน 2 มิติสำคัญ คือ ความรู้ที่เป็นภาคบังคับส่วนบุคคล (ฟิรดูอิน) และความรู้ที่เป็นส่วนรวมที่

ต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน (ฟิรดูกีฟายะห์) ซึ่งแสดงให้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาที่จะต้องให้ความสำคัญกับประชาชาติด้วย ไม่ใช่สร้างคนเก่งที่เห็นเพียงประโยชน์ส่วนตน (Laeheem, Baka, Tahe, & Walee (2019) ซึ่งสอดคล้องกับโครงการในอัลกุรอานที่ระบุว่า “พวกเจ้านั้น เป็นประชาชาติที่ดียิ่งซึ่งถูกให้อุบัติขึ้นสำหรับมนุษยชาติ โดยที่พวกเจ้าใช้ให้ปฏิบัติสิ่งที่ชอบและห้ามมิให้ปฏิบัติสิ่งที่มิชอบ และศรัทธาต่ออัลลอฮ์...” (อัลลอฮิมรอน/110) และ “และพวกเจ้าทั้งหลายจงอย่าได้สร้างความเสียหายในแผ่นดินหลังจากที่มันพัฒนาปรับปรุงให้ดีแล้ว” (อัล-อะรอฟ/56) ซึ่งข้อสรุปในคุณลักษณะนี้คือ ความต้องการที่สมดุลของการสร้างคุณลักษณะมุสลิมที่จะต้องให้ความสำคัญต่อทั้งตนเองและผู้อื่นๆ ไปพร้อมกัน การกำหนดคุณลักษณะผู้เรียนที่ถูกค้นพบในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวทางของประเทศอินโดนีเซียที่ได้พัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนเฉพาะในวิชาอิสลามศึกษา (Hamdani, 2016) เช่นเดียวกับการศึกษาของ Osman, Wan Embong, and Ajmain (2020) ที่ระบุว่า การสอนอิสลามศึกษาจำเป็นต้องเสริมสร้างให้คุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในด้านการคิด ความเชื่อความศรัทธาของผู้เรียน เช่นเดียวกับความเห็นของ Alhothali (2021) ที่ระบุว่า ประเทศโลกมุสลิมจำเป็นต้องกำหนดคุณลักษณะผู้เรียนขึ้นใหม่เพื่อปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอน ยกกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศ

■ ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ผลจากการวิจัยนี้สามารถกำหนดคุณลักษณะผู้เรียนอิสลามศึกษาที่พึงประสงค์เพื่อพัฒนากำลังคนในศตวรรษที่ 21 ได้เป็น 6 ด้าน 30 คุณลักษณะ ซึ่งประชาชนมีความคาดหวังอยู่ในระดับสูงดังที่ได้นำเสนอในผลการวิจัย โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปสู่การดำเนินการในส่วนต่างๆ ดังนี้

1. หน่วยงานทางด้านนโยบายทางการศึกษาอิสลามควรดำเนินการเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในศตวรรษที่ 21
2. โรงเรียน ควรดำเนินการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานที่จะต้องครอบคลุมทั้งการปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล กิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนการบริหารจัดการเพื่อรองรับการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามคุณลักษณะพึงประสงค์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนอิสลามศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในประเทศไทย
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการสื่อสารสร้างการรับรู้ไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อสร้างการรับรู้และสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายอย่างยั่งยืน

■ เอกสารอ้างอิง (References)

- ALECSO. (2014). *Preparing Arab youth to the labor market: A strategy to include entrepreneurship and 21st century skills in Arab education*. Tunisia: PWC.
- Alhothali, H. M. (2021). Inclusion of 21st century skills in teacher preparation programs in the light of global expertise. *International Journal of Education and Practice*, 9(1), 105-127.
- Andin Abdullah, N., Harun, H., Ismail, S., Hamzah, R., & Ambotang, A. (2014). Islamic perspective on teaching thinking skills. *World Conference on Islamic Thought and Civilization WCIT 2014 Rise and Fall of Civilizations: Contemporary States of Muslim Affairs* (pp. 984-993). Ipoh, Malaysia.
- Ashaari, M. F., Ismail, Z., Puteh, A., Samsudin, M., Ismail, M., Kawangit, R., . . . Ramzi, M. (2012). An assessment of teaching and learning methodology in Islamic. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 59, 618-626.
- Chelong, A., & Laeheem, K. (2020). Behavioral characteristics against islamic ways among muslim risk youth in Three Southern Border Provinces of Thailand. *Journal of Yala Rajabhat University*, 11(2), 191-199.
- Comfort, K. B., & Timms, M. (2015). A twenty-first century skills lens on the common core state standards and the next generation science standards. In E. Care, P. Griffin, & M. Wilson, *Assessment and Teaching of 21st Century: Research and Applications* (pp. 131-144). Cham, Switzerland: Springer Nature.
- Crittenden, V., & Peterson, R. A. (2019). Digital disruption: The transdisciplinary future of marketing education. *Journal of Marketing Education*, 41(1), 3-4.
- Dakir, J., Othman, M., Tamuri, A., Stapa, Z., Yahya, S., & Maheeran, S. (2015). Islamic education and level of character internalization of secondary school students in Malaysia. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(4), 602-613.
- Eryandi, K., & Nuryanto, A. (2020). 21st Century skills of life career skills in productive learning of vocational high school of technical expertise engineering in Yogyakarta City. *American Journal of Educational Research*, 8(7), 480-484.
- Fua, J., Rahma, Nurlila, R., & Wekke, I. S. (2018). Strategy of islamic education in developing character building of environmental students in Indonesia. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science* (pp. 1-6). Retrieved from <http://pubs.sciepub.com/education/8/7/5>
- Griffin, P., McGaw, B., & Care, E. (2012). *Assessment and Teaching of 21st Century Skills*. London: Springer, Dordrecht.
- Hamdani, D. (2016). The character education in islamic education viewpoint. *Jurnal Pendidikan Islam*, 1(1), 98-109.
- The Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2020, January 7). Retrieved from <https://pisathailand.ipst.ac.th/issue-2019-48/>
- Kaewdang, R., Jornjit, S., Geawpet, P., Sangnapaboworn, P., & Taleh, K. (2018). *Research report on islamic education standards in the Southern Border Provinces*. Bangkok: Office of the Educational Council, Ministry of Education.
- Kongjinda, N., Niyamabha, A., Wichitpatcharaporn, W., Moore, K. S., & Koedsuwan, S. (2020). Entrepreneurial leadership of private school principals in Thailand: The pathway to school effectiveness through school culture and organizational citizenship behavior. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 6257-6266.
- Laeheem, K., Baka, D., Tahe, H., & Walee, S. (2019). Action research on maintaining islamic way of behavior of youth in the Three Southern Border Provinces: A case study of Sarong Village, Yarang Sub-district, Khotoom District, Pattani Province. *Parichart Journal Thaksin University*, 32(1), 361-387.
- Manmanah, D., Lanui, A., & Rapee, M. (2019). The models for muslim students life skills development: A case study of islamic private schools in Pattani Province. *Journal of Islamic Studies*, 10(1), 51-61.
- Mohamad Said, M., Abu Zahrin, S., Ibrahim, M., Yusof, A., & Alias, J. (2018). Creative thinking skills for a 21st century muslim educational system. *Jurnal Pengajian Umum Asia Tenggara*, 19, 85-97.
- Muijs, D. (2004). *Doing quantitative research in education*. London: Sage Publications.
- Office of the Educational Council, Ministry of Education. (2020). *Condition of Thai education 2018/2019, Educational Reform in the Digital Era*. Bangkok: Parbim Printing.

- Osman, S., Wan Embong, W., & Ajmain, M. (2020). Islamic education teacher's critical thinking practice and its challenges in enhancing 21st century learning skills. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(5), 973-980.
- Phetnui, K., Rodprasert, P., & Chullasap, N. (2019). The synthesis of linear causal relationship model of factors affecting the effectiveness of elementary schools under the Office of Basic Education Commission in the Three Southern Bordered Provinces. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences*, 6(2), 60-72.
- Sari, D. P. (2020). Challenge of learning english from revolution as 21st century learning for communities 5.0. *Acitya Journal of Teaching & Education*, 2(1), 34-41.
- Sulaiman, J., & Ismail, S. (2020). Teacher competence and 21st century skills in transformation schools 2025 (TS25). *Universal Journal of Educational Research*, 8(8), 3536-3544.
- Wongvanich, S. (2007). *Research in need assessment* (2 ed.). Bangkok: Printing House of Chulalonglorn University.
- Zedan, A. M., Binmohdyusoff, M., & Mohamed, R. B. (2015). An innovative teaching method in islamic studies: the Use of PowerPoint in University of Malaya as case study. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 182, 543-549.

Online Education Administration Guidelines for Aviation Management Undergraduates

แนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี
หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบิน

Attapol Mounsawad*, Dusit Sirisombat, Khachitpan Mekinthagur, and Bcharis Hongsakul

อรรถพล ม่วงสวัสดิ์, ดุสิต ศิริสมบัติ, ขจิตพรพรณ เมฆินทรางกูร, และ พาริส หงษ์สกุล

Aviation Business and Transport Management, College of Tourism, Hospitality and Sports, Rangsit University

หลักสูตรการจัดการธุรกิจการบินและการขนส่ง วิทยาลัยการท่องเที่ยว การบริการ และกีฬา มหาวิทยาลัยรังสิต

*Corresponding author: attapol1977@gmail.com

Received August 14, 2021 ■ Revised October 18, 2021 ■ Accepted October 26, 2021 ■ Published November 16, 2021

Abstract

The purposes of the research were: 1) to study aviation management undergraduates' opinions towards online education administration, 2) to study the relationship between undergraduates' use of digital equipment for online learning and preferred online teaching methods, and 3) to propose the guidelines of online education administration. 464 undergraduates answered questionnaires. The results showed that the majority of the sample felt content by online learning but felt lonely and stressed sometimes; furthermore, they could access and review the study material at their own pace. But, they lacked self-discipline and had more inquiries while studying online. Moreover, they mentioned that lectures assigned too many assignments. The sample had to purchase digital equipment and internet service for online learning. They also stated that they had problems with digital equipment, application, and an internet connection occasionally. According to the survey, the majority of the sample preferred blended online teaching methods. The relationship between undergraduate's usage of digital equipment for online learning and preferred online teaching methods was significant at the .05 level. Also, the guidelines suggested that lectures should focus on students' diverse backgrounds and implement blended online teaching methods in the online classroom.

Keywords: Online education administration, Undergraduate, Aviation management

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบินที่มีต่อการเรียนการสอนออนไลน์ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลในการเรียนออนไลน์กับรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่ต้องการ และ 3) เสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่เหมาะสม ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบิน 464 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีสุขภาวะที่ดี เข้าถึงและทบทวนการสอนได้ แต่รู้สึกโดดเดี่ยว และมีความเครียดในบางครั้ง ขาดระเบียบวินัย มีข้อสงสัยมากกว่าการเรียนปกติ ผู้สอนมอบหมายงานมากเกินไป ต้องซื้ออุปกรณ์ดิจิทัลและบริการอินเทอร์เน็ตเพิ่มเติมเพื่อเรียนออนไลน์ อีกทั้งยังมีปัญหาด้านอุปกรณ์ดิจิทัล แอปพลิเคชัน และการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต มีความต้องการการเรียนการสอนออนไลน์ในรูปแบบผสมผสาน และพบว่าลักษณะการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลในการเรียนออนไลน์มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่กลุ่มตัวอย่างต้องการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สำหรับแนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์นั้น ผู้สอนควรคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน และดำเนินการเรียนการสอนออนไลน์ในรูปแบบผสมผสาน

คำสำคัญ: การเรียนการสอนออนไลน์, นักศึกษาระดับปริญญาตรี, การจัดการด้านการบิน

■ บทนำ (Introduction)

การเรียนการสอนออนไลน์เป็นวิถีจัดการเรียนการสอนรูปแบบหนึ่งตามแนวคิดการศึกษาทางไกล (Urdan & Weggen, 2021) ที่มีแนวคิดสำคัญ คือ การจัดการเรียนการสอนที่ไม่ยึดติดกับเวลา และสถานที่ โดยมีเป้าประสงค์สำคัญ ได้แก่ การเปิดโอกาสทางการศึกษา การสร้างหลักสูตรที่ยืดหยุ่น การมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือผู้เรียนที่ไม่สามารถเข้าถึงการเรียนในสถาบันการศึกษาให้สามารถเข้าถึงการเรียนการสอน และองค์ประกอบทางการศึกษาได้อย่างเท่าเทียมกัน (UNESCO, 2002) ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ดำเนินการส่งมอบเนื้อหาสาระ และบทเรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ไม่รวมถึงการเรียนการสอนผ่านสื่อที่ไม่ได้เชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (U.S. Department of Education, 2021) การจัดการเรียนการสอนออนไลน์เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในหลายประเทศทั่วโลกทั้งในภาวะปกติ และเมื่อเกิดภาวะวิกฤตต่างๆ ที่ส่งผลให้สถาบันการศึกษาไม่สามารถจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้ตามปกติ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ก้าวหน้า และมีคุณภาพสูงขึ้นในราคาที่ลดต่ำลง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้มากยิ่งขึ้น ส่งผลให้การจัดการศึกษาในรูปแบบออนไลน์ทั่วโลกมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด และมีประสิทธิภาพสูงขึ้นจนเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย (Blaschke, 2014)

ปัจจุบันมีสถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนหลายสถาบันดำเนินการสอนหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบิน (Aviation Management) ในระดับปริญญาบัณฑิต และบัณฑิตศึกษา โดยมีพันธกิจหลัก คือ การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเพื่อป้อนเข้าสู่อุตสาหกรรมการบิน สืบเนื่องจากวิกฤตการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 (Covid-19) เริ่มต้นขึ้นเมื่อปลายปี พ.ศ. 2562 และลุกลามไปทั่วโลก ส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและจิตใจ สังคม เศรษฐกิจ และการจัดการการศึกษาในทุกระดับ สถาบันอุดมศึกษาทั่วโลกจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนออนไลน์เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อมากกว่า (UNESCO, 2021) รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาที่ดำเนินการสอนหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบินในประเทศไทยด้วย จากการประกาศปิดสถาน

ศึกษาโดยภาครัฐที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 18 มีนาคม 2563 (The Ministry of Education of Thailand, 2021) สถาบันอุดมศึกษาได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ทดแทนการเรียนการสอนในชั้นเรียนเพื่อหลีกเลี่ยงการรวมกลุ่มของผู้เรียนและผู้สอนอันเป็นปัจจัยสำคัญของการแพร่โรคติดเชื้อ โดยวิธีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์นั้นให้สถาบันการศึกษาหรือผู้สอนเป็นผู้กำหนด ประกอบด้วย การเข้าเรียนในชั้นเรียนออนไลน์ การทำกิจกรรม การถามตอบ การเข้าถึงเนื้อหาและบทเรียน การเรียนหรือทบทวนบทเรียนผ่านวิดีโอการสอนที่ผู้สอนบันทึกไว้ การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นเรียน และผู้สอน (Stauffer, 2021) ซึ่งกิจกรรมที่กล่าวมาทั้งหมดเกิดขึ้นในรูปแบบออนไลน์ทั้งสิ้น

จากการดำเนินการเรียนการสอนออนไลน์จนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบินที่มีต่อการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงที่ผ่านมา และความสัมพันธ์ของลักษณะการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลในการเรียนออนไลน์กับรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่ผู้เรียนต้องการ เพื่อนำผลการศึกษาในประเด็นต่างๆ เสนอเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่เหมาะสมสำหรับผู้เรียนและผู้สอน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบินทั้งในภาวะปกติและไม่ปกตินอกเหนือจากวิกฤตการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ต่อไป

■ วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives)

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบินที่มีต่อการเรียนการสอนออนไลน์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลในการเรียนออนไลน์กับรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่ต้องการ
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบิน

■ กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework)

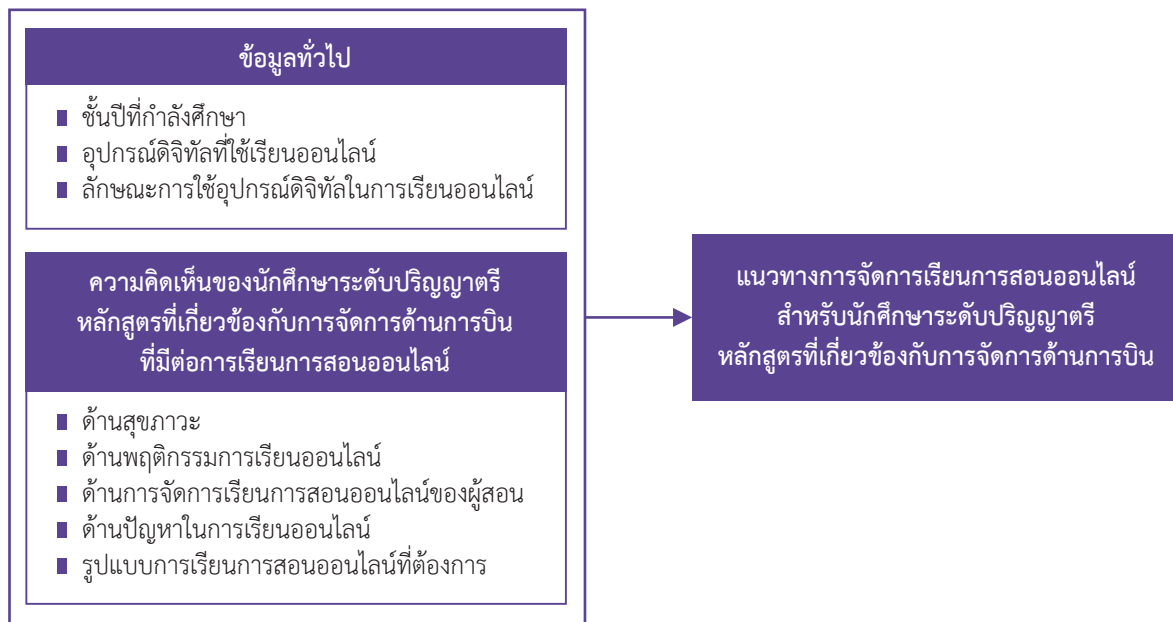

Figure 1 Conceptual framework.

กรอบแนวคิดการวิจัย

■ วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี หลักสูตรที่เกี่ยวกับการจัดการด้านการบิน (Aviation Management) ทุกชั้นปีจากสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยที่ดำเนินการสอนหลักสูตรดังกล่าว 11 แห่ง

1.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ ทฤษฎีและแนวคิด การศึกษาทางไกล สื่อการศึกษาทางไกลแบบออนไลน์ การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ และการวัดและประเมินผลผู้เรียนออนไลน์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี หลักสูตรที่เกี่ยวกับการจัดการด้านการบิน (Aviation Management) ทุกชั้นปีจากสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยที่ดำเนินการสอนหลักสูตรดังกล่าว 11 แห่ง เนื่องจากไม่ทราบจำนวนที่แท้จริงของประชากร ผู้วิจัยใช้สูตรของคอคแรน (Cochran) เพื่อหาขนาดของตัวอย่างที่ความเชื่อมั่น 95% ได้ตัวอย่างจำนวน 385 คน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ ทั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากตัวอย่างได้ทั้งสิ้นจำนวน 464 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม

ความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรการจัดการด้านการบินที่มีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ และ 2) ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับของลิเคิร์ต และแบบเลือกตอบ

3.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย แบบสอบถามที่ใช้ในงานวิจัยนี้ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน จากนั้นนำไปทดลองใช้เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมั่นโดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคกับกลุ่มที่ไม่ใช่ตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับที่ .84

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากตัวอย่างตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน 2564

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บได้จากตัวอย่างจำนวน 464 คนโดยใช้สถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบไค-สแควร์ (Chi-square)

■ ผลการวิจัย (Results)

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สรุปได้ตาม Table 1

Table 1 General information of the sample (n=464).

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n=464)

General information of the sample	n	%
1. ชั้นปีที่ศึกษา		
1.1 ชั้นปีที่ 1	58	12.5
1.2 ชั้นปีที่ 2	149	32.1
1.3 ชั้นปีที่ 3	137	29.5
1.4 ชั้นปีที่ 4	114	24.6
1.5 ชั้นปีอื่นๆ	6	1.3
2. เกรดเฉลี่ยสะสม (GPA)		
2.1 ต่ำกว่า 1.00	0	0.0
2.2 1.00-1.50	0	0.0
2.3 1.51-2.00	13	2.8
2.4 2.01-2.50	69	14.9
2.5 2.51-3.00	134	28.9
2.6 มากกว่า 3.00	248	53.4
3. อุปกรณ์ดิจิทัลที่ใช้เรียนออนไลน์		
3.1 สมาร์ทโฟน	96	20.7
3.2 คอมพิวเตอร์ตั้งโต๊ะ	25	5.4
3.3 คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก	113	24.4
3.4 แท็บเล็ตคอมพิวเตอร์	230	49.6
4. ลักษณะการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลในการเรียนออนไลน์		
4.1 ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลแต่เพียงผู้เดียว	411	88.6
4.2 ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลร่วมกับผู้อื่น	53	11.4

จาก Table 1 กลุ่มตัวอย่าง 464 คน หากเรียงตามกลุ่มตัวอย่างกลุ่มใหญ่สุด และรองลงมาตามลำดับ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ร้อยละ 32.1 ชั้นปีที่ 3 ร้อยละ 29.5 ชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 24.6 ชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 12.5 และชั้นปีอื่นๆ ร้อยละ 1.3 มีเกรดเฉลี่ยสะสม (GPA) มากกว่า 3.00 ร้อยละ 53.4 2.51-3.00 ร้อยละ 28.9 2.01-2.50 ร้อยละ 14.9 และ 1.51-2.00 ร้อยละ 2.8 อุปกรณ์ดิจิทัลที่ใช้เรียนออนไลน์ ได้แก่ แท็บเล็ตคอมพิวเตอร์ ร้อยละ 49.6 คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก ร้อยละ 24.4 สมาร์ทโฟน ร้อยละ 20.7 และคอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะ (PC) ร้อยละ 5.4 โดยใช้อุปกรณ์ดิจิทัลดังกล่าวแต่เพียงผู้เดียวในการเรียนออนไลน์ ร้อยละ 88.6 และใช้ร่วมกับผู้อื่น ร้อยละ 11.4

2. ความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตร ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบินที่มีต่อการเรียนการสอนออนไลน์ ประกอบด้วยความคิดเห็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสภาวะ 2) ด้านพฤติกรรมการเรียนออนไลน์ 3) ด้านการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของผู้สอน 4) ด้านปัญหาในการเรียนออนไลน์ และ 5) รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่ต้องการ

2.1 ด้านสภาวะ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อสภาวะของตนในช่วงที่มีการเรียนการสอนออนไลน์ สรุปได้ตาม Table 2

Table 2 The results of sample's opinions towards self-wellness during online education administration (n=464).
ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อสุขภาวะของตนในช่วงที่มีการเรียนการสอนออนไลน์ (n=464)

Sample's opinions towards self-wellness	$\bar{X}$	S.D.	Interpretation
1. ท่านเรียนออนไลน์ได้ทุกที่ ทุกเวลา ในสภาพแวดล้อมที่ต้องการ	2.79	0.83	เห็นด้วย
2. ท่านชอบที่ได้อยู่ที่พัก ไม่ต้องเดินทางไปสถานศึกษา	2.64	0.95	เห็นด้วย
3. ที่พักอาศัย หรือสถานที่ที่ท่านใช้เรียนออนไลน์มีความเหมาะสม	2.74	0.84	เห็นด้วย
4. ท่านมีเวลาพักผ่อน และทำกิจกรรมที่ท่านชอบ	3.07	0.81	เห็นด้วย
5. ท่านสามารถทำงานหรือตัดสินใจที่จะทำงานเพื่อให้มีรายได้	2.81	0.88	เห็นด้วย
6. ท่านมีความสุขที่ได้อยู่กับครอบครัว เพื่อน แฟน	2.86	0.89	เห็นด้วย
7. ท่านรู้สึกปลอดภัย	3.31	0.78	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
8. ท่านมีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดี	2.57	0.86	เห็นด้วย
9. ท่านรู้สึกโดดเดี่ยว เหงา เบื่อ คิดถึงเพื่อนร่วมชั้นเรียนในบางครั้ง	3.30	0.82	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวมเฉลี่ย	2.90	0.55	เห็นด้วย

จาก Table 2 ในภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าตนมีสุขภาวะที่ดีในช่วงที่มีการเรียนการสอนออนไลน์ ยกเว้นรายการสุดท้ายที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าตนรู้สึกโดดเดี่ยว เหงา เบื่อ และคิดถึงเพื่อนร่วมชั้นเรียนในบางครั้ง

2.2 ด้านพฤติกรรมการเรียนออนไลน์ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนออนไลน์ของตนในช่วงที่ผ่านมา สรุปได้ตาม Table 3

Table 3 The results of sample's opinions towards online learning behavior (n=464).
ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อพฤติกรรมการเรียนออนไลน์ (n=464)

Sample's opinions towards online learning behavior	$\bar{X}$	S.D.	Interpretation
1. ท่านมีความเครียดด้านการเรียนน้อยลง	2.17	1.01	ไม่เห็นด้วย
2. ท่านขาดกำลังใจและขาดการกระตุ้นในการเรียน	3.13	0.94	เห็นด้วย
3. ท่านขาดระเบียบวินัยในการเรียนออนไลน์	2.91	0.98	เห็นด้วย
4. ท่านเข้าถึงสื่อการเรียน เช่น เอกสารประกอบการเรียน วัสดุการสอนที่ผู้สอนเตรียมให้ได้ตามต้องการ	2.99	0.79	เห็นด้วย
5. ท่านทบทวนเนื้อหาจากสื่อ เช่น วัสดุการสอน ที่ผู้สอนเตรียมให้ได้ตามต้องการ	2.91	0.83	เห็นด้วย
6. ท่านกล้าสอบถามอาจารย์ผู้สอนผ่านช่องทางต่างๆ เช่น LINE Facebook และ E-mail	2.85	0.89	เห็นด้วย
7. ท่านเข้าใจเนื้อหาและมีความรู้จากการเรียนออนไลน์เทียบเท่าหรือมากกว่าการเรียนในชั้นเรียน	2.24	0.96	ไม่เห็นด้วย
8. ท่านมักมีข้อสงสัยในเนื้อหาจากการเรียนออนไลน์มากกว่าการเรียนในชั้นเรียน	2.95	0.85	เห็นด้วย
รวมเฉลี่ย	2.77	0.43	เห็นด้วย

จาก Table 3 ในภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยในประเด็นการเข้าถึงสื่อการเรียนการสอน และทบทวนเนื้อหาการเรียนได้ตามต้องการ กล่าวสอบถามผู้สอน แต่มีความเครียดในการเรียน ขาดกำลังใจ ต้องการแรงกระตุ้น ขาดระเบียบวินัย เข้าใจเนื้อหาและมีความรู้จากการเรียนออนไลน์น้อยกว่าการ

เรียนในชั้นเรียน และมักมีข้อสงสัยในเนื้อหามากกว่าการเรียนในชั้นเรียนปกติ

2.3 ด้านการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของผู้สอน ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของผู้สอน สรุปได้ตาม Table 4

Table 4 The results of sample's opinions towards online education administration conducted by lecturers (n=464).
ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของผู้สอน (n=464)

Sample's opinions towards online education administration conducted by lecturers	$\bar{X}$	S.D.	Interpretation
1. วิธีการสอนออนไลน์ของผู้สอนไม่ยุ่งยาก	2.57	0.82	เห็นด้วย
2. ผู้สอนมอบหมายงานในปริมาณที่เหมาะสมหรือน้อยกว่าการเรียนในชั้นเรียน	2.42	0.91	ไม่เห็นด้วย
3. ผู้สอนมีความยืดหยุ่นในการสอนมากกว่าการเรียนในชั้นเรียน	2.74	0.84	เห็นด้วย
4. ผู้สอนเอาใจใส่ ตอบคำถามที่สงสัยเทียบเท่าหรือมากกว่าการเรียนในชั้นเรียน	2.89	0.74	เห็นด้วย
5. ผู้สอนมีวิธีการสอบ หรือการเก็บคะแนนที่เหมาะสม	2.78	0.77	เห็นด้วย
รวมเฉลี่ย	2.68	0.65	เห็นด้วย

จาก Table 4 ในภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับวิธีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของผู้สอน ยกเว้นในประเด็นเรื่องปริมาณงานที่ผู้สอนมอบหมายที่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าไม่เหมาะสมและมากกว่าการเรียนในชั้นเรียนปกติ

2.4 ด้านปัญหาในการเรียนออนไลน์ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อปัญหาในการเรียนออนไลน์ สรุปได้ตาม Table 5

Table 5 The results of sample's opinions towards online learning technical problems (n=464).
ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อปัญหาในการเรียนออนไลน์ (n=464)

Sample's opinions towards online learning technical problems	$\bar{X}$	S.D.	Interpretation
1. ท่านมักมีปัญหาด้านการใช้สมาร์ตโฟน คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต ขณะเรียนออนไลน์	2.72	0.93	เห็นด้วย
2. ท่านมักมีปัญหาด้านการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป หรือ แอปพลิเคชัน ขณะเรียนออนไลน์	2.64	0.91	เห็นด้วย
3. ท่านมักมีปัญหาด้านการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตขณะเรียนออนไลน์	2.87	0.92	เห็นด้วย
4. ท่านต้องซื้อสมาร์ตโฟน คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต หรืออุปกรณ์เชื่อมต่อเพื่อใช้เรียนออนไลน์	2.65	0.99	เห็นด้วย
5. ท่านต้องซื้อโปรแกรมสำเร็จรูป หรือแอปพลิเคชัน เพื่อใช้เรียนออนไลน์	2.47	0.97	ไม่เห็นด้วย
6. ท่านมีค่าใช้จ่ายในการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตสูงขึ้น	2.96	1.02	เห็นด้วย
รวมเฉลี่ย	2.72	0.76	เห็นด้วย

จาก Table 5 ในภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างมักมีปัญหาด้านเทคนิคขณะเรียนออนไลน์ และจำเป็นต้องซื้ออุปกรณ์เพิ่ม แต่ไม่ต้องซื้อโปรแกรมสำเร็จรูป หรือแอปพลิเคชันเพื่อใช้ในการเรียนออนไลน์ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีค่าใช้จ่ายในการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเพื่อเรียนออนไลน์ที่เพิ่มขึ้น

2.5 รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่กลุ่มตัวอย่างต้องการ ผลการวิเคราะห์ความต้องการรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ของกลุ่มตัวอย่าง 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) ผู้สอนมีวิธีการสอนให้ผู้เรียนดู สามารถดูซ้ำเพื่อทบทวนได้ มีการนัดหมายเพื่อสรุปประเด็นสำคัญ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นรวมถึงซักถามข้อสงสัยผ่านการสนทนาออนไลน์บนแอปพลิเคชันเป็นบางครั้ง เป็นการเรียนออนไลน์ที่ผสมผสาน

ระหว่างการเรียนการสอนแบบประสาน (Synchronous Learning Method) และไม่ประสานเวลา (Asynchronous Learning Method) 2) ผู้สอนมีวิธีการสอนให้ผู้เรียนดูเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามเวลาที่ตนเองสะดวก สามารถย้อนดูเพื่อทบทวนได้ และไม่จำเป็นต้องนัดหมายเพื่อสรุปประเด็นสำคัญผ่านแอปพลิเคชัน แต่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสอบถาม หรือ แสดงความคิดเห็น ผ่านช่องทางการสื่อสารออนไลน์ที่กำหนด เป็นการเรียนการสอนแบบไม่ประสานเวลา และ 3) ผู้สอนสอนออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันตามตารางเรียนเท่านั้น (Live Lecture) ซึ่งเป็นการเรียนการสอนแบบประสานเวลาเพียงอย่างเดียว สรุปได้ตาม Table 6

Table 6 The results of sample's online teaching preferred methods (n=464).

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่กลุ่มตัวอย่างต้องการ (n=464)

Online teaching preferred methods	n	%
รูปแบบที่ 1 ผู้สอนมีวิธีการสอนให้ผู้เรียนดู สามารถดูซ้ำเพื่อทบทวนได้ มีการนัดหมายเพื่อสรุปประเด็นสำคัญ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นรวมถึงซักถามข้อสงสัยผ่านการสนทนาออนไลน์บนแอปพลิเคชันเป็นบางครั้ง	296	63.8
รูปแบบที่ 2 ผู้สอนมีวิธีการสอนให้ผู้เรียนดูเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามเวลาที่ตนเองสะดวก สามารถย้อนดู เพื่อทบทวนได้ และไม่จำเป็นต้องนัดหมายเพื่อสรุปประเด็นสำคัญผ่านแอปพลิเคชัน แต่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสอบถาม หรือ แสดงความคิดเห็น ผ่านช่องทางการสื่อสารออนไลน์ที่กำหนด	57	12.3
รูปแบบที่ 3 ผู้สอนสอนออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันตามตารางเรียนเท่านั้น	111	23.9
รวม	464	100.0

จาก Table 6 พบว่า กลุ่มตัวอย่างต้องการการเรียนการสอนออนไลน์รูปแบบที่ 1 ร้อยละ 63.8 รูปแบบที่ 3 ร้อยละ 23.9 และรูปแบบที่ 2 ร้อยละ 12 ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ของลักษณะการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลในการ

เรียนออนไลน์กับรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่ต้องการ ผู้วิจัยทดสอบความสัมพันธ์ของลักษณะการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลในการเรียนออนไลน์ของกลุ่มตัวอย่างกับรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่ต้องการ 3 รูปแบบ สรุปได้ตาม Table 7

Table 7 The relationship between sample's usage of digital equipment for online learning and preferred online teaching methods (n=464).

ความสัมพันธ์ของลักษณะการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลในการเรียนออนไลน์กับรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่ต้องการ (n=464)

Digital equipment usage for online learning	Online Teaching			Total n (%)	P-value
	Method 1 n (%)	Method 2 n (%)	Method 3 n (%)		
1. ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลแต่เพียงผู้เดียว	265 (64.5%)	45 (10.9%)	101 (24.6%)	411 (100%)	.047*
2. ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลร่วมกับผู้อื่น	31 (58.5%)	12 (22.6%)	10 (18.9%)	53 (100%)	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จาก Table 7 การทดสอบความสัมพันธ์ของลักษณะการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลในการเรียนออนไลน์กับรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่ต้องการด้วยวิธีทดสอบไค-สแควร์ (Chi-square) ที่ระดับนัยสำคัญ .05 พบว่าลักษณะการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่กลุ่มตัวอย่างต้องการ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลแต่เพียงผู้เดียวในการเรียนออนไลน์มีความต้องการการเรียนการสอนออนไลน์รูปแบบที่ 1 ร้อยละ 64.5 รูปแบบที่ 3 ร้อยละ 24.6 และ รูปแบบที่ 2 ร้อยละ 10.9 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลร่วมกับผู้อื่นในการเรียนออนไลน์มีความต้องการการเรียนการสอนออนไลน์รูปแบบที่ 1 ร้อยละ 58.5 รูปแบบที่ 2 ร้อยละ 22.6 และรูปแบบที่ 3 ร้อยละ 18.9 ตามลำดับ

■อภิปรายผล (Discussions)

1. ความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบินที่มีต่อการเรียนการสอนออนไลน์ ผู้วิจัยอภิปรายผลแต่ละด้าน ดังนี้

1.1 ด้านสุขภาวะ กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยว่าตนมีสุขภาวะที่ดีในช่วงที่มีการเรียนการสอนออนไลน์ สอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศอินโดนีเซียที่มีต่อการเรียนการสอนทางไกลแบบออนไลน์ ขณะเกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของ Rahiem (2021) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างพอใจกับการเรียนการสอนออนไลน์ที่มีความยืดหยุ่น ดูแลตนเอง และพัฒนาตนเองตามต้องการในช่วงที่มีการเรียนการสอนทางไกลแบบออนไลน์ ในทางกลับกันกลุ่มตัวอย่างระบุว่าตนรู้สึกโดดเดี่ยว เหงา และคิดถึงเพื่อนร่วมชั้นเรียนในบางครั้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Elmer, Mephram, and Stadtfeld (2020) ที่ศึกษาเครือข่ายทางสังคมและสุขภาพจิตของนักศึกษาระดับปริญญาตรีก่อนและระหว่างการปิดพื้นที่ (Lockdown) ในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ขณะเกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า นักศึกษารู้สึกโดดเดี่ยวเพิ่มสูงขึ้นในช่วงเวลาที่ภาครัฐประกาศปิดพื้นที่ และ Labrague, de Los Santos, and Falguera (2021) ที่พบว่า นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศฟิลิปปินส์มีความรู้สึกโดดเดี่ยวทางสังคม และทางอารมณ์เพิ่มมากขึ้นจากนโยบายปิดพื้นที่ และการรักษาระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ขณะเกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

1.2 ด้านพฤติกรรมกรรมการเรียนออนไลน์ ในภาพรวมพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเครียดด้านการเรียนสูงขึ้น ขาดแรงจูงใจ และขาดวินัยในการเรียนออนไลน์ สอดคล้องกับการศึกษาความเครียดของผู้เรียนในชั้นเรียนออนไลน์ขณะเกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศซาอุดีอาระเบียของ AlAteeq, Aljhani, and AlEesa (2020) ที่พบว่า ผู้เรียน

ออนไลน์มีความเครียด และขาดแรงจูงใจในการเรียน และ Barak, Hussein-Farraj, and Dori (2016) ที่ศึกษาเกี่ยวกับวินัยในตนเองระหว่างนักศึกษากลุ่มที่เรียนแบบเผชิญหน้าในชั้นเรียน และ กลุ่มที่เรียนออนไลน์ พบว่า นักศึกษาที่เรียนแบบเผชิญหน้าในชั้นเรียนในภาวะปกติจะขาดวินัยในการเรียนเมื่อมีความจำเป็นต้องเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนเป็นแบบออนไลน์ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับการที่ตนสามารถเข้าถึงสื่อการเรียนที่ผู้สอนเตรียมไว้ สามารถทบทวนเนื้อหาการเรียนได้ตามต้องการ และกล้าสอบถามผู้สอนผ่านช่องทางการสื่อสารที่ได้ตกลงกัน สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนแบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-Learning) ของ Abou El-Seoud, Taj-Eddin, Seddiek, El-Khouly, and Nosseir (2014) ที่กล่าวว่า ผู้สอนที่จัดการเรียนการสอนในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ต้องจัดเตรียมสื่อการเรียน เช่น เอกสารประกอบการเรียนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ และ Nehme (2010) ที่กล่าวว่า ผู้สอนต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน ติดตามผู้เรียน รวมถึงการตอบข้อซักถาม และให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้เรียนผ่านช่องทางการสื่อสารที่ตกลงกันได้

1.3 ด้านการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของผู้สอน กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของผู้สอนที่ไม่ยุ่งยาก มีความยืดหยุ่น ผู้สอนเอาใจใส่ผู้เรียน และมีวิธีการสอบ หรือการเก็บคะแนนที่เหมาะสม สอดคล้องกับ Joan (2013) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นทำให้ผู้เรียนมีความสุข ลดความกดดันด้านการเรียน และเป็นการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา รวมถึง Buathong (2017) ที่กล่าวว่า ผู้สอนควรใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนดไว้ (Scoring Rubrics) ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ผู้สอนมอบหมายงานในปริมาณที่มากเกินไปและไม่เหมาะสมกับการเรียนการสอนออนไลน์ ผู้สอนจึงควรมอบหมายงาน และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนปฏิบัติในปริมาณที่เหมาะสม สอดคล้องกับหน่วยกิตของแต่ละรายวิชา วัตถุประสงค์การเรียนรู้ และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ตั้งไว้เป็นสำคัญ (New York State Education Department, 2021)

1.4 ด้านปัญหาในการเรียนออนไลน์ กลุ่มตัวอย่างมีปัญหาด้านเทคนิค และการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตขณะเรียนออนไลน์ มีความจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ดิจิทัลเพื่อใช้เรียนออนไลน์ และมีค่าใช้จ่ายในการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตที่สูงขึ้น สอดคล้องกับ Chung, Noor, and Mathew (2020) และ Sethabutra, Sripusitto, and Wang (2018) ที่พบว่า มีผู้เรียนจำนวนหนึ่งยังคงมีข้อจำกัดด้านการเข้าถึงอุปกรณ์ดิจิทัลเพื่อใช้เรียนออนไลน์ และมีปัญหาการเชื่อมต่อเนื่องจากสัญญาณอินเทอร์เน็ตมีคุณภาพต่ำ และ Roslan and Halim (2021) ที่พบว่า ผู้เรียนมีค่าใช้จ่ายในการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตที่สูงขึ้นเมื่อต้องเรียนออนไลน์ ส่วนประเด็นการซื้อโปรแกรมสำเร็จรูป

หรือแอปพลิเคชัน เพื่อใช้ในการเรียนออนไลน์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างไม่ต้องซื้อโปรแกรมสำเร็จรูปหรือแอปพลิเคชัน เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่ซื้อสัญญาอนุญาตซอฟต์แวร์ (Software License) สำหรับผู้เรียนได้ใช้เรียนออนไลน์

1.5 รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่ต้องการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการการเรียนการสอนออนไลน์ในรูปแบบที่ผู้สอนมีวิดีโอการสอนให้ผู้เรียนดู สามารถดูซ้ำเพื่อทบทวนได้ มีการนัดหมายเพื่อสรุปประเด็นสำคัญ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นรวมถึงซักถามข้อสงสัยผ่านการสนทนาออนไลน์บนแอปพลิเคชันเป็นบางครั้ง รองลงมาได้แก่ รูปแบบที่ผู้สอนสอนออนไลน์ผ่านแอปพลิเคชันตามตารางเรียนเท่านั้น และรูปแบบที่ผู้สอนมีวิดีโอการสอนให้ดูเพียงอย่างเดียว ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามเวลาที่ตนสะดวกสามารถย้อนดู เพื่อทบทวนได้ และไม่จำเป็นต้องนัดหมายเพื่อสรุปประเด็นสำคัญผ่านแอปพลิเคชัน แต่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสอบถามหรือแสดงความคิดเห็น ผ่านช่องทางการสื่อสารออนไลน์ที่กำหนด ตามลำดับ ซึ่งรูปแบบที่กลุ่มตัวอย่างต้องการมากที่สุดถือเป็นวิธีการเรียนการสอนออนไลน์แบบผสมผสานที่รวมการเรียนการสอนแบบประสาน และไม่ประสานเวลาเข้าด้วยกัน สอดคล้องกับ Allen, Seaman, and Garrett (2007) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) เป็นวิธีการเรียนการสอนที่ผสมผสานการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมร่วมกับวิธีการเรียนการสอน เช่น การเรียนการสอนออนไลน์ การใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย และการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลต่างๆ เพื่อส่งมอบเนื้อหาสาระให้แก่ผู้เรียน และ การศึกษาของ Skylar (2009) ที่พบว่า การเรียนการสอนออนไลน์ที่ผสมผสานรูปแบบประสานเวลา และไม่ประสานเวลานั้นมีความเหมาะสมกับการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ รวมถึง Peter and Lois (2020) และ Stanley and Zhang (2020) ที่พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน (Online Collaborative Learning) นั้นมีส่วนส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอน ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่สูงขึ้น และเสริมสร้างความยึดมั่นผูกพันในการเรียนของผู้เรียนอีกด้วย

2. ความสัมพันธ์ของลักษณะการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลในการเรียนออนไลน์กับรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่ต้องการ ผู้วิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลแต่เพียงผู้เดียว และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลร่วมกับผู้อื่นในการเรียนออนไลน์ต้องการรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลร่วมกับผู้อื่นมีความต้องการการเรียนการสอนออนไลน์ในรูปแบบประสานเวลาเพียงอย่างเดียวต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลแต่เพียงผู้เดียวในการเรียนออนไลน์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้อุปกรณ์ดิจิทัลร่วมกับผู้อื่นต้องเรียนออนไลน์ใน

เวลาเดียวกันกับสมาชิกในครอบครัวที่ต้องใช้อุปกรณ์ดิจิทัลที่มีจำกัดอยู่ร่วมกัน ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้ต้องการเรียนออนไลน์ในเวลาที่ไม่มีทับซ้อนกับการใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งเวลาที่สามารถเรียนได้อาจเป็นเวลาที่ไม่ตรงตามตารางเรียนที่สถาบันการศึกษากำหนด สอดคล้องกับ Amiti (2020) ที่กล่าวว่า หากผู้สอนใช้รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์โดยนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบประสานเวลา และไม่ประสานเวลามาใช้อย่างเหมาะสม จะส่งผลให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนประสบความสำเร็จในการเรียนการสอน เสริมสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงการเรียนการสอน และ Khan (2006) ที่กล่าวว่า แนวคิดสำคัญของการเรียนการสอนแบบไม่ประสานเวลา คือ การเรียนการสอนที่ปราศจากข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา ส่งผลให้ผู้เรียนเข้าถึงการเรียนการสอนได้ตามต้องการ

3. แนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบิน จากผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบินที่มีต่อการเรียนการสอนออนไลน์ และความสัมพันธ์ของลักษณะการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลในการเรียนออนไลน์กับรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่ต้องการ รวมถึงการศึกษางานวิจัยที่สอดคล้อง ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่เหมาะสม และสอดคล้องกับความคิดเห็นและความต้องการของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบิน ดังนี้

3.1 ด้านสัณฐาน ธรรมชาติของการเรียนการสอนออนไลน์เป็นรูปแบบการเรียนการสอนผ่านอุปกรณ์ดิจิทัลบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตโดยผู้เรียนและผู้สอนอยู่ห่างไกลกัน แตกต่างจากการเรียนแบบเผชิญหน้า (Face to Face) ในชั้นเรียนที่ผู้เรียนและผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์แบบใกล้ชิด รวมถึงการที่ผู้เรียนด้วยกันมีปฏิสัมพันธ์และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน นอกจากการเรียนในชั้นเรียนปกติ หากสถานการณ์เอื้ออำนวยต่อการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมทางสังคม ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พบปะเพื่อทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันเป็นครั้งคราว นอกเหนือจากการเรียนออนไลน์เพียงอย่างเดียว แต่หากสถานการณ์ไม่เอื้ออำนวย ผู้สอนควรจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนได้มีโอกาสพูดคุย สอบถามเรื่องทั่วไปนอกจากการเรียนผ่านช่องทางการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ตามแต่ละตกลงกันเพื่อสร้างความสนิทสนม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็น ตลอดจนสอบถามสารทุกข์สุกดิบระหว่างกัน โดยเฉพาะนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่ไม่มีโอกาสได้พบและทำความรู้จักเพื่อนใหม่ อาจารย์ที่ปรึกษามีความจำเป็นต้องพิจารณาถึงประเด็นดังกล่าว ทั้งนี้กิจกรรมดังกล่าวควรเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.2 *ด้านพฤติกรรมกรรมการเรียนออนไลน์* เนื่องจากผู้เรียนจำเป็นต้องปรับพฤติกรรมกรรมการเรียนของตนจากการเรียนในชั้นเรียนแบบเผชิญหน้ามาเป็นการเรียนออนไลน์เพื่อให้เข้ากับบริบท และรูปแบบการเรียนการสอนที่ต่างไปจากเดิม ส่งผลให้เกิดความเครียดในการเรียน และการปรับตัว ผู้สอนควรตระหนักถึงความแตกต่างของผู้เรียนและความถนัดในการเรียนที่แตกต่างกัน ผู้สอนในฐานะผู้อำนวยความสะดวกทางการศึกษา (Facilitator) ควรสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่เสริมสร้างความมั่นใจ และเป็นมิตรแก่ผู้เรียน สร้างความยืดหยุ่นผูกพันในการเรียน และสร้างแรงเสริม รวมทั้งให้คำปรึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน ตอบข้อสงสัยในประเด็นต่างๆ สร้างแรงจูงใจและกำลังใจให้ผู้เรียนจนกระทั่งเรียนสำเร็จ และมีช่องทางการสื่อสารที่ผู้เรียนและผู้สอนตกลงใช้งานร่วมกัน เช่น สื่อสังคมออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันเพื่อการสื่อสาร เพื่อผู้เรียนและผู้สอนได้มีปฏิสัมพันธ์กัน ส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้งและไม่โดดเดี่ยวในการเรียนออนไลน์

3.3 *ด้านการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของผู้สอน* ผู้สอนควรตระหนักถึงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยจัดเตรียมเนื้อหาสาระหลักและรองที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และความสนใจของผู้เรียน ซึ่งถือเป็นข้อได้เปรียบของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ เนื่องจากผู้สอนสามารถนำเนื้อหาสาระที่เป็นปัจจุบัน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และความสนใจของผู้เรียนจากสื่อออนไลน์มาเสริมเติมเต็มการเรียนการสอนออนไลน์เพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และสร้างความยืดหยุ่นผูกพันในการเรียนออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ ผู้สอนควรเลือกใช้สื่อการสอน จัดกระบวนการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมบนฐานบริการ (Platform) ที่ผู้เรียนและผู้สอนสามารถเข้าถึงได้ ใช้งานง่ายไม่ซับซ้อน ไม่ต้องซื้อเพิ่ม เช่น สื่อสังคมออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันอื่นๆ ตามแต่จะตกลงกัน มีการมอบหมายงาน และกิจกรรมในปริมาณที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนออนไลน์ มีการวัดและประเมินผลที่มีความหลากหลาย เข้าใจง่าย สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ และเหมาะสมกับอุปกรณ์ดิจิทัลที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้งาน

3.4 *ด้านปัญหาในการเรียนออนไลน์* ด้วยความแตกต่างในการเข้าถึงเทคโนโลยีของผู้เรียน ผู้สอนควรใช้วิธีการสอนออนไลน์แบบผสมผสานทั้งในรูปแบบประสานและไม่ประสานเวลา เช่น มีการสอนผ่านแอปพลิเคชันตามตารางเรียนที่กำหนด และมีการบันทึกวิดีโอขณะดำเนินการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนและทบทวนเนื้อหาย้อนหลังตามที่ผู้เรียนสะดวก (On-demand Lecture) เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่มีปัญหาด้านการเข้าถึงเทคโนโลยีและการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตได้มีโอกาสเข้าถึงและเรียนรู้เนื้อหาไม่ต่างจากผู้เรียนที่เรียนออนไลน์ตามตารางเรียนที่กำหนด อันเป็นหนึ่งในจุดเด่นของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันสามารถเข้า

ถึงเนื้อหาสาระได้อย่างเท่าเทียมกันโดยปราศจากข้อกำหนดด้านเวลา และสถานที่ ทั้งนี้ผู้สอนควรมีความยืดหยุ่นในการเข้าเรียนของผู้เรียนเพื่อลดความรู้สึกกดดัน และความเกรงกลัวที่จะไม่ได้คะแนนเข้าชั้นเรียน

3.5 *รูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่เหมาะสม* ผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนออนไลน์ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) โดยใช้วิธีการสอนออนไลน์ที่หลากหลายทั้งแบบประสานและไม่ประสานเวลา ไม่ว่าจะเป็นการสอนผ่านแอปพลิเคชันเพื่อส่งมอบเนื้อหาสาระให้แก่ผู้เรียนตามตารางเรียนจริง การจัดทำวิดีโอเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียน และทบทวนย้อนหลังได้ตามต้องการ อาจมีกิจกรรมเดี่ยวหรือกลุ่มที่สอดคล้องกับแนวคิดปัญญานิยม (Cognitivism) การสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) และการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) มีการสอนแบบสาธิต และฝึกปฏิบัติแบบออนไลน์ รวมถึงการให้ผลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้เรียนเปิดโอกาสให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ร่วมกัน การเรียนการสอนออนไลน์ในรูปแบบผสมผสาน ยังเป็นการจัดการเรียนการสอนบนพื้นฐานของการเข้าใจในความแตกต่างและความถนัดของผู้เรียน สร้างความยืดหยุ่นผูกพันที่ดีระหว่างผู้เรียนและผู้สอนบนพื้นฐานของความเห็นอกเห็นใจกัน อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนตอบสนองการเรียนการสอนออนไลน์อย่างกระตือรือร้น และลดการเลิกเรียนกลางคันอีกด้วย

■ ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบินสามารถนำผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางเพื่อประยุกต์การจัดการเรียนการสอนออนไลน์ในรูปแบบเดี่ยว (Single Mode) แบบทวิ (Dual Mode) และแบบผสมผสาน (Triple Mode) เพื่อทดแทนการเรียนแบบเผชิญหน้าในชั้นเรียนปกติทั้งในภาวะปกติหรือเมื่อเกิดเหตุที่ไม่สามารถดำเนินการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าในชั้นเรียนได้ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และส่งเสริมความเท่าเทียมในการเข้าถึงการศึกษา ทั้งนี้ผู้สอนควรวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียนในด้านต่างๆ ก่อนนำแนวทางที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เหมาะสมกับความพร้อมของผู้เรียน และบริบทที่แตกต่างกันโดยยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

1.2 ควรมีการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนออนไลน์ทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน ร่วมกับการประยุกต์ในแนวทางจากการวิจัยนี้ เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนการสอนออนไลน์ให้เหมาะสมกับผู้เรียนและผู้สอนตามบริบทที่แปรเปลี่ยนอย่างรวดเร็วทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านความพร้อมและความต้องการของผู้เรียนหลักสูตรต่างๆ ที่มีการเรียนการสอนออนไลน์ รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนออนไลน์เพื่อประกอบการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและผู้สอนหลักสูตรต่างๆ นอกเหนือจากหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการด้านการบิน และสอดคล้องกับบริบทที่แตกต่างกัน

2.2 ควรมีการติดตามและศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของกลุ่มผู้เรียนออนไลน์เพื่อประกอบการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์สำหรับหลักสูตรต่างๆ ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง (References)

- Abou El-Seoud, M. S., Taj-Eddin, I. A., Seddiek, N., El-Khouly, M. M., & Nosseir, A. (2014). E-Learning and students motivation: A research study on the effect of E-Learning on higher education. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)*, 9(4), 20-26.
- AlAteeq, D. A., Aljhani, S., & AlEesa, D. (2020). Perceived stress among students in virtual classrooms during the COVID-19 outbreak in KSA. *Journal of Taibah University Medical Sciences*, 15(5), 398-403.
- Allen, I. E., Seaman, J., & Garrett, R. (2007). *Blending In: The extent and promise of blended education in the United States*. Massachusetts: Sloan-C.
- Amiti, F. (2020). Synchronous and asynchronous E-Learning. *European Journal of Open Education and E-learning Studies*, 5(2), 60-70.
- Barak, M., Hussein-Farraj, R., & Dori, Y. J. (2016). On-campus or online: Examining self-regulation and cognitive transfer skills in different learning settings. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 13(1), 2-18.
- Blaschke, L. M. (2014). Using social media to engage and develop the online learner in self-determined learning. *Research in Learning Technology*, 22, 1-23.
- Buathong, S. (2017). Measurement and assessment of learning skills in the 21st century. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 10(2), 1856-1867.
- Chung, E., Noor, N. M., & Mathew, V. M., (2020). Are you ready? An assessment of online learning readiness among university students. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, 9(1), 301-317.
- Elmer, T., Mephram, K., & Stadtfeld, C. (2020). Students under lockdown: Comparisons of students' social networks and mental health before and during the COVID-19 Crisis in Switzerland. *PLOS ONE*, 15(7), 1-22.
- Joan, R. (2013). Flexible learning as new learning design in classroom process to promote quality education. *I-Manager's Journal on School Educational Technology*, 9(1), 37-42.
- Khan, B. H. (2006). *Flexible learning in an information society*. Pennsylvania: IGI Global.
- Labrague, L. J., de Los Santos, J. A. A., & Falguera, C. C. (2021). Social and emotional loneliness among college students during the COVID-19 pandemic: The predictive role of coping behaviors, Social Support, and Personal Resilience. *Perspectives in Psychiatric Care*, 1-7.
- Nehme, M. (2010). E-learning and students' motivation. *Legal Education Review*, 2, 223-239.
- New York State Education Department. (2021, July 25). Determining time on task in online education. Retrieved from <http://www.nysed.gov/college-university-evaluation/distance-education-program-policies>
- Peter, O. A., & Lois, F. A. (2020). Use of online collaborative learning strategy in enhancing postgraduates learning outcomes in science education. *Educational Research and Reviews*, 15(8), 504-510.
- Rahiem, M. (2021). Indonesian University students' likes and dislikes about Emergency remote learning during the COVID-19 pandemic. *Asian Journal of University Education*, 17(1), 1-18.
- Roslan, N. S., & Halim, A. S. (2021). Enablers and barriers to online learning among medical students during COVID-19 pandemic: An explanatory mixed-method study. *Sustainability*, 13(11), 1-15.
- Sethabutra, P., Sripusitto, P., & Wang, H. W. (2018). An exploratory study on the readiness of students towards E-Learning. *International Journal of the Computer, The Internet and Management*, 26(1), 21-26.
- Skylar, A. A. (2009). A comparison of asynchronous online text-based lectures and synchronous interactive web conferencing lectures. *Issues in Teacher Education*, 18(2), 69-84.
- Stanley, D., & Zhang, Y. J. (2020). Collaborative learning in online business education: Evidence from a field experiment. *Journal of Education for Business*, 95(8), 506-512.
- Stauffer, B. (2021, July 25). *What's the difference between online learning and distance Learning?* Retrieved from <https://www.aeseducation.com/blog/online-learning-vs-distance-learning>
- The Ministry of Education of Thailand. (2021, July 25). The closure of educational institutions affiliated with and under the supervision of the Ministry of Education due to special circumstances. Retrieved from <https://moe360.blog/>
- UNESCO. (2002). *Open and distance Learning-Trends, policy and strategy considerations*. Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2021, October 17). *COVID-19 educational disruption and response*. Retrieved from <https://en.unesco.org/news/covid-19-educational-disruption-and-response>
- Urdan, T. A., & Weggen, C. C. (2021, October 17). *Corporate E-Learning: exploring a new frontier*. Retrieved from <http://papers.cumincad.org/data/works/att/2c7d.content.pdf>
- U.S. Department of Education. (2021, July 25). *Evaluation of evidence-based practices in online learning: A meta-analysis and review of online learning studies*. Retrieved from <https://www2.ed.gov/rschstat/eval/tech/evidence-based-practices/finalreport.pdf>

Cross-cultural Learning of Muslim Youth via Arts and Culture in the Three Southern Border Provinces of Thailand

การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านศิลปวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิม ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Punya Tepsing*, Komson Wongwan, and Abdullah Jehlong

ปัญญา เทพสิงห์*, คมสันต์ วงศ์วรรณ, และ अबดุลเลาะ เจ๊ะหลง

*Department of Society, Culture, and Human Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University
สาขาวิชาสังคม วัฒนธรรม และการพัฒนามนุษย์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*

*Corresponding author: punya.t@psu.ac.th

Received April 7, 2021 ■ Revised August 25, 2021 ■ Accepted October 28, 2021 ■ Published November 11, 2021

Abstract

The purpose of this qualitative study was to investigate cross-cultural learning of Muslim youth via arts and culture in the three southern border provinces of Thailand. Data were collected through documentation, observation, and in-depth interviews. Muslim youth were selected from the offices of non-formal and informal education in Mueang Pattani district, Pattani province, Sungai Kolok district, Narathiwat province and Betong district, Yala province. Observation and in-depth interviews were conducted with 40 Muslim youth and 6 Buddhist youth aged between 15 and 25, 7 academics and 8 guardians of Muslim youth. Afterwards triangulation was performed for data validity, and descriptive analysis was conducted.

The study found that most Muslim youth have learning experience in Thai, Chinese and Western art and culture. Most youth have direct learning experience in Thai and Chinese arts and culture because Thai Buddhist, Chinese, and Muslim live in the same community. Thus, Muslim youth learn Thai arts and culture through craftsmanship, performance, costume and Thai temple architecture and traditional festivals. They learn Chinese arts and culture from performance, Chinese shrine architecture and annual traditional festivals. However, they have indirect experience in Western arts and culture as there are only a few Westerners in the area. Therefore, they learn arts from the media. Most Muslim youth undertakes cross-cultural learning for social purposes rather than for behavioral adaptation except for behavior that is not against Islamic principles and advised by religious leaders. The learning methods used are similar whether they are for listening, watching images, and reading texts on television, computer and cellphone; reading and looking at printed media; or listening to knowledgeable persons and visiting actual places. Cellphones are the most popular learning tool while cross-cultural learning is achieved through the use of media and various methods, particularly learning from the actual places.

Keywords: Learning, Cross-cultural, Muslim youth, Three Southern Border Provinces

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านศิลปวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารและภาคสนาม โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นกลุ่มเยาวชนมุสลิมในศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยในอำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส และอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ด้วยวิธีการสังเกตการสัมภาษณ์เชิงลึกเยาวชนมุสลิม 40 คน เยาวชนชาวพุทธ 6 คน ซึ่งมีอายุระหว่าง 15-25 ปี นักวิชาการ 7 คน ผู้ปกครองเยาวชนมุสลิม 8 คน จากนั้นนำข้อมูลมาตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล วิเคราะห์ความถูกต้องตรงประเด็น และรายงานผลเชิงวิเคราะห์พรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่มีประสบการณ์เรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมไทย จีน และตะวันตก โดยเฉพาะไทยและจีนมีประสบการณ์ทางตรงมากที่สุด เนื่องจากมีชาวไทยพุทธและเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ร่วมกันกับชาวมุสลิม ศิลปวัฒนธรรมไทยเรียนรู้ผ่านหัตถศิลป์ การแสดง การแต่งกาย สถาปัตยกรรมวัดไทย เทศกาลประเพณีไทย ศิลปวัฒนธรรมจีนเรียนรู้ผ่านการแสดง สถาปัตยกรรมศาลเจ้าจีน เทศกาลประเพณีจีนที่จัดขึ้นประจำปี ศิลปวัฒนธรรมตะวันตกมีประสบการณ์ทางอ้อม ชาวตะวันตกไม่ปรากฏนักแต่สามารถเรียนรู้ศิลปะต่างๆ ผ่านสื่อ เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่เรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเพื่อสังคมมากกว่านำมาปรับพฤติกรรม ยกเว้นสิ่งใดที่ไม่ขัดหลักศาสนาอิสลามก็จะนำมาปรับใช้ภายใต้คำนำของผู้นำศาสนา การเรียนรู้ไม่ว่าด้านใดมีวิธีการไม่แตกต่างกัน เยาวชนใช้วิธีการฟัง การดูภาพ และการอ่านข้อความจากโทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์มือถือ การอ่านและดูภาพจากสิ่งพิมพ์ การฟังผู้รู้และดูศิลปะจากสถานที่จริง โทรศัพท์มือถือได้รับความนิยมมากที่สุด การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมบรรลุผลได้มาก เมื่อใช้สื่อและวิธีที่หลากหลาย โดยเฉพาะการเรียนรู้จากสถานที่จริง

คำสำคัญ: การเรียนรู้, ข้ามวัฒนธรรม, เยาวชนมุสลิม, จังหวัดชายแดนภาคใต้

■ บทนำ (Introduction)

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่สังคมพหุวัฒนธรรม มีมุสลิมเป็นประชากรส่วนใหญ่ ชาวพุทธส่วนน้อย การอาศัยร่วมกันต้องอาศัยการเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ขณะเดียวกันก็รู้จักสร้างสังคมกับผู้อื่นที่ต่างวัฒนธรรม ปรับชีวิตกับบริบทใหม่โดยเฉพาะโลกาภิวัตน์ ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้กำหนดแนวทางจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไว้ว่าต้องเสริมทักษะสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรม 2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี และ 3) ทักษะชีวิตและอาชีพ โดยเฉพาะทักษะชีวิตระบุถึงทักษะสังคมและการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Upper Secondary Education Bureau, 2016) อาจกล่าวได้ว่าการใช้ชีวิตในปัจจุบันต้องเผชิญกับวัฒนธรรมที่หลากหลาย ประชาชนเรียนรู้วัฒนธรรมของตนไม่เพียงพอ ต้องเรียนรู้หรือทำความเข้าใจวัฒนธรรมอื่นด้วย เยาวชนมุสลิมจัดเป็นกลุ่มที่เผชิญกับการเรียนรู้มากมาย มีไม่น้อยเรียนรู้ผ่านการศึกษาในระบบทั้งรัฐและเอกชน หากมีบางส่วนเรียนรู้นอกระบบและตามอัธยาศัย เยาวชนเหล่านั้นนับว่ามีอิทธิพลต่อสังคมมุสลิมรุ่นใหม่ตลอดจนความเป็นระเบียบในสังคม

อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งนำมาสู่ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม เยาวชนมุสลิมบางคนตกเป็นผู้ร่วมขบวนการก่อความไม่สงบ ดังที่ Tantrawanich (2017) ระบุผลการวิจัยว่า เหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตกอยู่ในเงื่อนไขทางวัฒนธรรม ซึ่งได้แก่ ภาษา ศาสนา และประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ผู้ก่อความไม่สงบมักใช้ศาสนาอิสลามและภาษามลายูของตนเป็นข้ออ้าง เพื่อบรรลุเป้าหมายในนามของอัตลักษณ์ความเป็นมลายูมุสลิม ตรงกันข้ามที่เยาวชนมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าถึงการใช้สื่อและการสื่อสารยุคใหม่ ย่อมมีโอกาสใช้แนวทางต่อสู้ด้วยความรุนแรง ผู้วิจัยเห็นว่าเพื่อแก้ปัญหาเยาวชนกลุ่มนี้รัฐต้องใช้นโยบายเชิงรุกในการจัดระบบการศึกษาเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชน ให้ออกห่างจากการถูกขบวนการชักจูงให้ก่อเหตุรุนแรง ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่ายังมีเยาวชนมุสลิมบางกลุ่มที่ถูกปลูกฝังให้มีความคิดแบบอัตนิยมทางวัฒนธรรม (Ethnocentrism) ต้องเร่งส่งเสริมการศึกษาให้สำนึกในคุณค่าความหลากหลายวัฒนธรรม เอาใจใส่ต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่าง ควบคุมสื่อที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง เพื่อลดอคติอันเป็นชนวนของการก่อความรุนแรง แม้เยาวชนบางกลุ่มต้องเร่งพัฒนาแต่ก็มีอีกจำนวนมากที่ยอมรับในอัตลักษณ์ของตนเองและผู้อื่น พยายามสร้างความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมที่แตกต่างจากตน การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิมจึงสำคัญยิ่งที่จะช่วยสร้างภูมิคุ้มกัน เยาวชนที่เรียนรู้ความหลากหลายศาสนา

ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์จะเป็นเครื่องหล่อหลอมให้เป็นมุสลิมมีคุณภาพ ที่ตระหนักถึงความสำคัญของอัตลักษณ์ทั้งของตนเองและผู้อื่น รู้สำนึกถึงวัฒนธรรมอื่นเพราะเห็นคุณค่า ศักดิ์ศรีสิทธิของมนุษย์อย่างเท่าเทียมในอันที่จะทลายความรู้สึกด้านชาติพันธุ์นิยม ดังที่ Langputeh (2009, p. 430) เห็นว่าควรสร้างสำนึกในวัฒนธรรมจากประชาชนในท้องถิ่นหลายฝ่าย โดยพิจารณาถึงองค์ประกอบแห่งสำนึกในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และศาสนา ซึ่งเป็นตัวผลักดันความขัดแย้งจนทำให้เกิดความรุนแรง การสร้างสำนึกเพื่อลดความกดดัน การปิดกั้นและแย่งชิงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ศาสนาและประวัติศาสตร์องค์ประกอบสำคัญยิ่งก็คือการเรียนรู้และยอมรับความหลากหลายวัฒนธรรม

สภาพการเรียนรู้ของเยาวชนมุสลิมแตกต่างจากเยาวชนชาวพุทธหรือชาติพันธุ์อื่น ซึ่งมีกรอบศาสนาอิสลามหล่อหลอมความรู้ อย่างไรก็ตามมีมุสลิมบางกลุ่มที่พยายามปลูกฝังเยาวชนมุสลิมให้ตระหนักถึงความแปลกแยกและต่อต้านการคุกคามกดขี่จากนโยบายของรัฐไทย ใช้ประวัติศาสตร์เชิงจิตวิทยาและศาสนาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางชาติพันธุ์และชาตินิยม (Tantrawanich, 2017) สร้างความรู้สึกว่าความแตกต่างทางศาสนานั้นมีผลต่อการดำรงอยู่ของชาวมุสลิม ทั้งนี้หากพิจารณาคำสอนพบว่าอิสลามมิได้สอนให้รังเกียจคนต่างศาสนาดังหะดีษที่ว่า “อัลลอฮ์มิได้ทรงห้ามพวกเจ้าเกี่ยวกับบรรดาผู้ที่มิได้รุกรานพวกเจ้าในเรื่องศาสนา และมิได้ขับไล่พวกเจ้าออกจากแหล่งอาศัยของพวกเจ้าในการที่พวกเจ้าจะทำความดีแก่พวกเขา และปฏิบัติอย่างยุติธรรมแก่พวกเขา แท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักผู้มีความยุติธรรม” (Sathamaline, 2014) จากบทนี้จะเห็นว่าความแตกต่างทางศาสนาหรือความเชื่อมิใช่ปัญหาต่อการอาศัยร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม แต่เป็นสิ่งที่มุสลิมต้องเรียนรู้ต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติโดยยอมรับความเท่าเทียม ความชอบธรรมที่มีคนต่างวัฒนธรรมผู้รักสันติอาศัยอยู่ร่วมกัน เยาวชนเป็นกลุ่มที่อ่อนไหวโดยง่าย หากหลงผิดก็อาจกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีแต่จะสร้างความขัดแย้งระหว่างคนต่างศาสนา การเรียนรู้จึงถือเป็นทักษะจำเป็น ดังที่ Blum (1998, p. 17) เห็นว่า พหุวัฒนธรรมเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการยืนยันอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตน ขณะเดียวกันก็เคารพและปรารถนาที่จะเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจวัฒนธรรมคนอื่นด้วย กล่าวคือการดำรงชีวิตในสังคมคงไม่เพียงสำนึกรู้คุณค่าวัฒนธรรมของตัวเอง หากเกี่ยวข้องกับความพยายามเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมที่ไม่ถือเป็นสิ่งแปลกแยก

สิ่งที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ศิลปวัฒนธรรมนับว่าประจักษ์ชัดเนื่องด้วยวัฒนธรรมต่างๆ ย่อมมีอัตลักษณ์วัฒนธรรมเป็นของตน ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ศิลปวัฒนธรรมมีหลายลักษณะตามสภาพชีวิตของแต่ละชาติพันธุ์ที่โดดเด่นมีวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธ วัฒนธรรมของชาวมลายู

มุสลิม วัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน ปรากฏทั้งด้าน จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ดนตรี นาฏศิลป์ การแสดง เทศกาล ประเพณี บ้างเรียนรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยีหรือ จากประสบการณ์ทางอ้อม บ้างเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง นำมาซึ่งพหุนิยมเชิงสุนทรียะ ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ปรากฏ ในพื้นที่สาธารณะ ในตลาด ในหมู่บ้าน ที่เยาวชนมุสลิมมองเห็นทั่วไป จนเกิดการเรียนรู้ มีผลวิจัยของ Banyen (2017) ที่เสนอแนวคิดว่าการเรียนรู้ของเยาวชนมุสลิมปัจจุบันพึ่งพา สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลจำนวนมาก โดยเยาวชนจะเข้าถึงความรู้ ต่างๆ ได้ 5 วิธี ได้แก่ 1) เข้าถึงการสอนของครูที่สอนเก่งๆ ด้วยการ ดูวิดีโอการสอน อ่านเอกสารคำสอน หรือวิดีโอคอนเฟอร์เรนซ์ 2) เข้าถึงการสอนวิชาศาสนาจากโต๊ะครูที่นับถือ โดยจัดทำ สื่อเพื่อเผยแพร่ออนไลน์ 3) เข้าถึงตัวต่อเสริมการเรียนรู้ผ่าน วิดีโอการสอน ยูทูบ คลังวิดีโอ อีบุ๊ก (E-book) 4) เข้าถึงแบบ ฝึกหัด เพื่อฝึกฝนผู้เรียนและทราบถึงระดับความรู้ของตนเอง และ 5) เข้าถึงความรู้อื่นๆ ผ่านทางเว็บไซต์และอินเทอร์เน็ต เพื่อขยายช่องทางการเรียนรู้เพิ่มเติม ด้านแนวคิดการเรียนรู้ ข้ามวัฒนธรรมจากศิลปวัฒนธรรม อาจปรับใช้ตามแนวคิดของ Earley and Ang (2003) โดยเขาเสนอการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ต้องปรับการเรียนรู้ใน 6 มิติ ได้แก่ 1) ความเข้าใจสิ่งที่วัฒนธรรม เปิดเผยออกมา ให้ผู้รู้ว่าจะอะไรคืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของตน 2) ความเข้าใจกระบวนการวัฒนธรรม เช่น เข้าใจว่า วัฒนธรรมมีกระบวนการเช่นนั้นเพราะเหตุใด ทำไมต้องปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติแล้วจะต้องมีสิ่งใดต่อไป เป็นต้น 3) การเห็นวัฒนธรรม ที่มีการผลิตซ้ำและสม่ำเสมอจนกลายเป็นแบบแผนวัฒนธรรม และมองเห็นว่าอะไรที่แตกต่างจากที่เคยทำอยู่เป็นสิ่งที่ ไม่ถูกต้อง 4) การจดจำในรูปแบบ ความเข้าใจวัฒนธรรมที่ แตกต่างจนสามารถจดจำรูปแบบวัฒนธรรมได้ 5) การตรวจหา และสร้างความเข้าใจปัจจัยภายนอกอย่างละเอียด รู้สิ่งผลักดัน ภายนอกที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม 6) การเห็นวัฒนธรรมที่มีความแตกต่าง รู้เท่าทันและคิดได้ทันที่ว่าเป็นเรื่องปกติ เพราะ แต่ละวัฒนธรรมล้วนแตกต่างกันไป ปฏิบัติตนโดยไม่พลั้งเผลอ จนนำไปสู่ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม

ตามหลักอิสลามถือว่าการเรียนรู้คือความพยายามสร้าง จิตสำนึก ภายใต้อำนาจของพระเจ้าผู้สร้างสรรพสิ่งไว้ขีดจำกัด จนเกิดจิตวิญญาณสูงส่งในการเรียนรู้ ใฝ่รู้และใฝ่เรียน เป็นแบบ อย่างสำหรับการพัฒนาชีวิต ทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม การศึกษาต้องรับใช้ชุมชน ฝึกผู้เรียนให้รู้จักคิดและปฏิบัติ มุ่งให้ ผู้เรียนซาบซึ้งในวิถีการดำเนินชีวิต กล่าวคือการเรียนรู้ต้องสร้าง ผู้เรียนให้เป็นคนที่มีคุณธรรม ก่อนเชื่อมโยงสู่ความเชี่ยวชาญ ของผู้เรียนและเพิ่มขีดความสามารถในการสรรหาองค์ความรู้ มีทักษะชีวิตที่สามารถใช้ชีวิตบนโลกอย่างคุ้มค่ามีความสุข สอดคล้องกับความต้องการของสังคมอย่างแท้จริง (Chapakiya, 2006) การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิมยังจัดอยู่ได้

อาณัติของพระเจ้า ซึ่งเป็นผู้บันดาลความเจริญงอกงาม ความ หลากหลายเพื่อให้มนุษย์สมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา และสังคม ผลลัพธ์ของการเรียนรู้จึงขึ้น กับผู้เรียนเอง และความสามารถปรับตัวกับความหลากหลาย ทางวัฒนธรรม มีงานวิจัยของ Badrul (2009) เรื่องพหุวัฒนธรรม ในศิลปศึกษาของประเทศไทย โดยเขาสรุปว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นความจริงที่ต้องยอมรับ ความเข้าใจ วัฒนธรรมอื่นๆ สำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้สังคมพัฒนา อย่างยั่งยืน การใช้ชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมต้องเรียนรู้ วัฒนธรรมของตนเองและผู้อื่น เขาใช้แนวคิดจากนักวิชาการ ตะวันตกที่ว่าศิลปวัฒนธรรมมีพลังอำนาจและซับซ้อนโดยง่าย ที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความเชื่อ คุณค่าและพฤติกรรม ความเข้าใจความหลากหลายในศิลปวัฒนธรรมก่อให้เกิดสะพาน เชื่อมท่ามกลางผู้เรียนที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน กระบวนการเรียนรู้ สามารถนำเอาความแตกต่างทางวัฒนธรรมมาหล่อหลอมเข้า ด้วยกัน มีงานศึกษาของ Yongyuan and Padungphong (2009, p. 154) ที่พบว่า ศิลปวัฒนธรรมสามารถสร้างการยอมรับความ แตกต่างทางวัฒนธรรมและความหลากหลายให้กับนักเรียน เนื่องจากกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิด ความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งความภาคภูมิใจในตนเองหรือ ในวัฒนธรรมของตนนี้จะเป็พื้นฐานสำคัญให้บุคคลนั้นยอมรับ ในวัฒนธรรมของคนอื่นด้วย นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนเกิด ความเข้าใจถึงความเกี่ยวข้องกัน และความแตกต่างระหว่าง ตนเองกับบุคคลอื่น

ผลศึกษาสะท้อนศิลปวัฒนธรรมที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิด การเรียนรู้ความแตกต่างได้มากระหว่างกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม แตกต่างหลากหลายที่จะช่วยให้เยาวชนมุสลิมเห็นคุณค่า ปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ผ่านศิลปวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิมจึงสำคัญ ซึ่งไม่เพียงก่อ ประโยชน์ด้านการอาศัยอยู่ร่วมกัน แต่ช่วยให้เข้าใจวิถีเรียนรู้และ โลกทัศน์ด้านศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่าง ซึ่งไม่เพียงในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ แต่อนุมาจนถึงการเรียนรู้ในสังคมพหุวัฒนธรรม ภูมิภาคอื่นๆ ของกลุ่มประเทศมุสลิม จนเห็นความเชื่อมโยง วัฒนธรรมของตนกับวัฒนธรรมอื่นๆ เพราะวัฒนธรรมมุสลิม หลายแห่งมีอิทธิพลร่วมกัน มีบริบทคล้ายกันและมีสายรากลาก จากอดีตร่วมกัน

แนวคิดข้างต้นอาจประมวลได้ว่าการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม จำเป็นสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรม การปรับการเรียนรู้มีหลายมิติ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจสิ่งที่วัฒนธรรมนั้นๆ แสดงออกมา การรู้ว่เกิดขึ้นได้อย่างไร ความสามารถจดจำแบบแผนของ วัฒนธรรมนั้น การนำมาแยกแยะความแตกต่างกับวัฒนธรรมอื่นๆ การเห็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างจนคิดได้ว่าเป็นเรื่อง ปกติของการดำรงชีวิต เมื่อนำมิติศิลปวัฒนธรรมมาปรับใช้กับ การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมและหลักศาสนาอิสลามจะทำให้ได้

กรอบแนวคิดเป็น 3 โมโนทัศน์ที่สัมพันธ์กัน ชุดแรก คือ การปรับ การเรียนรู้ที่อิงกับหลักศาสนาอิสลาม ยอมรับความแตกต่าง ทางศาสนาและวัฒนธรรมไม่ใช่อุปสรรคในการดำรงชีวิตของ ชาวมุสลิม มุสลิมสามารถปรับวิธีเรียนรู้วัฒนธรรมต่างๆ ทำความ เข้าใจและนำมาปรับใช้ถ้าไม่ขัดหลักศาสนา ชุดที่สอง คือ วิธีการ และสื่อต่างๆ ทั้งแบบเดิมและแบบใหม่อันส่งผลการเข้าถึงสาระ ศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่าง ชุดที่สาม คือ กลุ่มสาระศิลปวัฒนธรรมที่

ช่วยสร้างประสบการณ์เรียนรู้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมและ การดำรงอยู่หลากหลายในพื้นที่ ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมไทย จีน และตะวันตก ทั้งนี้สาระศิลป- วัฒนธรรมที่แตกต่างยังมีผลต่อการเลือกวิธีและสื่อในการเรียนรู้ ของเยาวชนมุสลิมด้วย ดังแสดงแผนภูมิแสดงกรอบแนวคิด ต่อไปนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework)

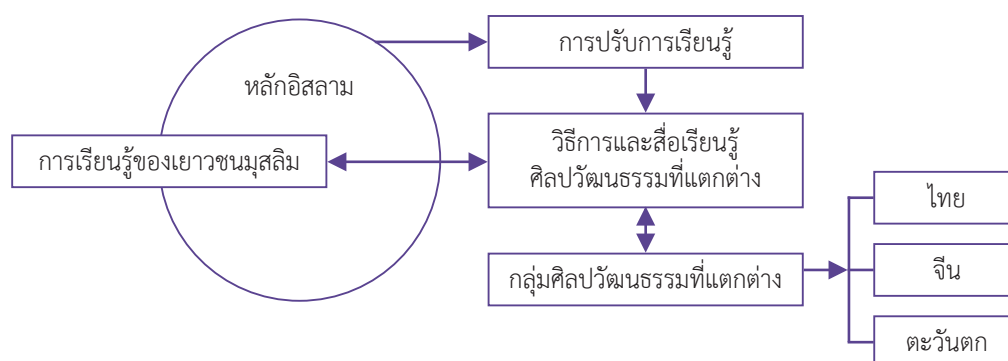

Figure 1 Conceptual framework.
กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives)

เพื่อศึกษาการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านศิลปวัฒนธรรม ของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย (Methodology)

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ทั้งจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและจากพื้นที่ชุมชน ขั้นตอนการเก็บ ข้อมูลในพื้นที่เริ่มจากการเลือกพื้นที่แบบเจาะจงไปยังศูนย์การ ศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ในจังหวัด ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส รวม 3 แห่ง โดยพิจารณาจาก การเป็นแหล่งการศึกษาทางเลือกของเยาวชนที่มีเยาวชนมุสลิม ศึกษาอยู่มากกว่าชาวพุทธ ตั้งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีความหลากหลาย วัฒนธรรมประจักษ์ชัด สะดวกและปลอดภัยในระหว่าง เก็บข้อมูล จากนั้นทำหนังสือราชการติดต่อหัวหน้าศูนย์เพื่อขอ อนุญาตทำการสัมภาษณ์เยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15-25 ปี

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-depth interview) โดยมีกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์หรือ ข้อมูลหลักในจังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย เยาวชนมุสลิม 18 คน เยาวชนชาวพุทธ 3 คน นักวิชาการท้องถิ่น 3 คน ผู้ปกครอง มุสลิม 3 คน ในจังหวัดยะลา ประกอบด้วย เยาวชนมุสลิม 8 คน นักวิชาการท้องถิ่น 2 คน ผู้ปกครองมุสลิม 3 คน ในจังหวัดนราธิวาส ประกอบด้วย เยาวชนมุสลิม 14 คน เยาวชนชาวพุทธ 3 คน นักวิชาการท้องถิ่น 2 คน ผู้ปกครองมุสลิม 2 คน รวมเยาวชน

มุสลิม 40 คน เยาวชนชาวพุทธ 6 คน นักวิชาการท้องถิ่น 7 คน ผู้ปกครองเยาวชนมุสลิม 8 คน ทั้งนี้การเลือกสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มอื่นๆ ดังเช่น เยาวชนไทยพุทธและผู้ปกครองเยาวชนมุสลิม ก็เพื่อต้องการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลในฐานะผู้ร่วม ชั้นเรียนหรือผู้ใกล้ชิดเกี่ยวกับสภาพการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของ เยาวชนมุสลิม รวมถึงนักวิชาการท้องถิ่นที่ช่วยอธิบายถึงภาพ รวมการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิม เพื่อให้เห็นว่า ข้อมูลที่ได้รับมีความสอดคล้องต้องกันหรือไม่

เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviews) แบบบันทึกการสังเกต อุปกรณ์ เทปบันทึกเสียง สมุดบันทึกการสัมภาษณ์

การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัย นำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์มาทำการตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) โดยการถามซ้ำ ตัวบุคคลต่างเวลา สถานที่ และหลายบุคคลในประเด็นคำถาม เดียวกัน จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างบทสรุป สุดท้าย เป็นการรายงานผลเชิงวิเคราะห์พรรณนา

ผลการวิจัย (Results)

สภาพการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านศิลปวัฒนธรรม ของเยาวชนมุสลิม ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังนี้ 1) ศิลปวัฒนธรรมที่เยาวชนมุสลิมเรียนรู้ จำแนกได้ 3 กลุ่มย่อย คือ 1.1) ศิลปวัฒนธรรมไทย 1.2) ศิลปวัฒนธรรมจีน และ

1.3) ศิลปวัฒนธรรมตะวันตก 2) วิธีการเรียนรู้ของเยาวชนมุสลิม
จำแนกได้ 3 ประเด็นย่อย คือ 2.1) การอ่าน ฟังและดูจากสื่อ
โทรทัศน์มือถือ คอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์ 2.2) การอ่านและ
ดูจากสื่อสิ่งพิมพ์ 2.3) การทัศนศึกษาสถานที่จริง สังเกต ฟังผู้รู้
และทดลองทำ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ศิลปวัฒนธรรมที่เยาวชนมุสลิมเรียนรู้

1.1 การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทย

ศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมข้างเคียง
วัฒนธรรมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากที่สุด
จึงมีอิทธิพลต่อเยาวชนมุสลิมอย่างยิ่ง บางอย่างหยิบยืมมา
ปรับใช้กับวัฒนธรรมมุสลิม มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมหรือ
แลกเปลี่ยนกัน การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทยของเยาวชนมุสลิม
ปรากฏในลักษณะต่างๆ บางคนเรียนรู้จากวัด เนื่องจากวัดมี
การจัดกระจายอยู่ตามชุมชนต่างๆ บางคนเรียนรู้จากสื่อหรือ
หนังสือภาพที่หาได้ทั่วไป การเรียนรู้ที่วัดเป็นไปตามโอกาส
มากกว่าเจาะจงไปดูศิลปวัฒนธรรมไทยโดยตรง เนื่องจาก
มุสลิมในวัดถือเป็นพื้นที่นอกกรอบศาสนา ยกเว้นเหตุผล
ความจำเป็นเท่านั้น ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ผ่านเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว
แต่ไม่เข้า วัดเคยเข้าไปตอนเพื่อนบวชนาค ไปแล้วก็ชอบดู
ลวดลายนก” (มูฮะมัด, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 27,
สัมภาษณ์) การเรียนรู้วัดไทยของเยาวชนมุสลิมมีโอกาสน้อย
แต่เมื่อเข้าไปชมประเพณีของเพื่อนชาวพุทธจึงได้เรียนรู้
เป็นการเรียนรู้ทั้งประเพณีไทยและศิลปะไทย เยาวชนที่สนใจ
ศิลปะไทยส่วนมากไม่กล้าเข้าไปเรียนรู้ที่วัด เกรงมุสลิมด้วย
กันจะเพ่งเล็ง จึงเรียนรู้ทางสื่อต่างๆ การเรียนรู้ด้วยตนเอง
ความรู้ความเข้าใจที่ได้รับอาจมีทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง
บ้างสันนิษฐานไปตามสามัญสำนึกของตน เช่น เห็นพระบิณฑบาต
เข้าใจว่าไม่มีใครทำอาหารให้พระกิน เห็นเจดีย์เข้าใจว่าเป็นที่พัก
ของพระสงฆ์ สภาพนี้ชี้ให้เห็นว่า การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยของ
เยาวชนมุสลิมต้องได้รับการส่งเสริมและสร้างความกระจำจืด
การตีความผิดๆ อาจส่งผลต่อการถ่ายทอดความรู้ได้เสมอ
ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ชอบดูศิลปะไทยมีโอกาสไปดูวัดบางครั้ง
ส่วนมากดูจากมือถือ ชอบของไทย ไม่เคยเข้าในวัด ดูแต่ข้างนอก
ผ่านวัดเห็นเจดีย์เข้าใจว่าเป็นที่นอนของพระ สงสัยแต่ก็ไม่เคย
ถามเพื่อน” (อับดุลอาซิส, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 27,
สัมภาษณ์)

เยาวชนมุสลิมที่เคยเข้าวัดไทย เมื่อเห็นลวดลาย
ไทยตามโบสถ์และวิหาร มีไม่น้อยสนใจเรียนรู้งานแกะสลัก
งานปั้นลายไทย พื้นที่บางแห่งมีศิลปสถาปัตยกรรมไทยโดดเด่น
และเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวมาเลเซีย ความต้องการ
เรียนรู้ศิลปะไทยปัจจัยหนึ่งอาจเกิดจากชื่อเสียงของวัดไทย
ดังเบตงซึ่งเป็นเมืองพุทธวัฒนธรรม มีวัดที่มีเจดีย์ขนาดใหญ่
สวยงามตั้งโดดเด่นอยู่บนเนินเขา ลักษณะของโบสถ์ วิหาร ศาลา
แสดงออกถึงศิลปะไทยอย่างวิจิตรประณีต บางคนถึงขั้นทดลอง

วาดลายไทยตามแบบที่วัดด้วยตนเอง แสดงถึงความมุ่งมั่น
ใฝ่ใจใฝ่รู้การเรียนรู้ศิลปะข้ามวัฒนธรรม ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า
“ชอบงานแกะสลักของไทย แกะไม้ งานปูนตามวัดไทย
ในเบตงก็มี บางครั้งลองวาดดู แต่ไม่ค่อยสวย ศิลปะไทยเป็น
งานที่ละเอียดอ่อน” (เกียรติชัย, นามสมมติ, 2562, พฤษภาคม
26, สัมภาษณ์) หากวิเคราะห์กับกรณีข้างต้นกล่าวได้ว่า การลงมือ
ปฏิบัติวาดลวดลายไทยขึ้นกับเงื่อนไขว่าวาดเล่นหรือวาดจริง
เพื่อหารายได้ ถ้าเรียนรู้การวาดการแกะสลักเพื่อผ่อนคลาย
ไม่ส่งผลกระทบนัก แต่ถ้ายึดเป็นอาชีพจะไม่ได้รับการสนับสนุน
จากสังคม กับอีกเงื่อนไขคือการเรียนรู้แล้วลงมือปฏิบัตินี้เกิดขึ้น
พื้นที่ใด ถ้าพื้นที่นั้นไม่มีอิทธิพลศาสนาอิสลามแบบสุดโต่งมัก
ยอมรับการทำงานศิลปะไทยได้มากกว่า

ศิลปวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏตามวัดไทยนอกจาก
ด้านศิลปสถาปัตยกรรมไทย ยังปรากฏกิจกรรมตามเทศกาล
ประเพณีต่างๆ ซึ่งมักจัดมหรสพแสดงในวัด หลายวัดมีเยาวชน
มุสลิมร่วมชมการแสดงนี้ด้วย เช่น หนึ่งตะลุง มโนราห์ ซึ่งไปกับ
เพื่อนชาวพุทธ นอกจากนี้ ยังได้เห็นงานประเพณีของชาวพุทธ
ที่แห่ขบวนไปตามถนน การเห็นทำให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งบางครั้ง
ก็ตั้งอยู่บนความสงสัย เกิดคำถามในใจถึงเหตุผลของการจัด
กิจกรรมพุทธศาสนาของชาวพุทธ หรือการชมหนึ่งตะลุงไทย
บางครั้งเกิดความประหลาดใจซึ่งคนหนึ่งมีความสามารถสูงใน
การเปลี่ยนเสียงไปตามตัวละครต่างๆ การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม
ไทยถิ่นนี้ บางคนเท่านั้นที่ตั้งคำถามในใจและอยากหาคำตอบ
แต่ส่วนมากไม่เก็บมาคิดเพราะอยู่นอกกรอบวิถีมุสลิม
ดังคำสัมภาษณ์นี้ “ศิลปะตามวัดดูสวยงามเคยดูหนึ่งตะลุงแถว
โคกโพธิ์ ชอบดูหนึ่งตะลุงได้ไปกับเพื่อน เห็นเรือพระท่าไม้
ต้องลาก ท่าไม้ไม่ขับ งานชิงเปรตท่าไม้ถึงปีนเสาแล้วต้องแย่ง
ตุตลก” (อับดุลอาซิส, นามสมมติ, 2563, มิถุนายน 27,
สัมภาษณ์)

การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทยยังได้รับจากอิทธิพล
จากคนในครอบครัว บางคนบิดามารดาหรือพี่เลี้ยงทำป้ายศิลป์
ทำให้ชื่นชอบและซึมซับศิลปะจากบิดา การออกแบบป้ายมักใช้
ลายไทยเป็นกรอบ จึงต้องมีหนังสือลายไทยไว้ลอกแบบ อย่างไร
ก็ตาม ความถนัดของบิดาก็มิได้มีอิทธิพลต่อบุตรหลานมากนัก
จากสถานการณ์ความไม่สงบที่หนุนให้แนวคิดอิสลามสุดโต่งทรง
พลังมากขึ้น มีกระแสความเชื่อว่าการเลียนแบบลวดลายศิลปะ
ไทยจากวัดมาใช้เพื่อการใดก็ตามเป็นข้อห้ามของมุสลิม เยาวชน
จึงเลือกที่จะไม่เดินตามเส้นทางบรรพบุรุษ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า
“ชอบดูคนวาดรูป พ่อเป็นคนทำงานศิลป์ทำป้ายรูปปัจจุบันไม่
ทำแล้ว เมื่อก่อนพ่อชอบวาดลายไทยวาดจริงบนป้ายพ่อดูจาก
หนังสือ ตอนเด็กชอบดูพ่อวาดแต่ถ้าให้ทำไม่เอามีคนว่าบาป”
(อับดุลฮาติม, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 29, สัมภาษณ์)
เยาวชนมุสลิมบางคนมีบรรพบุรุษเป็นนักเล่นวัตถุโบราณ
สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะมีอาชีพรับซื้อของเก่าจึงมีวัตถุโบราณ

สืบทอดถึงบุตรหลาน สิ่งเหล่านี้มีผลต่อการเรียนรู้ของบุตรช่วยให้ซึมซับศิลปะของเก่าที่มีอยู่รอบตัว ศิลปวัตถุที่สะสมไว้วัตถุในวัฒนธรรมไทยเท่านั้น ยังรวมถึงศิลปะในวัฒนธรรมมลายูมุสลิม จีน ตะวันตก แต่กระนั้นก็ตีเป็นการเรียนรู้เพียงรูปแบบต่างๆ ตามจุดเด่นของศิลปวัตถุแต่ละชนิด เยาวชนยังไม่เห็นความจำเป็นที่ต้องศึกษาว่าศิลปวัตถุเหล่านี้มีที่มาอย่างไร เป็นศิลปะสมัยใด มีกระบวนการผลิตอย่างไร การเรียนรู้เกิดขึ้นเพราะเห็นคุณค่าความงามมากกว่าสร้างประโยชน์ด้านอาชีพ เยาวชนรุ่นใหม่มีทางเลือกในอาชีพอื่นจึงไม่คิดเก็บเกี่ยวองค์ความรู้นี้ เยาวชนรายหนึ่งบรรพบุรุษมีอาชีพผลิตหม้อทองเหลือง โดยมีนายทุนมาสั่งทำที่บ้าน แม้เยาวชนจะเรียนรู้กระบวนการผลิตตั้งแต่เด็ก แต่เมื่อเติบโตความคิดที่จะนำสิ่งเรียนรู้มาปฏิบัติให้เกิดผลมีไม่มากนัก เกิดความลังเลด้วยสภาพแวดล้อมหรือบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ที่บ้านมีถ้วยลายสีของไทยที่เก็บสะสมจากมรดกและรับซื้อมา มีแต่ก็ไม่เคยถามประวัติ ดูแล้วเฉยๆ เมื่อก่อนที่บ้านทำหม้อทองเหลืองขายตอนนี้เลิกแล้ว เขาสั่งทำที่บ้านพอยังเก็บหม้อกระทะไว้ แต่ก่อนยังมีจะเข้เครื่องดนตรีไทยแค่คิดจะตามรอยพ่อแต่ใจไปทางอื่น บางทีอยากขายเอาเงิน” (อับดุลฮาลิม นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 29, สัมภาษณ์) จากสภาพนี้การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทย การมีเครื่องดนตรีไทยเก่าๆ อยู่ในมือ สำหรับเยาวชนมุสลิมมิได้หมายถึงโอกาสในการเรียนรู้จากวัตถุที่มีอยู่ แต่เป็นโอกาสในการสร้างมูลค่าจากของเก่ามากกว่า เหตุผลหนึ่งก็ด้วยหลักศาสนาที่มองว่าการเก็บของเก่าเป็นสิ่งฟุ่มเฟือย มุสลิมควรหลีกเลี่ยงของประดับตกแต่งที่มากเกินไปจนความต้องการของชีวิต

อิทธิพลของสื่อยังส่งผลต่อความนิยมชมชอบวัฒนธรรมไทย ละครโทรทัศน์บางเรื่องปลุกกระแสนิยมการแต่งกายชุดไทยเพิ่มขึ้น เยาวชนมุสลิมบางส่วนตกอยู่ในอิทธิพลของกระแสนี้ บางคนต้องการแต่งชุดไทยบ้าง แม้ว่าการแต่งกายแบบไทยจะถูกเพ่งเล็งจากสังคมมุสลิม แต่การได้เห็นได้ดูบางครั้งก็รู้สึกปิดกั้นกับความสวยงามของชุดไทย ความน่าทึ่งของลวดลายที่บรรจงถักทอหรือปักอย่างประณีต ในทัศนะของเยาวชนมุสลิมเห็นว่าผ้าไทยใส่ได้หากตัดตามจารีตอิสลาม เช่น ปิดแขนถึงข้อมือนิฮายา ไม่เปลือยไหล่ แต่บางคนเห็นว่าไม่เหมาะสมเพราะนำศิลปวัฒนธรรมไปเชื่อมโยงกับศาสนาพุทธ เยาวชนมุสลิมที่เปิดใจกว้างพร้อมเรียนรู้วัฒนธรรมไทยและเชื่อว่าการแต่งชุดไทยไม่ผิดศาสนายังมีอีกมาก แต่อีกส่วนหนึ่งก็ปิดกั้นตนเองด้วยอิทธิพลแนวคิดของศาสนาแบบสุดโต่ง บ้างถูกห้ามแม้ชมละครเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย ดังคำสัมภาษณ์นี้ “ชอบดูวัฒนธรรมไทย การแต่งกายไทย ชอบดูหนังจักรๆ วงศ์ๆ ดูหนังเรื่องสังข์ทอง แต่เพื่อนหนูพ่อแม่เขาห้ามคงกลัวจะไปเลียนแบบ ทำผิดศาสนา” (สง, นามสมมติ, 2562, สิงหาคม 4, สัมภาษณ์)

1.2 การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีน

ศิลปวัฒนธรรมจีนเป็นอีกหนึ่งที่ยาวชนมุสลิมสัมผัสได้ง่าย โดยเฉพาะในเขตเมืองซึ่งมีคนไทยเชื้อสายจีนอาศัยอยู่จำนวนมากจึงมีโอกาสรับรู้วิถีชีวิตชาวจีน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างศาลเจ้าจีน การแห่เจ้าไปตามถนน การจัดเทศกาลกินเจหรือตรุษจีนในหลายพื้นที่ที่เป็นที่พำนักของชาวมุสลิม ในเขตเมืองปัตตานี สุโงโกละ และเบตงมักปรากฏศิลปะจีนในรูปแบบศาลเจ้า จึงทำให้เยาวชนมุสลิมสามารถเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีน การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีนมีลักษณะต่างๆ กัน บางคนเรียนรู้ประเพณีจีนด้วยความสงสัย จึงพยายามหาคำตอบแต่ก็ยากที่จะมีผู้ให้คำตอบชัดเจน ดังเช่น งานแห่เจ้าแม่ ซึ่งบางครั้งสะพรั่งกลว่ต่ออิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ร่วมกับคนเชื้อสายจีนหรืออื่นๆ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “วัฒนธรรมจีนคิดว่าเป็นศาสนาเขา เคยดูตีกองสิงโตแต่ไม่ยอมตีแบบเขาเราไม่เกี่ยว ดูเขาแห่เจ้าแม่ลุยไฟ เคยเปิดยูทูบถามเพื่อนแต่เขาไม่บอกว่าลุยไฟทำไมไม่เจ็บ อายากรู้แต่ไม่มีโอกาสรู้ กลัว” (อับดุลอาซิส, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 27, สัมภาษณ์) การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีนส่วนหนึ่งเกิดจากทั้งในความสามารถและอัตลักษณ์ของคนเชื้อสายจีน การแสดงผาดโผนเสี่ยงเป็นเสี่ยงตายซึ่งหาได้ยากในวัฒนธรรมอื่น การเรียนรู้เช่นนี้ได้สร้างเสริมประสบการณ์ใหม่ในแง่ที่ว่าเห็นของแปลก เห็นความเก่งเป็นเรื่องที่ต้องยกย่อง เห็นความเสี่ยงเป็นเรื่องท้าทาย แม้การแข่งขันเชิดสิงโตตามเทศกาลประเพณีต่างๆ เป็นที่ประทับใจไม่น้อยทั้งกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น แต่ถึงอย่างไรเยาวชนไม่ได้ปล่อยตัวจนขาดวินัยต่อตนเองและครอบครัว ดังคำสัมภาษณ์นี้ “เคยดูเขาแห่เจ้าแม่ลี้กอกเหนียว เชิดสิงโตเก่งมาก ยากแต่อันตราย ถ้าพลาดครั้งเดียวคงลำบาก ดูช่วงงานกาชาดงานลี้กอกเหนียว เชิดสิงโตดูได้แต่พ่อแม่ไม่ให้กลับดึก (ลิฟ, นามสมมติ, 2562, พฤศจิกายน 10, สัมภาษณ์)

สภาพการเรียนรู้ของเยาวชนมุสลิมอาจแยกได้ 3 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นพร้อมกับประเพณีตนเอง การเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากกิจกรรมที่อยู่ตรงหน้ามักตั้งอยู่บนความรู้สึกที่อยากเล่นหรือทดลองด้วยตนเอง หรือความเห็นส่วนตัวถ้าจะพาตนเองเพื่อทำสิ่งนี้จะเกิดอะไรขึ้น โดยคำนึงผลกระทบต่อตนเองและสังคมมุสลิมเป็นหลัก ลักษณะที่สองเป็นการเรียนรู้ที่ตั้งอยู่บนบรรทัดฐานทางสังคม วิถีปฏิบัติของมุสลิมและการเชื่อฟังคำชี้แนะของผู้ใหญ่ ดังเช่น การไม่กลับบ้านดึก ไปศาลเจ้าแต่ไม่ไหว้ ฯลฯ เป็นจิตสำนึกที่ผ่านการบ่มเพาะเหตุนี้เมื่อเยี่ยมชมกิจกรรมซึ่งต่างวัฒนธรรม ครอบครัวจึงไม่ขัดความต้องการของบุตรหลาน ลักษณะที่สามเป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดความภูมิใจและกระตุ้นให้บุตรรักษามรดกท้องถิ่นตนเอง ความเห็นที่ว่ามีการมีชาวต่างชาติร่วมแข่งขันสิงโตมีนักท่องเที่ยวนิยมชมเชยถึงความสำคัญของวัฒนธรรมชุมชนที่ตนอาศัย อย่างน้อยชวนขยายหาความรู้เพิ่มเติม งานเทศกาล

มักจัดแข่งขันเซตสิ่งโต มีชาติต่างๆ ร่วมแข่งขันเสริมส่งให้เยาวชนได้เรียนรู้การเซตในแบบที่แตกต่างหลากหลายมากขึ้น การแข่งขันสิ่งโตเป็นกิจกรรมที่ปราศจากความเชื่อทางศาสนา จึงไม่ผิดจารีตหากมุสลิมจะร่วมชมหรือเข้าไปร่วมแข่งขันด้วยเหตุนี้ เยาวชนมุสลิมจำนวนมากจึงพาตนเองไปถึงจุดแข่งขันแทบทุกครั้ง บ้างไปโดยลำพัง บ้างไปกับเพื่อน บ้างไปกับผู้ปกครองหรือทั้งครอบครัวเพื่อความเพลิดเพลิน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ชอบวัฒนธรรมจีนเพราะมันตื่นเต้น สนุก ดูทุกปี คนเยอะแต่ไม่กลัว ไปกับพ่อ พ่อมาบอก” (วะมะหะมัด, นามสมมติ, 2562, สิงหาคม 3, สัมภาษณ์)

ความสงสัยและตั้งคำถามด้านศิลปวัฒนธรรมจีนเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความต้องการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในแบบผิวเผิน เนื่องจากความสงสัยยังไม่มีความจำเป็นต้องหาคำตอบ ขณะที่การเรียนรู้ในวัฒนธรรมมุสลิมของตนยังมีอีกมากและมีความสำคัญยิ่งกว่า การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีนบางอย่างจึงเป็นความประจักษ์ที่สร้างความฉงน ตัดสินได้ว่าควรเชื่อหรือไม่เชื่อไปพร้อมๆ กัน การเรียนรู้ประเพณีข้ามวัฒนธรรมหลายชนิดเป็นการประเมินความสามารถพิเศษที่ไม่ต้องการคนเลียนแบบ บางคนตั้งสมมติฐานไว้แล้ว บางคนไม่เชื่อแต่ก็ไม่ลบหลู่เพื่อให้เกียรติกับคนเชื้อสายจีนที่มีอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตน ดังนี้ “ชอบวัฒนธรรมจีน พวกเขามีเอกลักษณ์ของตัวเอง ชอบดูลุยน้ำ ลุยไฟ เชื่อว่ามีคนเขามาสิง จัดทุกปี” (อิลาฮับ, นามสมมติ, 2562, พฤศจิกายน 10, สัมภาษณ์) “ดูการลุยไฟ เชื่อบ้าง ไม่เชื่อบ้างแต่ไม่ลบหลู่” (มุฮะมัด, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 27, สัมภาษณ์)

1.3 การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมตะวันตก

อิทธิพลศิลปวัฒนธรรมตะวันตกมีอิทธิพลต่อสมาชิกชายแดนภาคใต้ไม่ต่างจากภูมิภาคอื่นๆ แม้มีศาสนาเป็นเกราะคุ้มกันเยาวชนมุสลิมไม่ให้แปรเปลี่ยนตามมากเกินไป แต่ด้วยอิทธิพลสื่อที่ได้ผลักดันให้มีพฤติกรรมเลียนแบบ โดยเฉพาะเยาวชนที่ชื่นชอบสิ่งท้าทายแปลกใหม่ มักตกหลุมพรางกับความทันสมัยใหม่โดยง่าย เยาวชนมุสลิมส่วนหนึ่งสนใจกีตาร์และฝึกเล่นเป็นโน้ตแบบตะวันตก ความต้องการเกิดจากการเห็นผู้อื่นเล่น และมองการเล่นดนตรีจะเข้ากับสังคมกลุ่มเพื่อนได้ หากถ่ายภาพระหว่างเล่นดนตรีแล้วแสดงในโซเชียลเน็ตเวิร์คก็จะเป็นที่ยอมรับมากขึ้น จึงพยายามเรียนรู้วิธีเล่น ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “สนใจดนตรีตะวันตก ชอบเล่นกีตาร์ ยืมเพื่อนมาฝึกเล่น อยากเล่นเป็น เล่นกีตาร์มันเท่ ชอบถ่ายภาพให้เพื่อนดู” (ลิฟ, นามสมมติ, 2562, พฤศจิกายน 10, สัมภาษณ์) เมื่อพิจารณากิจกรรมเหล่านี้ของเยาวชนจะพบว่า การเล่นกีตาร์เป็นสิ่งขัดกับข้อบัญญัติของศาสนาอิสลาม แต่เป็นส่วนน้อยเท่านั้น เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่ยังคงรักษาจารีตอิสลาม การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมตะวันตกยังมีผู้นำศาสนาชี้แนะ บนฐานคิดแบบอิสลามานาวัตน์ (Islamization)

การเรียนรู้ศิลปตะวันตกเป็นแบบแผนของระบบการศึกษาไทยที่มีนับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ปัจจุบันยังคงมีการเรียนรู้ที่ก้าวหน้าไปตามวิทยาการตะวันตก เยาวชนมุสลิมมีสำนึกถึงผลกระทบจากการเรียนรู้ศิลปะที่ไหลเลื่อนตามโลกตะวันตก การเรียนเขียนภาพแบบตะวันตกเป็นที่ชื่นชอบของเยาวชน เพราะเลียนแบบสิ่งที่อยู่ตรงหน้า วาดให้ใกล้เคียงกับของจริง ให้ความเหมือนโดยลงแสงเงา แต่กระนั้นก็คัดเลือกเขียนบางเนื้อหาเท่านั้น หลีกเลี่ยงภาพเหมือนคนและสัตว์ เนื้อหาภาพที่ฝึกหัดมักเกี่ยวกับธรรมชาติ ดังคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้ “ชอบเรียนวาดภาพแบบฝรั่ง วาดภาพทะเล ภาพธรรมชาติ ภูเขา ชอบทั้งคู่ ทั้งวาด เพราะทะเลดูอิสระ ทั้งอ้างว้าง (มุฮะมัด, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 27, สัมภาษณ์) หากวิเคราะห์ลักษณะภาพวาดของเยาวชนมุสลิมมีดังนี้ 1) เนื้อหาหมักเป็นภาพตามสภาพแวดล้อมรอบตัวสิ่งที่มีตามธรรมชาติ เช่น ภูเขา ทะเล และสิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น เช่น บ้าน ภาพวาดเช่นนี้อาจเป็นที่คุ้นชินตามภูมิศาสตร์ภาคใต้ หากพยายามเลียนแบบให้เหมือนตามตาเห็นมากขึ้น 2) วัสดุที่นำมาใช้เป็นสีมีสีเขียนหรือสีน้ำ สีเหล่านี้เป็นสีที่หาซื้อได้ง่าย ราคาไม่แพง และใช้สะดวก 3) เทคนิคการวาดวาดโดยร่างภาพขึ้นก่อน โดยดูการสาธิตจากครูหรือสื่อออนไลน์ โดยพยายามให้เหมือนธรรมชาติสิ่งนั้น 4) คตินิยมในศิลปะเยาวชนมุสลิมไม่สามารถผลิตงานศิลปะได้อิสระ ยังมีกรอบศาสนากำหนดขอบเขต 5) อารมณ์ความรู้สึก ภาพที่วาดต้องการแสดงออกถึงความรู้สึกส่วนตัว เช่น ความอ้างว้างของทะเล ความงดงามของธรรมชาติ การวาดภาพตามธรรมชาติและถ่ายทอดความรู้สึกแม้ยังไม่สมบูรณ์นักหากเยาวชนเหล่านี้พร้อมเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญ เหตุผลหนึ่งเพื่อผ่อนคลาย เหตุผลหนึ่งเพื่ออาชีพในอนาคต ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ชอบดูเขาวาดภาพเหมือน ผมพยายามเขียนแบบบ้านที่มีระยะใกล้ไกลจะได้อ่านแบบเป็นแต่ยากไม่เคยมีใครมาสอน หากทำได้คงทำให้ผมหางานได้บ้าง” (รอดิง, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 27, สัมภาษณ์)

เยาวชนมุสลิมบางส่วนใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ศิลปะมาประยุกต์ใช้กับอาชีพ เนื่องจากนักศึกษาการศึกษานอกโรงเรียนส่วนใหญ่มีงานทำแต่ต้องการเรียนเสริมเพื่อเพิ่มคุณวุฒิ ดังกรณีหญิงคนหนึ่งรับจ้างทำขนมเค้กพร้อมออกแบบหน้าเค้กด้วยตนเอง เป็นคนชอบงานศิลปะ การเรียนศิลปะเชื่อว่าสามารถใช้ประโยชน์กับอาชีพได้ทันที ต่างจากการเรียนสายวิทย์คณิตซึ่งต้องศึกษาต่อ ในอดีตนี้ชอบวาดการ์ตูนเคยวาดการ์ตูนเป็นเรื่องเป็นราวเลียนแบบนักวาดมืออาชีพ ต่อมาได้งานทำใหม่โดยเปิดร้านรับทำขนมเค้กร่วมกับเครือญาติ การทำเค้กเริ่มจากการเรียนรู้ร้านของคนอื่นว่านิยมชมชอบแบบใดแล้วนำมาปรับใช้ แต่ด้วยทักษะศิลปะที่มีอยู่เป็นทุนเดิมทำให้ได้เปรียบกว่าร้านอื่นๆ ที่บรรจุแต่งได้อย่างสวยงาม ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ขายเค้กมีเฉพาะช่วง วาดการ์ตูนไม่เสริมรายได้เหมือนเค้กแต่งเค้กลูกค้าบางคนจะจองอยากได้รูปโดราเอมอน วางแผน

จะซื้อเครื่องทำ ถ้าต้องทำทีละจุด สนใจแต่ศิลปะไม่ค่อยสนใจสายวิทย์ ศิลปะมันขายได้ทำให้มีรายได้แต่ก่อนคนชอบว่าสนใจศิลปะหาอะไรก็ได้ไหม แต่ก็ได้ผล ทำงานด้วยเรียนด้วย จนเดี๋ยวนี้แบ่งเวลาไม่ถูก โรงเรียนลาบ่อยๆ ก็ไม่ได้” (ทารินี, นามสมมติ, 2562, สิงหาคม 62, สัมภาษณ์) จะเห็นว่าการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมตะวันตกมีทางเลือกมากมายซึ่งไม่ขัดหลักศาสนา การเรียนรู้ศิลปะเพื่ออาชีพยังขยายไปถึงองค์ความรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องไม่ว่ากระบวนการผลิต นิสัยผู้บริโภค และการตลาด กล่าวคือ การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมมิได้ส่งผลต่อความเข้าใจวัฒนธรรมอื่นเพื่อการอยู่ร่วมกันเท่านั้น ศิลปวัฒนธรรมตะวันตกถ้ารู้จักเลือกสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตได้

2. วิธีการเรียนรู้ของเยาวชนมุสลิม

2.1 การอ่าน ฟัง และดูจากสื่อโทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ และโทรทัศน์

การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิมมีหลายวิธี หากพบว่าการเรียนรู้ผ่านโทรศัพท์มือถือได้รับความนิยมมากที่สุด มือถือเป็นอุปกรณ์ติดตัวได้ตลอดเวลา มีอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีก้าวหน้าประกอบกับราคาถูก การเรียนรู้ด้วยโทรศัพท์มือถือเกิดจากความต้องการหาคำตอบโดยเร็วหรือค้นหาภาพเหมือนจริง บางคนใช้ค้นหาที่มาของประเพณีลอยกระทง บางคนค้นวิธีเขียนภาพให้มีมิติใกล้ไกลแบบตะวันตก ภาพการ์ตูนเพื่อเสริมอาชีพหรือหาตำแหน่งที่ตั้งของพระราชวังปักกิ่งผ่านกูเกิลแมป การซื้อหามือถือได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว การสนับสนุนจากโรงเรียนโดยมอบให้แก่ผู้ทำความดี ขยันขันแข็งและเรียนดีแต่ยากจน ดังกรณีครูเห็นเยาวชนหาเงินเรียนด้วยตนเองจึงเข้าไปช่วยเหลือ โดยซื้อโทรศัพท์มือถือเป็นของขวัญเพื่อใช้ประกอบการเรียนหรือเสริมรายได้ อาจกล่าวได้ว่า การมีมือถือของเยาวชนมุสลิมเป็นที่รับรู้ของครูและผู้ปกครองเสมอ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ดูภาพเขียนบ้านสามมิติจากโทรศัพท์มือถือ แล้วดูรายการในยูทูบ จะซื้อต้องสนับสนุนจากครอบครัว ที่อาจารย์สมทบให้ก็มี เห็นผมทำมาหากินทำงานสุจริต อยู่ในเมืองก็ต้องทำมาหากินหลายอย่างต้องหาอาชีพเสริมไม่เงินไม่พอกิน”(มะนิง, นามสมมติ, 2562, กรกฎาคม 21, สัมภาษณ์)

วิธีการใช้โทรศัพท์มือถือเรียนรู้มีหลายวิธีที่พบมากคือ การเปิดแอปพลิเคชันที่ต้องการแล้วฟังเสียงหรือดูภาพ แอปพลิเคชันค้นหาหรือ Search Engine ประเภทยูทูบและกูเกิลได้รับความนิยมมาก ใช้เปิดหาความรู้ศิลปวัฒนธรรมชาติต่างๆ เช่น ขั้นตอนการเขียนอักษรจีน เปิดรายการบันเทิง เช่น ดนตรีตะวันตก เพลงไทยสากล ซึ่งบางครั้งเรียนรู้แล้วลงมือปฏิบัติตาม เช่น การเปิดคอร์สกีตาร์จากกูเกิลแล้วฝึกเล่นบ้างใช้มือถือสอบถามผู้รู้หรือแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อน จึงอาจวิเคราะห์คุณค่ามือถือของเยาวชนมุสลิมเพื่อการเรียนรู้ดังนี้

1) สามารถติดต่อสอบถามเมื่อต้องการเรียนรู้บางสิ่ง 2) เรียนรู้ได้สะดวกรวดเร็วเมื่อต้องการรู้สิ่งใดก็เปิดระบบออนไลน์ดังที่เยาวชนมุสลิมเห็นชาวพุทธลอยกระทงข้างบ้านแล้วสงสัยที่มาของประเพณีจึงได้สืบค้นด้วยโทรศัพท์มือถือ 3) มีภาพเคลื่อนไหวมีเสียงที่ชวนติดตามหรือจำลองภาพได้เสมือนจริง เช่น การแสดงดนตรีราวกับว่าไปดูหน้าเวทีจริง 4) สามารถตั้งกลุ่มออนไลน์สำหรับแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มเพื่อนที่ชื่นชอบเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเหมือนๆ กัน

เยาวชนบางส่วนเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์จากคอมพิวเตอร์ บางคนมีคอมพิวเตอร์ประจำบ้าน บางคนมีคอมพิวเตอร์ประจำที่ทำงาน บางคนทำงานพร้อมกับเรียนจึงมีเวลาใช้คอมพิวเตอร์เฉพาะที่ทำงาน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “อยากดูภาพวาดของฝรั่งดูจากคอมที่ทำงาน ค้นหาความรู้ที่อาจารย์เคยบอกเคยสอนก็มี แต่ที่หาเองไม่ต้องบอกก็มีมาก” (รอกีเยาะ, นามสมมติ, 2562, สิงหาคม 4, สัมภาษณ์) การศึกษาเรียนรู้โดยวิธีอ่านและดูการสาธิตจากคอมพิวเตอร์ เยาวชนเห็นว่ามีความรู้หรือมีใจจดจ่อได้มากกว่าโทรศัพท์มือถือ ทั้งเห็นขนาดภาพและตัวหนังสือชัดเจน กรณีเยาวชนเรียนรู้การทำขนมเค้กจากยูทูบ แสดงถึงวิธีหาความรู้ที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี อย่างไรก็ตามแม้การค้นหารูปแบบการแต่งหน้าเค้กผ่านระบบออนไลน์หรืออินเทอร์เน็ตจะช่วยให้เห็นของใหม่ๆ แต่ก็ยังไม่พ้นวิธีการเดิมๆ คือการสอบถามผู้รู้โดยตรงเพื่อหาจุดที่ผู้บริโภครู้ใจ นอกจากสื่อออนไลน์บางครั้งซื้อแผ่นซีดีตามท้องตลาด ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “บางทีพบแผ่นวีดีโอแต่งหน้าเค้กก็ซื้อมา จากที่ลองฝึกในเน็ตดูเขาทำเค้กจนทำเป็น กลายเป็นอาชีพเสริม กลางคืนทำเค้ก เสริมการเป็นลูกจ้างร้านอาหาร” (ทารินี, นามสมมติ, 2562, สิงหาคม 4, สัมภาษณ์) การเรียนรู้วิธีหนึ่งของเยาวชนมุสลิมคือดูรายการโทรทัศน์ซึ่งมีประจำบ้าน การเผยแพร่รายการต่างๆ นอกเหนือวัฒนธรรมมุสลิมได้ช่วยเสริมโอกาสให้เยาวชนเรียนรู้ได้มาก เช่น รายการคุณพระช่วย รายการมรดกไทย รายการสารคดีหรือการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของประเทศต่างๆ

2.2 การอ่านและดูจากสื่อสิ่งพิมพ์

สื่อการเรียนรู้ประเภทสิ่งพิมพ์เป็นที่นิยมเช่นกัน แต่น้อยกว่ามาก การอ่านและดูสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ หนังสือตำราวิชาการหาอ่านได้สะดวกเพราะมีในห้องสมุด มีการจัดเตรียมโดยสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ หนังสือดูกวาดบนชั้น แยกหมวดหมู่ตามสาขาวิชา สามารถค้นหาได้ง่าย แต่น้อยนักที่จะเข้าห้องสมุด สิ่งพิมพ์มีจุดอ่อนที่ไม่มีภาพเคลื่อนไหวและใช้ศัพท์วิชาการ การค้นคว้าจากหนังสือตำราในห้องสมุดมักทำตามการมอบหมายของครูเพื่อทำรายงานประกอบการเรียนการสอนในชั้นเรียน มีบางคนค้นหาผลงานศิลปินระดับโลกจากหนังสือ การอ่านหนังสือการ์ตูนหลายเรื่องมีสาระประโยชน์ด้านวัฒนธรรมที่แตกต่าง ส่วนใหญ่ในการเรียนรู้

การวาดภาพต่างๆ หรือชมภาพวาดของแต่ละชาติมักเลือกใช้หลายวิธีตามความเหมาะสม ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ชอบดูวัฒนธรรมไทย บางทีอ่านหนังสือพิมพ์ อยากรู้ความแตกต่างหนังสือประวัติศาสตร์ สารคดีก็ไปห้องสมุด ดูจากมือถือมีภาพเคลื่อนไหว มีครูเล่าบ้างแต่ไม่พอนต้องอ่านหนังสือตาม” (ซาบียะ, นามสมมติ, 2562, มิถุนายน 28, สัมภาษณ์)

2.3 การทัศนศึกษาสถานที่จริง สังเกต ฟังผู้รู้และทดลองทำ

การเรียนรู้ด้วยการฟัง อ่าน ดูผ่านสื่อออนไลน์ สิ่งพิมพ์ และโทรทัศน์จัดเป็นการเรียนรู้ทางอ้อม เยาวชนบางส่วนเลือกเรียนรู้อย่างสถานที่จริง สร้างประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง โดยสังเกตและฟังจากแหล่งศิลปวัฒนธรรมนั้นๆ โดยตรง หรือฟังครูอธิบายหากเป็นการเดินทางไปทัศนศึกษา การสังเกตจัดเป็นวิธีเริ่มต้นเพื่อให้เห็นภาพกว้างนำไปสู่คำถามในข้อสงสัยเมื่อเรื่องใดสนใจพิเศษหรือต้องการรายละเอียดเพิ่มขึ้นมักศึกษาจากสื่อต่างๆ ประกอบ บางครั้งการอธิบายของครูทำให้ผู้เรียนมีจินตนาการจนต้องไปศึกษาต่อเองด้วยตนเอง เยาวชนบางคนสนใจรำไทย ดนตรีไทย จึงพยายามเรียนรู้โดยฟังครู ดูจากอินเทอร์เน็ต และปฏิบัติจริง แต่ด้วยมีเวลาน้อยเพราะต้องหาเลี้ยงชีพ จึงสนับสนุนบุตรหลานไปร่วมแสดงแทนบนเวที ให้ไปชมการแสดงศิลปวัฒนธรรมจากสถานที่จริง ชดเชยสิ่งที่เยาวชนไม่สามารถกระทำได้ด้วยตนเอง ดังคำกล่าวที่ว่า “ชอบฟังครูเล่าแล้วจินตนาการ บางทีเปิดมือถือดูจากเน็ต ที่สมัครไว้เป็นเดือนดูรำไทยในรายการพิเศษทางโทรทัศน์ ไม่ก็ดูรำไทยที่โรงเรียนลูกๆ ลูกเรียนโรงเรียนเมืองปัตตานี” (สง, นามสมมติ, 2562, สิงหาคม 4, สัมภาษณ์)

กล่าวได้ว่า วิธีการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิมเลือกจากหลายแหล่งหลายวิธี ใช้การฟัง การดู การอ่านจากสื่อต่างๆ หลายประเภท การฟังเรื่องราวศิลปวัฒนธรรมไทย จีน และตะวันตกมักมีเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้บ้างก็ฟังเพื่อความเพลิดเพลินหรือฟังเพื่อให้ได้ข้อขบคิดอย่างไรรู้ตาม ขึ้นอยู่กับทักษะแต่ละคน มุสลิมที่พูดภาษามลายูเป็นหลัก การฟังการอ่านภาษาไทยอาจมีปัญหาคำแปลหรือตีความหมาย การอ่านอาจทำให้เยาวชนได้รับประโยชน์น้อย เยาวชนมุสลิมที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนสายศาสนา มักมีปัญหาการฟังการอ่านภาษาไทยมากกว่าสายสามัญ เยาวชนที่มีทักษะการสื่อสารดีมักเลือกฟังตามที่ตนเองสงสัยและต้องการคำตอบ โดยจะเชื่อในองค์ความรู้ของผู้ตอบเสมอ ดังเช่น สงสัยว่าเหตุใดชาวพุทธจึงมีวันลอยกระทง เมื่อต้องการคำตอบเลือกถามคนในครอบครัวเสียก่อน บางคนถามมารดาเพราะมารดาเคยนับถือศาสนาพุทธ กรณีนี้พบว่า เยาวชนไม่เพียงเชื่อฟังเพราะเป็นผู้ใหญ่และคนใกล้ชิดในครอบครัวเท่านั้น แต่เป็นเพราะเคยเป็นเจ้าขอวันวัฒนธรรมนั้นโดยตรงคือวัฒนธรรมไทย การฟังจึงขึ้นกับความเชื่อในองค์ความรู้ของผู้ใหญ่ที่เยาวชน

วางใจด้วย ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ชอบฟังเรื่องลอยกระทงจากแม่ แม่น่าจะรู้ดี แม่เคยเป็นพุทธก่อนเข้าอิสลาม” (ฮาฟิส, นามสมมติ, 2562, พฤศจิกายน 12, สัมภาษณ์) การฟังยังทำให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่องจากแหล่งหนึ่งไปสู่อีกแหล่งหนึ่ง ดังเยาวชนฟังเรื่องราวจากเพื่อนเกิดความสนใจจึงเดินทางไปเรียนรู้ด้วยตนเองหรือร่วมทัศนศึกษาของโรงเรียน เช่น การศึกษาศาลเจ้าจีน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “มีเพื่อนมาบอกให้รู้เรื่องศาลเจ้า บอกกันต่อหน้าให้ลองไปดู ไปถ่ายรูป” (อิลาฮับ, นามสมมติ, 2562, พฤศจิกายน 10, สัมภาษณ์) การฟังที่เยาวชนให้ความสนใจพิเศษขึ้นกับการเล่าเรื่องของครู เรื่องราวทางประวัติศาสตร์บางคราวดูน่าเบื่อ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ไทยที่มุสลิมบางกลุ่มมองไม่เห็นความเกี่ยวข้องกับความเป็นมุสลิม แต่การเดินเรื่องของครูก็ทำให้เยาวชนมุสลิมบางส่วนสนใจติดตามนำมาสู่การแสวงหาความรู้ต่อไป วิธีการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทย จีน และตะวันตกมักพึ่งพาครูเป็นหลัก ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แหล่งเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมมีได้มีมากนัก การจะหาความรู้ความเข้าใจจากสถานที่จริงต้องใช้เวลาเดินทางไกลไปจังหวัดอื่น แต่เมื่อสัมผัสกับสถานที่จริงการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมประสบผลการเรียนรู้ได้มาก เยาวชนมุสลิมส่วนใหญ่ชื่นชอบการพาไปทัศนศึกษาออกสถานที่ ซึ่งมีครูคอยชี้นำมีผู้บรรยายประกอบ

อภิปรายผล (Discussions)

การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของเยาวชนมุสลิม ผู้วิจัยได้จำแนกการอภิปรายผลออกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

ด้านศิลปวัฒนธรรมไทย ประเด็นนี้จัดว่ามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมากที่สุด สะท้อนปรากฏการณ์สังคมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 3 ลักษณะ ประการแรกการผลิตซ้ำของประเทศไทยที่ต้องการให้ศิลปวัฒนธรรมไทยยังคงดำรงไว้ซึ่งกระแสหลัก เยาวชนซึมซับศิลปวัฒนธรรมไทยจากหนังสือเรียนและผู้สอนของสถานศึกษาที่ถูกกำหนดโดยรัฐ ประการที่สอง เกิดจากสิ่งแวดล้อมของเยาวชนมุสลิมซึ่งมีพื้นที่ต่างวัฒนธรรมให้พบเห็น ชื่นชม และเรียนรู้ได้ง่าย ตัวอย่างเช่น วัดไทย ประเพณีไทยที่แห่ไปตามถนน ประการที่สาม คือความมีเพื่อนเป็นไทยพุทธที่ต้องการสร้างความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมไทยไว้แลกเปลี่ยนและรักษาความสัมพันธ์ที่ดี โอกาสเรียนรู้ความเป็นไทยจึงมีมากที่สุด เยาวชนมิได้รังเกียจที่จะเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมไทย แต่เมื่อเรียนรู้แล้วหากนำไปปฏิบัติสิ่งใดขัดศาสนานิกายอิสลามก็จะหลีกเลี่ยงหรือปรับปรุงให้เหมาะสม สิ่งใดที่ไม่ขัดก็จะยึดถือเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังเช่น การใส่ชุดไทยหากเปิดไหล่ไม่เหมาะสม จึงเลือกชุดไทยที่ปกปิดอย่างมิดชิด การสะสมวัตถุโบราณแม้ตกทอดมายาวนาน แต่หากเยาวชนเรียนรู้และเข้าใจหลักศาสนาอิสลามถ่องแท้แล้วพยายามหลีกเลี่ยง สอดคล้องกับข้อคิดเห็นของ Chapakia (2006) ที่เห็นว่า การเรียนรู้ของมุสลิมขึ้นอยู่กับอำนาจของพระเจ้าซึ่งเป็น

ผู้บังคับการความงอกงาม ความเจริญ ความหลากหลายเพื่อให้มนุษย์สมบูรณ์ในทุกๆ ด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา และสังคม ผลลัพธ์ของการเรียนรู้ขึ้นกับผู้นั้นเอง และความสามารถปรับตัวบนความหลากหลายทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม มีศิลปวัฒนธรรมไทยบางอย่างที่ไม่ผิดหลักศาสนา แต่เห็นว่าไม่เหมาะสมก็ด้วยบริบทของเวลาและสถานที่ ดังเช่น การเรียนรู้กรอบลายไทยที่เป็นช่องทางเพิ่มมูลค่าให้กับอาชีพทำกรอบรูป แต่มีมุสลิมบางคนเห็นว่าสัญลักษณ์ของชาวพุทธล้วนต้องห้ามสภาพนี้สะท้อนถึงการเรียนรู้ศิลปะไทยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีผู้คิดต่างนำมาใช้เป็นเครื่องมือสร้างความแตกแยก

ด้านศิลปวัฒนธรรมจีน จัดว่ามีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเช่นกัน เป็นเพราะสภาพแวดล้อมของเยาวชน โดยเฉพาะชุมชนตลาดซึ่งมีคนเชื้อสายจีนอาศัยอยู่ มีศาลเจ้างานเทศกาลประเพณีจีน เงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้มักเกิดจากความสงสัย ด้วยลักษณะกิจกรรมของจีนมักสร้างความตื่นเต้น โลกใหม่ ปาฏิหาริย์ ความสนใจเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมจีนของเยาวชนมุสลิมสะท้อนฐานคิด 2 ประการ คือ 1) ความชื่นชอบสิ่งแปลกมหัศจรรย์ วาดฝันตนเองไปถึงจุดนั้น เช่น การเป็นนักเชิดสิงโต การเป็นจิตรกรมืออาชีพ 2) การร่วมภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรมของคนเชื้อสายจีนที่จะช่วยเพิ่มความหลากหลายในพื้นที่ เกิดการเรียนรู้จนประเมินได้ว่าสิ่งใด คือแบบแผนของวัฒนธรรมจีน และ 3) ความสังเกตแล้วพยายามทำความเข้าใจ เช่น อะไรรู้อยู่เบื้องหลังของร่างทรง ทำไมต้องทรมานตนเอง ซึ่งมักนำไปถกเถียงกันในหมู่เพื่อน สอดคล้องกับแนวคิดของ Earley and Ang (2003) ที่พบว่า การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมต้องความปรับเข้าใจสิ่งที่วัฒนธรรมนั้นเปิดเผยออกมา ให้ผู้อื่นรู้ว่าอะไรคืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม และเข้าใจว่าวัฒนธรรมมีกระบวนการเช่นนั้นเพราะเหตุผลใด ทำไมต้องปฏิบัติ

ด้านศิลปวัฒนธรรมตะวันตก แม้สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ชาวตะวันตกปรากฏอยู่น้อย แต่ด้วยอิทธิพลของสื่อและกระแสวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งมีบทบาทสูงในสังคมไทย จึงซึมซับเข้าสู่เยาวชนมุสลิมโดยง่าย อย่างไรก็ตาม เยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่สำนึกดี ด้วยการอบรมบ่มเพาะผ่านโรงเรียนสอนศาสนา ดังนั้น จึงเลือกปฏิบัติเฉพาะสิ่งที่ไม่ผิดหลักศาสนาอิสลาม โดยภาพรวมเยาวชนมีภูมิคุ้มกันที่ดีเมื่อต้องปะทะกับโลกภายนอก ดังกรณีการวาดภาพ เนื้อหาภาพจะเน้นพืชพันธุ์สัตว์ทศวรรษชาติ หุ่นนิ่งมากกว่าจำลองสิ่งมีชีวิต เพราะหมิ่นเหม่หลักศาสนาอิสลาม สอดคล้องกับแนวคิดของ Harnish (2011, p. 87) ผู้ศึกษาศิลปวัฒนธรรมมุสลิมในอินโดนีเซีย ซึ่งพบว่า ศิลปะประเพณีดั้งเดิมของสังคมมุสลิมในอินโดนีเซียสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้กรอบศาสนาอิสลามโดยไม่สูญสลายส่วนใดที่ขัดแย้งกับหลักศาสนาจะเกิดการปรับเปลี่ยนประเพณีให้สอดคล้องกัน ผลศึกษาสะท้อนพฤติกรรมการเรียนรู้ของ

มุสลิมอินโดนีเซียกับเยาวชนมุสลิมภาคใต้ของประเทศไทยที่คล้ายกัน กล่าวคือ มีได้ซึ่งซึ่งหรือปฏิเสธวัฒนธรรมอื่นสิ้นเชิง แต่ปรับเปลี่ยนหรือเรียนรู้แล้วปฏิบัติเฉพาะที่ไม่ขัดกับหลักศาสนา การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมหากขัดขัดแย้งจะขัดแย้งด้วยสิ่งไม่ขัดแย้ง ผลศึกษาสอดคล้องกับผลวิจัยของ Chaiyarab (1991, pp. 153-155) และ Tepsing (2012, p. 88) ที่พบว่า การเรียนรู้ศิลปะของนักเรียนนักศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้คำนึงถึงความเหมาะสมของหลักศาสนา ภายใต้การชี้นำของผู้นำศาสนา หลายกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตมุสลิม เช่น การปั้นรูปคนเหมือน แต่ครูผู้สอนก็จะปรับให้ทำอย่างอื่นแทน เช่น ภาพทิวทัศน์ธรรมชาติ หรือรูปทรงเรขาคณิตต่างๆ ศิลปวัฒนธรรมตะวันตกมักเน้นซึ่งความทันสมัยแบบโลกวิสัย (Secularization) ซึ่งอาจขัดแย้งกับแนวทางอิสลาม เยาวชนที่ผิวดำจารีตอิสลามมีอยู่น้อย ยังมีเยาวชนมุสลิมจำนวนมากหลีกเลี่ยงและสนใจเรียนรู้มรดกวัฒนธรรมมลายูมุสลิมภายใต้คำแนะนำของครอบครัว ผู้นำศาสนา การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมตะวันตกหรืออื่นใด โรงเรียนต้องสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ปกครองเสมอว่าไม่สร้างสิ่งบิดเบือนต่อจารีตอิสลาม

การเรียนรู้ผ่านศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ไม่ว่าไทย จีน และตะวันตก แสดงเหตุผล 2 ลักษณะ คือ 1) ความสนใจเพิ่มพูนความรู้เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน สร้างรายได้เสริมทักษะหรือความบันเทิง 2) ความต้องการนำมาเทียบเคียงหาความเหมือนความต่างและคุณค่าร่วมกัน ศิลปวัฒนธรรมของชาวมุสลิมและพุทธหลายอย่างคล้ายกันแต่ต่างที่มา การเปิดโอกาสเยาวชนพบปะคนต่างวัฒนธรรมจะเสริมสร้างความเข้าใจภูมิหลังแห่งความแตกต่างจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Tomalin and Stempleski (2006, p. 24) ที่เห็นว่าการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมที่ดีคือการมีกิจกรรมร่วมกันแลกเปลี่ยนแบ่งปัน อภิปรายสิ่งที่ค้นพบและตีความข้อมูลนั้นภายใต้บริบทของวัฒนธรรมที่ศึกษาแล้วเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมของตนเอง คนที่ชอบเปรียบเทียบบางคนก็ด้วยบิดาหรือมารดานับถือศาสนาพุทธมาก่อน หนุนให้บุตรหลานซึมซับวัฒนธรรมไทยได้มากกว่าผู้ปกครองอื่นๆ ผลศึกษาแสดงถึงการเรียนรู้ที่ถึงจุดประมวลความรู้แล้วเห็นคุณค่า เป็นการหาความเหมือนความต่างที่ไม่ใช้ทัศนคติแบบชาติพันธุ์นิยม (Ethnocentrism) แต่เคารพสิทธิการรักษาวัฒนธรรมของกลุ่มอื่นที่แตกต่าง สอดคล้องกับแนวคิดของ Sirisakdamkoeng (2006, p. 29) ที่เห็นว่า การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมต่างมีเป้าหมายในการสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม สร้างการยอมรับและเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง รักษาและสร้างความภูมิใจในอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตนและผู้อื่น ทั้งนี้ได้ชี้ให้เห็นความจำเป็นที่นักเรียนนักศึกษาควรเรียนรู้ข้อมูลทางวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆ ความเป็นมาที่เป็นบ่อเกิดของความแตกต่าง

ด้านวิธีการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่างจากผลการศึกษการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิมมีหลายวิธีผลศึกษาที่พบว่า ใช้วิธีอ่านฟังและดูจากโทรศัพท์มือถือมากที่สุดสะท้อนถึงสื่อสมัยใหม่ที่มีอิทธิพลต่อเยาวชนเป็นเพราะซื้อหาได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว มีฟังก์ชันหลากหลาย นับวันจะทดแทนการเรียนรู้แบบเดิม คือ การอ่านสิ่งพิมพ์ ฟังผู้รู้ หรือดูของจริง การเรียนรู้จากสื่อดิจิทัลมักให้ความรู้หลายชุด สามารถค้นภาพและเนื้อหาที่แตกต่างหลากหลาย ช่วยให้เห็นภาพเสมือนจริงหรือมูมภาพ 360 องศาจึงเป็นเครื่องมือเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมที่ทรงพลัง การเลือกชมวัฒนธรรมต่างๆ แบบรวดเร็วฉับพลันนำมาซึ่งการเปรียบเทียบจนทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติยิ่งเมื่อได้เรียนรู้ด้วยวิธีการอื่นๆ เช่น ดูของจริงควบคู่กันด้วยก็ยิ่งเพิ่มความเข้าใจข้ามวัฒนธรรมมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Praphrutthop (2017) ที่พบว่า รูปแบบการสื่อสารและการปรับตัวข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนนักเรียนมุสลิมจาก 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ หลังจากแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความต่างวัฒนธรรมเมื่อได้อาศัยอยู่กับครอบครัวชาวพุทธในจังหวัดอุดรธานีแสดงถึงความสามารถในการปรับตัว ผลยังชี้ให้เห็นว่าความแตกต่างด้านวัฒนธรรม ศาสนา และภาษามีได้เป็นอุปสรรคต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติของการอยู่ร่วมกัน ทั้งยังนำหลักคำสอนของศาสนาอิสลามมาใช้ได้อย่างลงตัวและงดงาม สะท้อนความสัมพันธ์อันดีระหว่างพี่น้องชาวไทยทั้งชาวพุทธและมุสลิม เพื่อยืนยันว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือและประเทศไทยคือดินแดนสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างแท้จริง การศึกษานี้ชี้วิธีการเรียนรู้จากสถานที่จริงมีอิทธิพลต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ได้มาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Jansson, Johanson, and Ramström (2007) ที่กล่าวถึงกระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรม เริ่มแรกเกิดจากการหาประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่นำไปสู่การสืบหาความรู้ ทดลองกับวัฒนธรรมใหม่ๆ เช่น การเดินทางเที่ยวชม สัมผัส สังเกต ทดลองทำสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่เคยพบเจอในวัฒนธรรมตนเอง เมื่อรู้สึกว่ามีบางสิ่งไม่เหมือนกันแล้วจะเกิดการปรับตัวเพื่อสร้างความสัมพันธ์เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Kaeophimon, Sisuk, and Nayai (2018, p. 71) ที่พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้แบบทัศนศึกษาในสังคมพหุวัฒนธรรมของผู้นำศาสนาอิสลามช่วยให้เข้าใจ รู้จัก และเข้าใจเพื่อนศาสนิกอื่น รู้จักสังคมที่หลากหลาย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การทัศนศึกษามีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม อาจกล่าวได้ว่า การได้รับประสบการณ์ตรงจากการเห็นการฟังในสถานที่จริงจะเสริมการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมได้มาก แม้วิจัยนี้เน้นผู้ใหญ่ที่เป็นผู้นำศาสนา แต่ก็เชื่อได้ว่าหากพุ่มพักตั้งแต่เด็กและเยาวชนก็จะยิ่งเพิ่มทักษะข้ามวัฒนธรรมเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่

ผลศึกษาสรุปได้ว่า การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

เป็นเพราะมีสื่อต่างๆ ที่ใช้ได้ง่าย สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ควบคู่การหาประสบการณ์จริง จึงทำให้เยาวชนมีทัศนคติที่ดีโดยรวมต่อคนต่างวัฒนธรรม สื่อกับการสัมผัสสถานที่จริงต่างเสริมประสบการณ์เรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม แต่กระนั้นก็การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีปัจจัยแทรกซ้อนทั้งภายในและภายนอกซึ่งแตกต่างจากภูมิภาคอื่น กล่าวคือ เป็นพื้นที่อยู่ท่ามกลางความคับข้องหมองใจอันเกิดจากสถานการณ์ความไม่สงบ ความเข้าใจความหมายของพหุวัฒนธรรมดูแตกต่างจากที่รัฐต้องการหรือภูมิภาคอื่นๆ การเรียนรู้ความหลากหลายวัฒนธรรมจึงเป็นความท้าทาย กระนั้นก็การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมไม่ใช่พฤติกรรมใหม่ในปัจจุบันแต่เกิดขึ้นมาแต่อดีต อันเกิดจากการผสมผสานการปรับตัวร่วมกันของคนในท้องถิ่นโดยธรรมชาติจนอาศัยร่วมกันได้ยาวนาน การสร้างวาทกรรมพหุวัฒนธรรมของรัฐดูเหมือนตอกย้ำการดำรงอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มไว้ให้เหนียวแน่นจนเป็นอุปสรรคของการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม สะท้อนมโนทัศน์ของเยาวชนมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ไม่ยึดโยงกับวาทกรรมพหุวัฒนธรรมของรัฐที่เชื่อว่าจะทำให้เกิดความปรองดอง แต่ยึดโยงกับค่านิยมท้องถิ่น โดยพิจารณาถึงความเหมาะสม สิ่งใดควรหรือไม่ควรตามอานัติของพระเจ้า แม้ต่างวัฒนธรรมแต่ถ้าไม่เกินขอบเขตศาสนาอิสลาม เยาวชนมุสลิมยอมรับและส่งเสริมกิจกรรมของวัฒนธรรมนั้นอย่างเต็มใจในอันที่จะเสริมทักษะชีวิต อาชีพ และสังคม

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

1. จากผลการศึกษาที่พบว่าเยาวชนประสบผลการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมได้มาก เมื่อเดินทางไปศึกษาจากสถานที่จริง โรงเรียนหรือรัฐภาคส่วนต่างๆ จึงควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้ศึกษาในพื้นที่ที่มีความหลากหลายมากขึ้นและมีอย่างต่อเนื่อง

2. การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมไม่เพียงเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้ แต่ยังสร้างความตระหนักรู้ในมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกัน ฉะนั้นหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยจึงไม่ควรละเลยต่อการมีส่วนร่วมของเยาวชนมุสลิม ขณะเดียวกันไม่ละเลยให้เยาวชนชาวพุทธมีสำนึกร่วมอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของชาวมุสลิม ควรส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ความภูมิใจและรับผิดชอบมรดกศิลปวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน

3. ศิลปวัฒนธรรมที่นอกเหนือวัฒนธรรมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้สร้างเสริมความรู้และประสบการณ์ตรงได้มาก ถ้าได้มีการปรับทัศนคติของเยาวชนบางกลุ่มในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรสำรวจความคิดเห็นของเยาวชนมุสลิมที่มีต่อศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่าง ปริมาณเท่าใด ระดับใดที่ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย

เอกสารอ้างอิง (References)

- Badrul, I. (2009, June 13) *Multiculturalism in art education: A malaysia perspective*. Retrieved from http://www.unesco.org/culture/en/file/29700/11376859351isa_
- Banyen, U. (2017, September 30) *Kānchai theknōlōyī dīchithan (Digital Technology) phūa lōt khwām lūamon thāngkān suksā khōng yaowachon nai sām chāngwat chāidān phāk tai* [Using digital technology to reduce disparities in education of youth in the three southern border provinces] Retrieved from <http://www.awc.ac.th/awcdata/research/15.pdf>
- Blum, L (1998). *Antiracism, multiculturalism, and interracial community: Three educational values for a multicultural society*. In *applied ethnics : A multicultural approach* (pp. 14-30) (2nd ed.) New York: Prentice Hall.
- Chaiyarab, P. (1991). *Khwām mai sōtkhlōng rawāng kitčhakam kām rān kānsōn nai rōngriān prathom suksā kap phruttikam thāng watthanatham khōng nakriān thī naphū sātsanā 'Itsālām nai sām chāngwat chāidān phāk tai* [A study of the level of irrelevancies between instructional activities in elementary schools and cultural behavior of students with islamic belief in the three southern border provinces] (Master's thesis), Chulalongkorn University, Bangkok.
- Chapakiya, I. (2006, March 25) *Kānchatkān suksā radap 'udomsuksā tām thātsana 'Itsālām* [Higher education management from the Islamic perspectives]. Retrieved from <https://www.gotoknow.org/posts/26165>
- Earley, P., & Ang, S. (2003, January 23) *Cultural intelligence: Individual interactions across cultures*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/40421838_
- Harnish, D. (2011). Tension between adat (custom) and agama (religion) in the music of Lombok. In Hardish, D. & Rasmussen, A. (Ed.), *Divine inspirations: Music and Islam in Indonesia* (pp. 80-108). London: Oxford University Press.
- Jansson, H., Johanson, M., & Ramström, J. (2007, October 15) *Institutions and business networks: A comparative analysis of the Chinese, Russian, and West European markets*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/222538286_Institutions_and_business_
- Kaeophimon, P., Sisuk, W., & Nayai, U. (2018). Lessons learned of religious leaders for the development of southern societies: A field trip study in multicultural societies. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences*, 5(1), pp 71-82.
- Langputeh, S. (2009, May 3). *Suk phāwa thāng panyāsa rāng suk khon tai sangkhom phahu watthanatham: phalang thāng sangkhom sū kānphatthānā suk phāwa khōng khon tai* [Intellectual well-being creates happiness of Southern people, Multicultural Society: Social synergy to the well-being development of southern people]. Retrieved from <https://www.happynetwork.org/upload/forum/doc49b49dbe44>
- Praphrutchop, P. (2017, July 22). *Kānchai chīwit khōng yaowachon nai sangkhom phahu watthanatham kōrānī suksā : phonkān chat kitčhakam kām lāekplān rānrū phūa phatthānā thaksa chīwit dektāng watthanatham nai phūnthī phāk tawan'ōk chāng nūa* [Life of youth in multiculture society: Results of learning exchange activities to develop children skills for different cultures in the northeastern region]. Retrieve from https://www.skthai.org/private_folder/download/IDIL_
- Sathamaline, S. (2014, May 15). *Kānsāng santiphāp lāe santiwīthī nai wīthī 'Itsālām* [Peace Building and Peaceful way in the Islamic Way]. Retrieved from <https://deepsouthwatch.org/node/5702>
- Sirisakdamkoeng, P. (2006). *Nāokhit phahu watthanatham* [Multicultural concept]. Bangkok: National Research Council of Thailand.
- Tantrawanich, K. (2017, May 25). *Nayōbāi dān khwāmmankhong phūa kām khumkan yaowachon chāk krabūankān thī tōsū dūai wīthī chai khwāmrunrāng* [Stability policies to guard youth from combative processes with violence means]. Retrieved from http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2559-2560/PDF/wpa_
- Tepsing, P. (2012). Process of arts learning in social and cultural context of Southern Thai Border: Case study of public educational institutions. *Institute of Culture and Arts Journal*, 14(1), 85-94.
- Tomalin, B., & Stempleski, S. (2006). *Cultural awareness*. Bangkok: Window on Education.
- Upper Secondary Education Bureau. (2016, October 12). *nāo kānchatkān rānrū nai satawat thī yīsīp'et* [Guideline to learning management in the 21st Century]. Retrieved from https://webs.rmutl.ac.th/assets/upload/files/2016/09/20160908101755_
- Yongyuan, B., & Padungphong, C. (2009). Kānchai kitčhakam sinlapa phūa songsōm kānyōmrāp khwāmīākāi thāng watthanatham nai sangkhom phahu watthanatham [Using art activities to encourage the acceptance of cultural diversity in a multicultural society]. In Nirān, S (Ed.), *Long Lāe research in PSU* (p 154). Songkla: Prince of Songkla University.